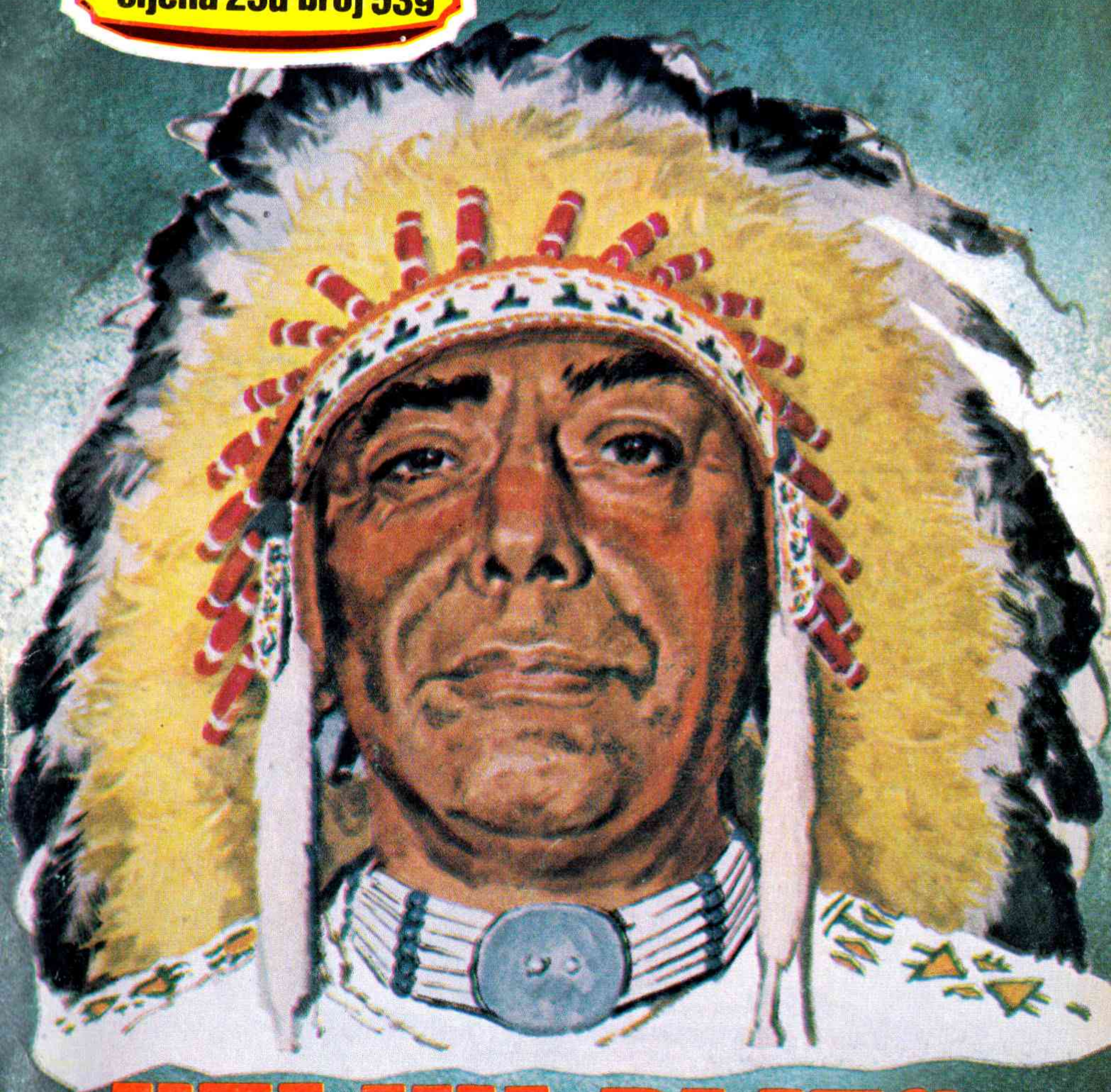

WESTERN ROMAN

LASO

cijena 25d broj 539

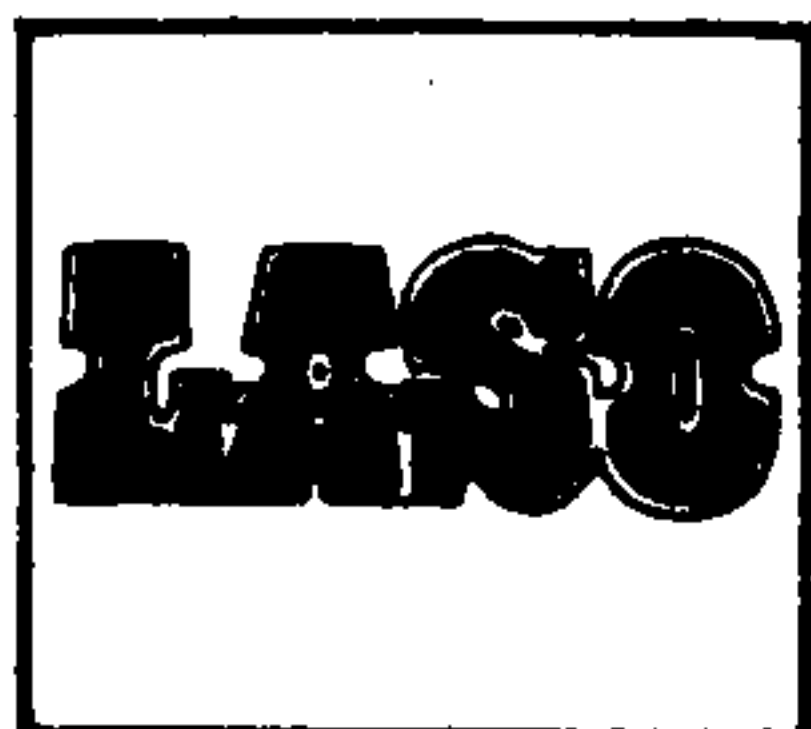
VELIKI BIJEG

Harold Calin:

VELIKI BIJEG

LASO 539

HAROLD CALIN: VELIKI BLJEG

Naslov originala: THE INDIAN KILLER

Recenzija: B. Kosec

Copyright: Harold Calin, posredstvom G. P. A. München

Prijevod: J. Ivčić

Grafički urednik: Ivica Bartolić

Urednik: Marcel Čukli

SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković, dr Vladimir Anić, dr Adolf Dragičević (predsjedavajući), Nenad Brixy, Ljudevit Bauer, inž. Vesna Gazdag, Igor Golik, Marija Jurela, Borivoj Jurković, Želimir Košćević, Nada Šoljan, Ismet Voljevica, Ana Župan-Bender – **GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:** Borivoj Jurković

LASO – Izlazi svaki tjedan – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.solo., 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 – Adresa uredništva: »Laso«, Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost »Vjesnik« n.solo. – OOUR Novinska rotacija n.sub.o i OOUR TM n.sub.o., 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4.

Cijena pretplate za godinu dana iznosi 1300 d ili 1170 d s popustom od 10 posto, a za 6 mjeseci 650 d ili 585 d s popustom. Samo unaprijed plaćena pretplata osigurava popust od 10 posto. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR »Vjesnik«, Interna banka, s oznakom za »Laso«. Cijena za inozemstvo: DM 2,00, ASCH 10,00, SFRS 2,00, HFL 2,00. – Cijena inozemne pretplate za šest mjeseci: DM 36,00, SKR 63,00, ASCH 250,00, FF 74,00, SFRS 36,00 HFL 37,00, US \$ 15,00 – Uplata za devizni račun 30101-37-7210-256 – Privredna banka Zagreb (za »Laso«).

Ekonomska propaganda: »Vjesnik«, Agencija za marketing, Zagreb, Trg bratstva i jedinstva 6. Zadnja kolor-stranica 15.000 d, c/b stranica 10.000 d.

Oslobodeno plaćanja poreza na promet mišljenjem Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH broj 2935/7-1973. od 26. XI 1973.

LASO 539 izlazi 10. 2. 1984.

I

Kolona jahača veoma je malo nalikovala konjičkoj četi. Podignuti pod iznenadnim naletima žestokog vjetra, ponjave i vuneni ogrtači otkrivali su s vremena na vrijeme hlače sa žutim prugama kakve nose konjanici. Kolona se kretala sporo po pješčanome koritu pokrivenom snijegom. Vjetar je nosio olujne oblake sa sjeverozapada, s vrhova planine Bighorn. Unatoč svježim nanosima u snijegu su se vidjeli konjski tragovi.

Čovjek koji je jahao na čelu kolone podigne se u sedlu i okrene, pa pogledom okrzne do brade umotane likove na konjima. Na kraju kolone kotrljala su se dvojica kola.

Čovjek kimne pa se ponovo okrene naprijed. Pogleda nadesno prema ravnicima što se gubila na istoku.

— Ovo pješčano korito zavija prema jugozapadu, a na sjeveru se prerija proteže sve do Bighorna.

— Tako je, kapetane — javi se njegov pratilac. — Morat ćemo uskoro promijeniti smjer.

— Misliš li da negdje možemo naći travu? — upita kapetan.

— Vjerujem da možemo. Najoštriju travu nije ubila zima.

— Dobro — reče kapetan, pa počne vikati kako bi ga svi čuli premda je vjetar odnosio glas na suprotnu stranu. — Ulogorit ćemo se na mjestu gdje korito skreće na zapad! Želim da nas Trčeca Anti-

lopa vidi. Ostavit ćemo malo hrane za njegove konje. Možda će to nešto značiti.

Ne čekajući da mu pratilac odgovori, okrene konja prema drugome čovjeku.

— Poručniče!

Mladi čovjek razgrne vuneni ogrtač, kojim je za vrijeme jahanja bio umotan do iznad uha.

— Pošaljite čovjeka po izvidnicu

— zapovjedi mu kapetan.

— A što je s ovim tragovima, kapetane? — upita mladić.

— Mislim na to, poručniče — odvrati ovaj kratko i ponovo se vrati na svoj položaj, pokraj čovjeka s kojim je do maločas razgovarao.

U tišini je nastavio promatrati kako poručnik izdaje naredbe boreći se s vjetrom. Jedan se jahač izdvoji i potjera konja u galop. Polegao je uz konja da bi povećao brzinu i ubrzo nestao s vidika. Kapetan se ponovo okrene svom pratiocu.

— Pretpostavljam da ćemo dim vidjeti kroz sat vremena. Što ti misliš, stari?

Starac kimne.

— Jamačno su postavili stražu na uzvisinama pokraj korita. Možda nas već vide.

— Ne, još ne.

Čovjek kojega je kapetan nazvao stari prodorno se zagleda u sugovornikovo lice.

– Znači, još dva tri kilometra – promrmlja kapetan.

– Da, tako je – potvrdi starac. Ne moraš me ni pitati, Coline, kad znaš bolje do mene. O čemu razmišljaš? – upita opazivši da je licem mladega čovjeka preletjela sjenka. – Ponovo o Carly?

Kapetan odmahne glavom.

– Ne – odvрати neuvjerljivo, a zatim naglo promijeni predmet razgovora. – Ulogorit ćemo se kad se pojavi izvidnica. Sutra ujutro krenut ćemo naprijed, samo ti i ja. Želim vidjeti možemo li poglavicu nagovoriti na razgovor.

Vjetar je naglo oslabio i bijelim prostranstvom zavlada neobična tišina.

Oko kapetanovih usana zaigra blag osmijeh. Čudno je koliko mu godi razgovor sa starcem, premda se ponekad mora obuzdavati. Ipak je stari imao pravo. Maločas je razmišljao o Carly. Uostalom, o njoj razmišlja gotovo neprekidno i starac to zna.

Uzdigne se u sedlu i očima preleti preko obzorja. Snijeg je prestao padati, isto onako neočekivano kako je stao i vjetar, pa se moglo vidjeti i na veću udaljenost. Tamo na zapadu, iznad oštih planinskih vrhunaca, sunce se probijalo kroz oblake a žuta svjetlost što ju je bacalo preko ravnice mijenjalo je perspektivu tako da se činilo kao da su se udaljenosti smanjile. Sa sunčevom svjetlošću konji su se počeli lakše kretati i kolona je ubrzala tempo.

– Coline – javi se ponovo starac – misliš li da će Trčeca Antilopa u nama gledati samo izvidnicu?

Kapetan ne odgovori.

– Dok god u nama gleda izvidnicu – nastavi starac – neće biti raspoložen za razgovor. Ima ih mnogo, Coline. Barem tisuću konja. Nijedan konjički odred neće uplašiti toliko Siouxa.

Kapetan ga pogleda, ali ne reče ništa. U sebi, pak, pomisli: Govori

gluposti samo da me odgovori od onog što sam naumio.

– Previše govoriš, stari – progovori napokon tiho. – Poput kakvog devetnaestogodišnjeg dobrovoljca, koji nam se pridružio da bi osvetio smrt »Generala plave kose«.*

*Kapetan misli na generala Custeru (op. ur.).

Čuo je starčev smijeh. Vjetar je ponovo počeo puhati, ali je sunce i dalje sjalo. Očiju uprtih u daljinu, s nestrpljenjem je očekivao tragove dima koji su se ubrzo imali pojaviti na obzorju.

– Kapetane!

Okrenuo se i ugledao mladog poručnika kojemu je maločas bio naredio da pošalje jednog čovjeka po izvidnicu.

– Ljudi kažu da se na brežuljcima ispred nas nalazi barem tisuću konja.

Kapetan kimne, ne skidajući pogleda s mladićevih očiju i čekajući da nastavi.

– Pitam se, kapetane, hoće li smatrati da smo mi nečija izvidnica!

Kapetan izmijeni pogled sa starcem, a zatim ponovo obrati pažnju na mladića.

– Uvjerem sam da neće, poručniče.

– Smijem li pitati zašto, gospodine? – Mladićev je pogled lutao po obzorju.

– Vjerujem da će nas smatrati patrolom, a to će mi omogućiti da razgovaram s njihovim poglavicom.

– Trčeca Antilopa?

– Da.

– Mislite li da ga možemo nagovoriti neka se vrati na Spotted Tail, kapetane? Svi pričaju da se okupljaju radi borbe.

– Borbe? – ponovi kapetan bezbojno skrenuvši načas pogled. – Ljeto je gotovo, a oni čekaju da dođemo i poubijamo ih.

– Zar će tek tako dopustiti da ih poubijamo?

– Ovi vrlo dobro znaju zašto je Ured za indijanske poslove ponovo stavljen pod kontrolu armije, poručniče. A je li vama?

– Nije, gospodine.

– Odjel za unutrašnje poslove koji vodi brigu o Indijancima ne osigurava dovoljne količine hrane i odjeće za rezervate, pa agenti dopuštaju Siouxima da izidu iz rezervata i love. Potom izjavljuju da su Indijanci postali neprijateljski raspoloženi i da napuštaju rezervate, te kontrolu prepuštaju armiji. I tako nas šalju u lov.

– Znači, istina je ono što sam čuo. Oni se okupljaju radi borbe, kapetane.

Kapetan ne odgovori.

Poručnik je neko vrijeme šutke promatrao planine, a starac je iskosa proučavao kapetana. Vrlo brzo kapetan opazi prvi znak dima, no već se sljedećeg trena uvjeri da je to nježan oblak snježne prašine što ga dižu četvorica jahača. Izvidnica se pridružuje glavnini.

– Ljudi s nestrpljenjem čekaju okršaj – javi se poručnik ponovo.

Kapetan ga oštro pogleda.

– A ne misle na starce i djecu?

– Pretpostavljam da biste vi trebali najmanje mariti koji će Indijanci biti ubijeni u tom okršaju, kapetane!

Kapetan osjeti u grudima grč koji se zatim proširi na cijelo tijelo. Naglo obode konja i pohita u susret izvidnici bojeći se da u tom času išta odgovori poručniku.

Pred očima mu iskrсне slika zgarista.

Goli, pocrnjeli zidovi bijahu sve što je ostalo od njihove kuće, ljubavnoga gnijezda što su ga s mnogo pažnje svili. Trčao je, spotičući se o ugljevlje po zgarištu koje je još mirisalo na paljevinu premda su prošla najmanje dva dana otkako se ohladilo, i dozivao njeno ime. Vikao je poput ludaka i dok je trčao preko livade prema potočiću, njenu omiljenu mjestu

zbog kojeg su se i odlučili podignuti kuću baš ondje. Vikao je i zvao premda je duboko u sebi znao što se dogodilo čim je oko kuće ugledao tragove nepotkovanih konja... Znao je da su došli i spalili mu kuću, znao je što su njoj uradili ... a poslije je ubili.

U tome je času umrlo nešto i u njemu. Svi ljudski osjećaji nestali su u hipu, ostavljajući pustoš i prazninu.

Sve snažniji zvuk konjskih kopita vrati ga u stvarnost. Jahač kojega je poručnik poslao po izvidnicu salutira i pridruži se koloni, a ostala se trojica približe kapetanu uspošenim kasom.

– Ulogorili su se na sjevernoj strani planine, zar ne? -- upita kapetan.

Prvi izvidnik kimne.

– Vraćali smo se kad nas je presreo vaš jahač. Njih dvojica – pokaže rukom na druga dva izvidnika koja pripadaju Oglala Siouxima – zaključili su da ih ima oko tisuću.

Kapetan kimne.

– Znaju da smo ovdje, dakako.

– Bila je to više tvrdnja nego pitanje.

– Svakako – odvrati izvidnik.

– Imaju oni i izvidnicu. Vidjeli su kolonu, a i mene.

– I njih?

– Kapetan pokretom glave pokaže na dva Siouxa.

Izvidnik kimne.

Kapetan se zapilji u brda iza kojih su se ulogorili Siouxi. Pomisli na starog poglavicu Trčecu Antilopu. Vjerojatno dosad već zna da armiji kao izvidnici služe njihovi vlastiti ljudi. Pa, ne baš njihovi, ispravi se odmah. Ovi pripadaju ogranku Oglala, a Trčeca Antilopa ogranku Siouxa* koji se zove Miniconju.

U svakom slučaju, nije bitno. S njim je gotovo i on to zna, razmišljao je kapetan. No, kada bih bio

*Pravo ime za tu grupu prerijskih plemena je Dakota. I dvije savezne države nose to ime (op. ur.)

siguran kako on zna da ja zapovijedam odredom, tada se ništa ne bi dogodilo. Ništa loše. S njim je završeno, a kako zna na koji način bioh ja dokrajčen prije godinu dana, do krvoprolića sada ne bi došlo. Barem ne zasad.

»Pretpostavljam da biste vi trebali najmanje mariti koji će Indijanci biti ubijeni u tom okršaju, kapetane... Zazvone mu ponovno u ušima poručnikove riječi, a zatim navru sjećanja.

Susret sa starim poglavicom onoga jutra kad mu je donio papir što ga bijaše pronašao na prvom Indijancu koga je nakon njene smrti ubio. Trčeca Antilopa je čitao papir s nerazumijevanjem koje je prešlo u izražaj nevjerice, a zatim boli kad je spoznao da je riječ o njegovu sinu. Iz očiju kao da mu je nestalo života. Tek je nakon nekog vremena rekao: »Sada smo obojica mrtvi, kapetane Marshall.«

Na žalost, nismo mrtvi, pomisli kapetan pogleda uprta u snijegom prekrivene vrhunce. Samo umiremo polagano i bolno.

– Ulogorit ćemo se – obrati se naglo izvidniku, odbacivši misli – tamo gdje korito skreće na jug. Past ćemo konje i dati poglavici cijelu noć vremena da nas gleda.

– Kapetane, rekao sam da imaju više od tisuću konja, a Trčeca Antilopa ima najmanje dvije stotine izvrsnih ratnika.

– Znam.

– Sasjeći će nas na komade. Bolje da se vratimo u tvrđavu Fetterman.

Kapetan odmahne glavom.

– Noćas će ubiti neke od konja da stari ljudi ne bi umrli od gladi – reče kapetan. – Misliš li da bismo trebali pozvati u pomoć pojačanje?

Izvidnik je neko vrijeme šutio, zatim se okrene i rukom dade znak dvojici Indijanaca da mu se pridruže.

– Namjeravate li razgovarati s Trčecom Antilopom, kapetane? –

upita zatim ponovo kapetana. Kad je ovaj kimnuo, doda: – Sami?

– Povest ću njega. – Kapetan rukom pokaže na svog pratioca. – I tebe. Krenuli bismo u samo praskozorje.

– Nadam se da znate što radite, kapetane – reče izvidnik.

– Da, Wilkins. – Glas mu je zvučao odlučno. – Budi uvjeren da znam.

Izvidnik zausti da nešto kaže, ali odustane.

– Reci što si namjeravao, Wilkins – potakne ga kapetan.

– Dobro – popusti ovaj. – Poći ćete tamo pregovarati, a svjesni ste da crveno kopile zna da ste mu ubili sina.

– Zna i zašto. Reci i to kad već govoriš o tomu.

Izvidnik skrene pogled, no onda ponovo pogleda kapetana prije nego što se okrenuo i odjahao prema ostalima.

Vjerojatno misle da sam lud, pomisli Marshall. Svi osim starca, a i on me promatra pažljivo, možda previše pažljivo. Vjerojatno mu je tako naredio major. A možda samo suviše umišljam. Ipak, za vrijeme marša svi su bili nekako tihi i uzdržani. Vjerojatno zato što znaju kako sam povezan sa Trčecom Antilopom, kao i to da sam zatražio neka me dodijele ovome odredu.

Vjetar je ponovo stao i unatoč sumraku vidljivost je ponovo bila dobra. Colin Marshall pomno je ispitivao vrhove udaljenih brežuljaka. Uoči tanak trag dima, jedva vidljiv na toj udaljenosti. Osmijeh mu zaigra oko usana. Ulogorili su se. Naložili vatru s onoliko drva koliko su žene uspjele sakupiti.

Žive u bezumnoj nadi da će im poći za rukom pridružiti se Ludom Konju.*

Razmišljajući o svemu ovome i povezujući to s onim o čemu je do-

*Crazy Horse (1844-1877), poglavica Indijanaca Oglala (Sioux). Pobijedio generala Crooka kod Rosebudara a osam dana poslije generala Custersa i njegov odred (op. ur.)

tad razmišljao, iznenada shvati zašto su pretpostavljeni udovoljili njegovu zahtjevu da upravlja ovom četom. Štoviše, osjetili su olakšanje.

A sada zapovjednik tvrđave Fetterman čeka njegovog kurira. Potrebno im je samo to da bi poslali prave snage, konjički puk, a možda i pješadiju, da bi ubijali i ispunili obećanje i žed za osvetom Custeru i Sedmog konjičkog puka.

Spremni su iskoristiti čak i smrt moje žene da bi postigli svoje ciljeve, pomisli.

General George Armstrong Custer, razmišljao je Marshall, bio je čovjek koji je u Siouxima ponovo razbudio ratničke nagone a zatim čekao svoj trenutak. Istina, naredili su mu da ostane u Washingtonu, ali umjesto toga trebali su ga zatvoriti. Siouxi su se počeli dizati i Custer je otišao iz Washingtona. Oni u Washingtonu imali su punu kapu briga, pa su ga pustili. Dobio je svoj puk i postao neovisan čak i o generalu Terryju. Dakako, ta je usijana glava odbila povjerovati izvidnicima Arikare Indijanaca kod Little Bighornea. Marshall je govorio s jednim od njih, po imenu Mali Šetajući Medvjed.

U svakom slučaju, Custer više neće nositi svoju baršunastu uniformu, a vojnu je vlast iskoristio kako bi Biku Koji Sjedi i Ludom Konju dao priliku da provedu svoju prijetnju zbog njegove patrola na Crne Brežuljke dvije godine prije toga. Stigao je u srpnju, s dvije pješadijske čete, topom i gatling puškama ali nije se ovjenčao slavom. Nisu našli nijednog Siouxa. Nije imalo smisla nastavljati pohod, pa se vratio s pričom da su vojnici istresali zlatnu prašinu iz korijena trave na Crnim Brežuljcima koji su indijansko svetište.

Čekali su pune dvije godine da mu se osvete za to skrnavljenje, pomisli Colin. To je jedino zbog čega ga žalim, ako se izuzme ono što je učinjeno s ljudima Sedmog

puka koji toga dana nisu bili s Renom. Sedmi puk bijaše poznat po tomu što je za vrijeme Custerova zapovjedništva dao najviše dezertera.

Sve će se završiti s tim da će Siouxi ubiti Ludoga Konja. Zatim će ih vojska natjeravati do kraja zime. Po takvoj zimi ne bi trebalo biti rata. Uistinu ne bi, pomislio je turobno.

Misli mu iznenada skrenu na Trčecu Antilopu i na šatore zbijene jedan uz drugi tamo u brdima. Slaba vatra od šiblja daje malu toplinu, pa će tijekom noći biti prisiljeni ubiti najslabije od svojih konja i otvoriti im utrobu kako bi starci u nju uvukli ruke i noge da se ne bi smrznili.

Trčeca Antilopa sada misli kako da se najlakše izvuče iz onoga što mu Marshall donosi idućega jutra. Kako da stigne do Ludoga Konja, ulogorenog na rijeci Powder. Smatra da mu Ludi Konj još može pomoći da preživi zimu bez bizona. Ono što starome poglavici nije jasno, a njemu, Colinu jest, bijaše to da mu Ludi Konj neće dopustiti da mu se pridruži na Powderu.

Pomišao sam razmišljanja od prošle godine s ovogodišnjom stvarnošću, pomisli Colin, a u svom srcu ja za njih umirem, unatoč Carly.

Čudno je da je na Crnim Brežuljcima, doista bilo zlata, kvarcne rude niskog stupnja što ne privlači kopače koji zlato dobijaju ispiranjem. No, sada će se pojaviti rudari sa strojevima i ostati ondje, a agenti dopuštaju Siouxima da dobrovoljno rade kao izvidnici. Oni će ubiti Ludoga Konja i to će biti njihov kraj.

Glasan povik iza njegovih leđa naglo ga trgne iz razmišljanja. Okrene se prema logoru. Nekoliko vojnika gledalo je prema jugozapadu i on osjeti kako u njemu raste napetost. Osjeti to i konj, pase uznemiri, rzući i udarajući kopitima o tlo. Dva jahača se zapute

prema jugozapadu. Naprežući se Marshall opazi u daljini neko kretanje, a nekoliko trenutaka zatim ugleda skupinu jahača.

Okrene konja prema logoru, i dalje promatrajući te jahače. Odane mu kad je uočio da nisu Indijanci. Izbroja osam jahača i dugačka kola sa zalihama. Dva su čovjeka upravljala sa četiri konja koji su vukli kola.

Iznenada promijeni smjer i zaputi se prema njima. Kad im se približio, opazi da su kola prepuna bijelih bizonskih kosti. Sakupljači kosti, pomisli. Kako je neobično da deset ljudi putuje s jednim kolima, pogotovu u ovo doba godine. Olabavi uzde i pride jahačima koji su već razgovarali s dvojicom vojnika.

– Colin Marshall! – vikne vođa skupine. Colin prepozna McMastersa. Nasmije se i pruži ruku na pozdrav.

– Drago mi je da te vidim, McMasters. Opet ubijaš bizone u božjoj zemlji?

Dok su se snažno rukovali, Marshall prijede pogledom preko ostalih jahača. Ni jedan mi nije bio poznat.

– Prošlo je mnogo vremena, Coline – reče McMasters toplo. – Zaista mnogo. Kako si, stari druže?

– Prepostavljam da se osjećam nešto bolje – izjavi ovaj – A ti?

Umjesto odgovora McMasters načini neodređen pokret rukom. Zatim se okrene i pokaže na kola puna kosti.

– Troja su kola ostala iza nas, dolje na jugu kod stare tvrđave. Indijanci su nam oteli konje. U jugozapadnome području gomilaju se skupine neprijateljski raspoređenih Indijanaca, Coline.

– Ljudi Ludoga Konja – Marshall zakimne. – Kako ste izgubili konje?

– Siouxi – odvrati McMasters kratko. – Mislim da pripadaju ogranku Miniconju.

– Kada?

– Prije pet dana. Djelovali su kao skupina lutajućih ratnika. Zašto si spomenuo Ludoga Konja?

– Nakon ljetnjeg okršaja sa svojim je ljudima krenuo na zapad i ulogorio se uz rijeku Powder.

– Nismo bili tako daleko, Coline. A ti, patroliraš ovuda?

– Ne bi se moglo tako reći. Trčeca Antilopa je napustio rezervat s velikim brojem ljudi zato što agencija nije bila dobro opskrbljena. Agent Banning ih je pustio.

McMaster se nasmije.

– Zatim je armija iz St. Louisa javila da su sada, pošto su napustili rezervat, postali neprijateljski raspoređeni.

– Tako nekako.

– Mudri su ti ljudi tamo u Washingtonu. – McMasters zakima glavom. – Istrijebi ih sve u ime zakona, a zatim sve mirovne dokumente spali u lijepoj velikoj vatri.

– Iznenada mu licem preleti sjenka. – Jesi li zaista sada dobro, Coline? Znaš na što mislim?

– Ne. Na što misliš?

McMasters odmahne glavom.

– Žao mi je, Coline.

Marshall se zagleda u kola i ostale jahače.

– Vraćate se u Fetterman? Žao mi je što nemamo rezervnih konja.

– Idemo za Custer City. Za naša kola ne brini. Nikoga osim sakupljača kosti ne zanima ono što smo ostavili iza nas.

– Čak ni kola?

– Indijancima ona ne bi koristila, a samo se oni vrzmaju uokolo. Barem će tako biti do proljeća. Imamo dokumente, ako nas itko pokuša lišiti prava na njih, i dozvolu iz štaba Platte. Znaš i sâm da praktički radimo za vladu.

– Zar se Washington zanima za bizonske kosti?

McMasters se nasmije.

– Ne dok se ne pretvore u umjetno gnojivo.

– Vlada proizvodi gnojivo od kosti. – Marshall prihvati šalu. Možete nam se pridružiti, McMa-

sters. — Iznenada promijenjeni predmet razgovora. — Time ćete sebi osigurati izlaz iz ovog područja. Indijanci su veoma blizu, sjeverno od nas u brdima.

Uto začuju topot konja. Marshall se okrene i ugleda starca kako dolazi iz logora.

— Presijeći ćemo ravnicu prema istoku prije nego što krenemo na sjever — javi se McMasters. — Želim da kola što prije stignu u Custer jer bi nas snijeg mogao zaustaviti.

Marshall kimne, ali je i dalje promatrao starca koji im je već bio posve blizu. Preletjevši pogledom preko McMastersa i ostalih, starac im se obrati:

— Zdravo, McMasters! Sakupljanje kosti pretvorilo se u veliki posao, zar ne?

— Lako je dobiti podršku kad radiš božji posao — isceri se ovaj.

— A mi i vi ga radimo. Čistimo zemlju, zar ne? Mi sakupljamo ono što su ostavili lovci na bizone, a vi modri kaputi čistite kraj od božjih grešaka. Tako ćemo udruženim snagama dobiti krasnu čistu zemlju.

— Bit će nam drago ako ostaneš na večeri i prenoćiš u logoru — javi se Marshall.

— Hvala, Coline, ali ne sviđa mi se ovo vrijeme. Mislim da je bolje nastaviti put i po mraku. Želim što prije stići na odredište.

— Kako želiš, ali drži se što dalje od podnožja brda. Nastaviš li kretanje ovim smjerom presijeći ćeš put Indijancima. Gledaj dobro tragove uokolo. Ima ih dovoljno da zaposle cijeli puk. Siguran si da ne želiš ipak ostati s nama? — upita ne krijući zabrinutost.

— Ne brini, Coline. Sakupljanje kosti nitko ne želi zlo čak ni Siouxi.

— Još imate četiri kobile.

— Nitko nam ih neće uzeti — izjavi čovjek čvrsto. — Sada smo na sigurnom području. Naposljetku, naša je vojska ovdje. Nije li tako?

Marshall se nasmije.

— Dobro, samo pazi! Čekaj, otpratit ćemo vas dio puta.

Kola nastave put, a konjanici se poredaju u malu kolonu na čelu koje su jahali Marshall i starac zajedno s McMastersom. Prošli su konjički logor i zaputili se prema sjeveru. Utonuli u šutnju, promatrali su indijanske tragove. Nisu mogli da ne opaze širinu njihove kolone, što je dokazivalo da su se sakupili u zaista velikom broju.

McMasters je nekoć živio udaljen samo sat jahanja od mjesta na kojemu je Marshall izgradio kuću. Oba su muškarca skupo platila za ono što su postigli u životu i što su obojica nasilnim putem izgubili. McMasters se posvetio novom poslu trgovini kostima bizona, više zato da očisti zemlju od uništavanja što ga za sobom ostavljaju gramzljivi lovci na bizone nego zbog mršave zarade što mu je donosi jedan vagon tereta. I McMasters je gajio strastvenu mržnju prema Siouxima, "božjim greškama" kako običava nazivati Indijance. On i Marshall prijatelji su iz prošlosti i tako se dobro poznaju da šutnjom sve objašnjavaju.

McMasters bijaše prva osoba koju je Colin vidio kad je otkrio što se dogodilo Carly. Ponovo videња sa starim drugom samo je iznijelo na površinu sve ono što se zbilo, mnogo snažnije i bolnije no inače. Namjerno odbaci takve misli i upre pogled u ostale jahače, pitajući se koji su njihovi razlozi da se bave ovakvim poslom.

Naposljetku se starac i on pozdrave s McMastersom, dok im je logor još bio na vidiku.

Pričekali su dok mala skupina nije skrenula na istok i izgubila se iza brijega, a zatim krenu natrag. Marshall je neko vrijeme zamišljeno promatrao tanke tragove indijanskog dima iznad brda, a zatim se, kad je počelo snježiti, vrati u logor i pridruži ostalima.

U sredini je gorjela snažna vatra, bacajući u krug svjetlost koja je postajala to jačom i izrazitijom što se mrak više spuštao. Konji su mirno pasli na maloj livadi.

Šatore su podigli na čistini na kojoj nije bilo snijega, i to tako da su svi otvori bili okrenuti prema vatri. Pošto je predao konja posilnome, kapetan Marshall krene prema vatri za kojom su sjedila tri muškarca. Starac, jedan od trojice, podigne glavu i osmijehne mu se.

Colin kimne, protrija ruke o gornji dio hlača i duboko udahne.

— Coline — začu se meki starčev glas.

Čekao je šutke.

— Ljudi kažu da ne namjeravaš poslati nekoga u Fetterman po pojačanje.

Marshall sporo kimne.

— Oni ne razumiju... — bilo je sve što je rekao.

I starac zakima glavom.

— Ne, ne razumiju — suglasi se tiho. — I ne veseli ih noć čekanja pred tvoj herojski prodor među ljude Trčće Antilope — doda.

— Smatraju me drugim Georgom Armstrongom Custerom, nije li tako?

Starac potvrđi glavom.

— Bit će bolje da im se obratiš, Coline. U protivnom bi se moglo dogoditi da ih polovica pobjegne prije zore.

Colin pogleda starca ali ne reče ništa. Iznenada postane svjestan da mu je hladno, a ogrtač od krzna ostao mu je na konju.

Ljudi su šutke čekali da večera bude spremljena i poslužena. Miris juhe i pržene slanine ugodno mu je dražio nosnice i podsjetio ga da od jutra nije ništa okusio.

— Pumpkin Buttes — reče odsutno, kao da se obraća sam sebi.

Starac se blago nasmiješi i zausti da nešto odgovori, ali ga prekine poručnikov glas.

— Kapetane!

Marshall se okrene prema mladici.

— Wilkins i Indijanci Oglala kažu da su oni gore opljačkali Sedmi konjički puk.

— Wilkins ti je to rekao?

Čovjek kimne.

— Vidjeli su na jednome šatoru trouglastu zastavicu Sedmog puka, a na drugome plamenac i tri skalpa.

Marshall pogleda starca.

— Možda gore ima i Čejena — reče ovaj.

Marshall ponovo pogleda poručnika.

— Gdje je Wilkins?

— Razgovara s Oglalama, kapetane. Želi izvući sve što znaju prije nego što vam podnese izvještaj.

— Je li itko od naših ljudi čuo ono što ti je rekao o zastavama?

— Ne, gospodine. Vjerujem da nije.

— Dobro. Nemoj dopustiti da se priča o tomu proširi okolo. Jesi li me dobro razumio? — Glas mu je zvučao kao da izdaje najstrožu zapovijed.

Čovjek je neko vrijeme oklijevao, zatim napokon kimne. Uto je poslužena hrana i oni šutke prionu jelu. Marshall je jeo brzo, ne mareći što jede. Znao je samo da mu je iznenada postalo toplo. Ispio je šalicu kave i brzo napunio drugu zagledavši se u vatru.

— Maločas si spomenuo Pumpkin Buttes, Coline — javi se starac tiho.

Marshall sporo odmahne glavom.

— Neka se proširi glas da su tamo skalpovi i zastave Custerova puka i bit ćemo sigurni da nitko noćas neće dezertirati — reče zamišljeno. — Siguran sam da će svi ostati do jutra. Na licu mu se pojavi podrugljiv osmijeh. — Ali kako ćemo ih spriječiti da s prvim znacima zore ne počnu ubijati?

Za susjednom vatrom sjedjela je skupina vojnika. Iznenada zazvoni njihov smijeh. Starac se nagne u stranu, kao da pokušava čuti o čemu razgovaraju.

Colin šuteći nagne šalicu s kavom, zatim izmijení pogled sa starcem.

— Wilkins je već počeo pričati — javi se Marshall. — Pa, čini se da noćas ne trebamo brinuti hoće li netko napustiti logor ili neće.

— Možda je tako, Coline, a možda bi bilo mudro da noćas pošalješ nekoga u Fetterman.

Marshall je neko vrijeme šutke proučavao starčevo lice, zatim odmahne glavom.

— Ne, neću to uraditi, niti ću o tomu razgovarati — reče odlučno.

— Što manje pušaka bude ovdje to će manje biti prilike za prolijevanje krvi.

— A što misliš kakvo je njegovo poimanje situacije? — upita starac i rukom pokaže prema indijanskom logoru u brdima. — Što namjerava Trčeca Antilopa?

— U tomu moraš prihvatiti moj sud, stari — izusti Marshall sporo.

— Neće se boriti? — Na starčevu se licu zrcalila sumnja.

— Znaš da neće ako mi ne počnemo prvi.

— Nisam tako siguran kao ti, Coline.

— Zato ja ovdje zapovijedam — uzvratí ovaj blago i nasmije se. — Ti i ja navikli smo na duge noći, stari. A sada ionako moramo obaviti jedan razgovor. — Nagne se i pljesne starca po koljenu. — Ispij kavu, stari! S tim izražajem na licu sve me više podsjećaš na našega mladog poručnika. Hajde, dozvat ćemo Wilkinsa i indijanske izvidnike, pa ćemo se dogovoriti što ćemo reći kako bismo spriječili staroga poglavicu da nas ne ubije čim nas ujutro ugleda.

Ustane i okrene leđa vatri. Osjeti da ga starac u stopu prati. Zajedno su prišli mjestu na kome su sjedili Wilkins i Indijanci.

Marshall čučne i zgrabi lonac s kavom što je stajao na vatri. Natoči sebi treću šalicu, pa otpije dobar gutljaj. Zatim se prodorno zagleda Wilkinsu u oči, pa Indijan-

cima, i onda se ponovo okrene Wilkinsu.

— Čini se da cijela četa zna što ste vidjeli tamo gore, Wilkins — reče tiho. — Kako bi bilo da sada to ispričaš i nama?

II

Prva jutarnja svjetlost bila je blizu i po Marshallovu nalogu vatra je u logoru još gorjela. Već odavno je prestalo sniježiti a vjetar se povremeno dizao, pa je nebo bilo jasno i čisto a zrak oštar. Utvrđen je plan kretanja čete i, unatoč prividnome miru u logoru pojačanom vatrom što neprekidno gori, ljudi i konji bijahu spremni za pokret.

Colin Marshall je stajao podalje od vatre i promatrao prve tragove sivila na obroncima gorja. Uskoro će krenuti, u pratnji Wilkinsa i starca prije čete koja će u koloni poći za njima pod zapovjedništvom poručnika Moorheada. Pod bijelom zastavom primirja tri jahača će se uspeti na brijeg s kojega se, prema Wilkinsovim riječima, može vidjeti cijeli indijanski logor.

Dok Marshall i ostala dvojica budu prilazili Indijancima s bijelom zastavom četa će se zaustaviti na obronku brijega u vrsti. Marshall je želio prići dovoljno blizu logoru kako bi se uvjerio da je istina ono što su izvidnici tvrdili, a uz to je želio da ga Trčeca Antilopa ili koji od mladih poglavica prepozna.

Teretna kola sa zalihamá čete ostat će i dalje ulogorena u nizini i održavat će vatre sve dok dan u potpunosti ne svane. Tako će se, zajedno s vojnicima u linijskom položaju na obronku brijega i ostacima koji još drže logor, četa činiti dvaput većom. Marshall se nadao da će to donekle ubiti borbene porive u Indijancima. Također se nadao da sama četa, svjesna svoje snage, neće gajiti nikakvih iluzija.

o napadu na indijanski logor. Na kraju je, međutim, ipak poslušao starčev savjet.

Prije nego što je napustio logor, dok je četa bila zauzeta pripremana za pokret, odjahao je zajedno s jednim kurirom izvan logorskog kruga i uputio ga u tvrđavu Fetterman, da javi što su otkrili. U pismenom je izvještaju naveo da su u blizini Trčeca Antilopa i njegovi ljudi i zamolio neka pripreme trupe u slučaju da, ako to bude potrebno, on poslije pošalje još jednog kurira s pozivom u pomoć.

Začuje kotrljanje kola, jedinih što su pošla s njima. U njima se nalazi žito koje Marshall namjerava ponuditi poglavici za njihove konje. Osvrnuvši se, u daljini opazi kretanje jahača. U logoru u dolini i dalje su gorjele vatre.

Zatim mu pride starac, a ubrzo iza njega i Wilkins.

— Kako sam rekao, kapetane — izvidnik je govorio tiho i brzo — to je veliko selo. Vjerujem da ima i dvije stotine šatora. Konji su smješteni južno od logora.

Marshall kimne, pa obode konja. Sva trojica jahača su usporedo, a kapetan u sredini.

— Znamo da dolazimo, Coline — upozori ga starac.

— Da. Osim toga, dolazimo veoma sporo. Konje su postavili tako da predstavljaju obranu u slučaju da smo ih došli napasti. Ratnici nas zasigurno čekaju uz liniju sjevernoga grebena planine. Ja, međutim, čekam samo da vidim njega... bolje reći njegov pogled, stari.

— A misliš i na njegove boje, nije li tako? — dometne ovaj.

Pred Marshallovim očima smješta iskrсне lik staroga poglavice, kako sjedi kraj svoga smotuljka s bojama. Najprije raspliće kosu pa je ponovo upliće u pletenice i pre-mazuje ih dikobrazovnim repom, da bi ih ugladio, a zatim umeće orlova pera. Onda priprema mješa-

vinu boja... pigment iz jednog roga, loj iz drugog... trlja tu mješavinu među dlanovima, a onda prste prisanja na lice i pažljivo povlači crte koje će dati okrutnost njegovim očima i starog čovjeka preobraziti u zapanjujući lik ratnika.

Sljedećega trena sjeti se kako je taj isti starac od posrednika Howarda očekivao hranu koja nije došla. Navodno, poslata je armiji u tvrđavi Lincoln, ali i posrednik i poglavica su dobro znali da je neki intendant prodao ono što bijaše namijenjeno Indijancima i da im nije preostalo drugo nego da napuste rezervat. Bilo je to prije šest tjedana.

Prije šest tjedana, no tijekom dugog niza godina okolnosti se nisu nimalo promijenile, osim da je Indijanaca svake jeseni sve manje. A i nas je manje, pomisli Colin tmurno.

Starac zacijelo još ima svoju vinčesterku, tipa kakav su dijelili nakon posljednjega mirovnog vijećanja, kada su službenici Odjela unutrašnjih poslova obećali da će osigurati školu za svakih tridesetoro indijanske djece.

Zatim se pojavio Custer i proširio glasove o zlatonosnim poljima na Crnim Brežuljcima. On se pobrinuo i za mirovno vijećanje i za škole, a na kraju i za samoga sebe, razmišljao je Marshall cinično.

Tada se sjeti da stari poglavica Bik Koji Sjedi nije čak ni prisustvovao vijećanju. Jamačno je sada prešao granicu Kanade.

Kapetan se okrene u sedlu i zagleda u obrise kolone što se sve jasnije ocrtavala na slabom jutarnjem svjetlu. Ispred njih još nije bilo ni traga Indijancima.

Dobro su se sakrili sa svojom zimskom ratnom opremom. I sa skalpovima. Sedmoga konjičkog puka. Tko zna misli li stari poglavica na svoga sina, Bika Lijepog Glasa.

Sjećanja ponovo navru, na krv što je lagano kapala iz mladićeve

rane dok je život pri svjetlosti svijeće nestajao iz njegovih očiju. I tada, dok je promatrao umirućeg mladića, nije mogao da se ne sjeti jednoga drugog lica oblivenog krvlju. Kad ju je napokon, nakon tri dana traženja, pronašao. Imala je na sebi plavu haljinu, koju je odjenula da bi njemu ugodila. A njih je bilo pet. Jedan je konj ostavljao čudan trag i njega je prvoga uočio.

Zagleda se u nebo ne bi li prekinuo misli koje mu donose samo bol. Mora se usredotočiti na razgovor s poglavicom, premda mu nije jasno što bi mu mogao reći. Osluškujući neujednačeni topot konja, pomno je ispitivao usku stazu među stijenama ispred sebe kojom moraju proći da bi stigli do indijanskog logora.

— Sada već ima dovoljno svjetlosti da vide našu zastavu — javi se starac.

Marshall se zagleda u bijelu tkaninu vezanu za vrh motke koju je Wilkins okomito držao, a zatim mu pogled odluta do starčevog lica koje je bilo napeto od promatranja obzorja.

Na istoku nebo poprimi ružičastu boju, najavljujući skori izlazak sunca. Ubrzo će saznati kakve su namjere Trčeca Antilope. Marshall upre pogled u stijene iza kojih, prema Wilkinsovu izvještaju, indijanski ratnici motre na njih. Bili su potpuno nezaštićeni. Ako im dopuste da dođu do prvog grebena, to će značiti da Indijanci poštuju bijelu zastavu. No, još moraju jahati barem milju.

Sunčeva svjetlost razli se iznenada po obroncima planina i osvijetli tanak trag dima što se lagano vije iznad njih. Dok su se kretali naprijed, sunce je izlazilo i Marshall spozna da će sve biti kako valja. Od prvog izlaska sunca jahao je ukočeno, iščekujući prasak pušaka s desne strane brda, ali ništa nije narušilo svečanu tišinu jutra. Sve dotle dok se na jednoj stijeni nije pojavio čovjek na konju. Mars-

hall i njegovi pratioci nagoniski potegnu uzde i na trenutak zaustave konje da bi već sljedećeg trena olabavili stisak i nastavili put.

Prvome jahaču na brijegu pridruži se još jedan, pa zatim treći.

— Stari poglavica nije tamo — reče Colin.

— Trčeca Antilopa? — upita starac.

Marshall kimne.

Jahali su lagano, ne ispuštajući iz vida trojicu Siouxa koji su se lagano — povukli malo postrance od mjesta na kome su dotad stajali.

— Biraju mjesto za pregovore — reče starac.

— Kao i uvijek — potvrdi Marshall. — Uvjeren sam da su vidjeli kola sa žitom.

Šutke su nastavili jahati sve dok nisu stigli do na vrh brda. Tu zastanu, osvijetljeni suncem koje je slabo grijalo. Indijanski logor ležao je ravno pred njima, na blagoj padini. Golemo stado konja paslo je na lijevoj strani logora. Marshall zaključuje da su njihove procjene bile točne. Ima ih barem tisuću. Čuo se lavež pasa. Tri Indijanca i dalje su se povlačila prema logoru.

Drugih Indijanaca nije bilo na vidiku. To nije bilo u skladu s onim što je Colin očekivao. Osvrnuvši se unatrag, opazi da je kolona njegovih vojnika zauzela dogovoreni položaj na obronku.

Izenenada začuje ispred sebe neke zvukove i komešanje. Indijanci su zaustavili konje i sjahali. Ostavivši konje iza sebe, načinili su nekoliko koraka prema Marshallu i njegovim pratiocima pa zastali. Jamačno su već prije izabrali to mjesto za pregovore. Marshall još nije uspio prepoznati nijednog od njih.

— Jedan pripada ogranku Yankton Siouxa — iznenada će tiho starac.

— I meni se tako čini — šapne Colin.

— Ovo mi se nimalo ne sviđa — progunda ponovo starac.

– A što bi ti se ovdje trebalo svi-
dati? – otpovrne Marshall suho,
pa se uspravi u sedlu i podigne
desnu ruku iznad glave, dlanom
okrenutim naprijed.

Dok je stajao licem okrenut
prema trojici Siouxa, krajičkom je
oka vrebao kakav pokret među ša-
torima.

– Naša je dužnost da ih razoru-
žamo i vratimo u rezervat, gdje
dobijaju toliko hrane koliko nije
dovoljno da bi mogli preživjeti. To
svi znamo. Kad se samo sjetim
onoga što sam vidio posljednji put,
kad su čekali ispred agencije da
im Howard počne dijeliti žito. Če-
kali su danima prije roka, a znali
su da ga neće dobiti ni poslije
njega. Howard im je naposljetku
dao odriješene ruke i pustio da
odu, a oni sada znaju da smo
ovamo došli kako bismo im rekli
da nisu pravilno postupili – go-
vorio je Marshall ispod glasa
svome pratiocu. – Znaš što bih že-
lio, stari? Želio bih da su naišli na
stado bizona, raskomadali ih i kre-
nuli prema zapadu gdje ih ne
bismo tako lako našli. Znam da su
namjeravali poći prema rijeci Pow-
der – završi sjetno.

Jedan od Siouxa zakorači napri-
jed, potvrdivši tako da je shvatio
Marshallov znak. Dobar dio pa-
dine sada je bio osvijetljen blješta-
vom sunčevom svjetlošću. Marshall
ponovo okrzne pogledom indi-
jansko selo i podugačku kupolastu
kolibu od stare kože koja pripada
Trćećoj Antilopi. Oko šatora bio je
veći prostor no ispred drugih, iz-
nad njega uzdizao se tanak trag
dima. Poglavičin je ridan bio prive-
zan za šator.

Ponovo se začuje lavež pasa.

Hitro sjaše, izmijeni pogled sa
starcem i doda uzde Wilkinsu. Dok
je čekao da i starac sjaše, Colin se
načas okrene i opazi da kolona nje-
govih konjanika stvara upečatljiv
utisak premda nisu, zato što mu je
tako naredio, izvukli karabine iz
navlaka.

Marshall počne lagano hodati
prema Indijancima, koji su mirno
čekali, a starac ga je pratio u
stopu. S naporom pokušava odbaciti
Carlyn lik iz misli, ali sjećanja su
nezadrživo navirala. Sjećanja na
onu prvu noć u Deadwood Cityju
kad se s njom ponovo vratio u taj
kraj. Nebesa, kako je bila lijepa u
onoj plavoj haljini, s osmijehom na
usnama i svjetlom na nježnoj udo-
lini između grudi! Već onda se bo-
jao, znajući duboko u sebi da je
pogriješio što ju je doveo onamo.
Oh, plava haljina!

Prestani, Coline, prestani!.. kri-
kne u njemu glas razuma.

Indijanac u kojemu su prepoz-
nali predstavnika Yankton Siouxa,
krene naprijed s indijanskom lu-
lom u ruci. Krajem oka Marshall
opazi komad tkanine što se vijorio
na najbližem šatoru. Bio je to ko-
njički plamenac i on je, a da nije
morao pomnije gledati, bio sigu-
ran da na sebi nosi ukrštene sab-
lje i broj 7, oznake i simbole Custe-
rova puka. Čini se da šator pri-
pada jednome od mlađih pogla-
vica, vjerojatno Vrani, pomisli. U
svakom slučaju, on je sudjelovao u
bici kod Little Big Horna.

– Poznaješ li poglavicu Vranu
po izgledu, stari? – upita tiho
svoga pratioca.

– To je onaj koji stoji na tvojoj
strani – odvрати ovaj jednako tiho.
– Pregovarao sam s njim i genera-
lom Mackenziejem prošle godine u
agenciji.

Sioux o kome su govorili pro-
dorno ih je promatrao. Bio je nizak
rastom, ali širokih ramena i čvrste
građe. To se dobro vidjelo unatoč
vunenu ogrtaču kojim bijaše um-
otan. Oči mu bijahu stisnute, a
kosa razdijeljena u dvije pletenice
vezane krznanim vrpčama. Jedno
jedino orlovo pero stršalo mu je na
potiljku. Ispod ogrtača provirivala
je cijev vinčesterke.

Yankton je nešto tiho pjevušio.
Zatim ušuti čekajući na njihov poz-
drav.

Marshall progovori na jeziku Siouxa, ne skidajući pogled s poglavice Vrane. Nakon kratkog pozdrava prihvati lulu iz Yanktonove ruke, kimne, pa završivši obred doda lulu pratiocu a ovaj Wilkinsu. Naposljetku vrate lulu Yanktonu, i dalje obavijeni šutnjom.

Trojica Indijanaca sjednu na zemlju, prekrivenih nogu, a Marshall se povede za njihovim primjerom i klekne na jedno koljeno. Unatoč krznu koje bijaše unaprijed postavljeno na mjestu određene za sastanak osjeti hladnoću.

Promatrao je pažljivo oči Indijanaca dok im je starac objašnjavao kako njihovo selo ovdje predstavlja kršenje sporazuma postignutog između vijeća poglavica i vlade, koju sada zastupa vojska. Objasni nadalje da vojska donosi žitarice za stoku i hranu za ljude. Oni, Indijanci trebali bi zauzvrat predati oružje, jer je lov zabranjen i dopustiti da ih vojska otprati natrag u njihov rezervat pokraj Rosebuda.

Među šatorima iza Siouxa osjeti se komešanje. Iz jednoga šatora izjuri pas, za njim iziđu dvije žene. Šator staroga poglavice još nije davao znake života.

Marshallovu pažnju zaokupi poglavica Vrana, koji je upravo počeo govoriti.

— Naš dan ne prolazi. Za nas sunce je još visoko. Nema mraka u našem srcu. Sa svoja dva oka vidio sam dva Oglale, Crvenog Oblaka i Crvenog Lista, kako su došli sa svojim ljudima po hranu i kako su bili zatvoreni u krugu Žutih Nogu, a konji i puške im oduzeti. Sada više nisu narod. Nas je stvorio Wakan Tanka i dao nam zemlju i bizone.

— Bizona više nema — javi se Marshall — Tvoj narod to dobro zna. Da nije tako, ne biste došli svi zajedno i podigli tako veliko selo u ovo doba godine. Mi ćemo vam dati hranu, pa nećete morat ubijati svoje krasne konje.

Kratak pogled na selo bio je dovoljan da shvati kako bi Indijanci

umrli od gladi i hladnoće da nije konja.

— Bizoni su otišli — ponovi glasnije no prvi put. — Znamo da možete loviti samo u logorima rudara i po gradovima. Vi, poglavice, ne možete ni na koji drugi način održati svoj narod na životu. I ono malo trave što je ima, posve je smrznuto.

Kožnato krilo najvećega šatora se pomakne i Marshall ušuti s očekivanjem. Nitko ne izide iz šatora.

— Nećemo dopustiti da nas prisilite na uzmak i uništite — javi se Vrana dostojanstvenim glasom.

— Je li vam Trčeca Antilopa rekao da to kažete? — upita Marshall oštro.

— To je mišljenje svih nas.

Iznenada Marshall ustane i zagleda se u šator glavnog poglavice.

— Trčeca Antilope — vikne — ovdje sam ja, Marshall. Došao sam da razgovaramo prijateljski i doveo sam žito za vaše konje i meso za ljude.

Nekoliko lica proviri iz raznih šatora, ali na ulazu glavnog šatora i dalje nije bilo nikoga.

— Došao sam ovamo s namjerom da stavimo točku na ubijanje — nastavi Marshall još glasnije.

Dolinom se razlijevala jeka njegova glasa.

— Sada ste još u snazi — nastavi Marshall ne skidajući pogled sa šatora starog poglavice. — Bogati ste u stoci, osobito konjima. Prije kraja zime izgubit ćete konje, a time i bogatstvo kojim se ponosite. To ne služi ničemu, poglavice.

— Morat ćemo im rastjerati konje — nastavi tiho, obraćajući se ovoga puta svome pratiocu. — Bolje i to nego ih pustiti da umru.

Trojica Siouxa se lagano osvrnu oko sebe, zatim šutke ustanu. Marshall se još jednom zagleda u glavni šator. Ništa se nije micalo. Kad je napokon svrnuo pogled na svoje sugovornike, opazi da su sva trojica ustala i krenula natrag prema svojim konjima. Tišina puna očaja

nadvila se nad sve, a osim trojice Indijanaca ništa se nije micalo.

Pošto su uzjahali, usmjere konje prema selu. I dalje s lulom u ruci, Yankton podigne ruku visoko iznad glave i jednoličnim glasom stane dozivati svoju braću.

— Slute što namjeravaš s njihovim konjima, Colline — žurno pri-pomene starac.

Marshall krene prema Wilkinsu i poručniku Mooreheadu, koji ga je čekao nešto dalje od cijele čete. Usput opazi da Indijanci izranjaju negdje s boka sela, jamačno iza stijena. Jahali su, krećući se prema zaravanku s konjima. U daljini, s druge strane pašnjaka, ugleda još nekoliko Indijanaca na konjima. Požuri prema svome konju, a stari čovjek odlučno krene za njim.

Indijanski su konji nervozno njištali i udarali kopitama o tlo, tako da je njihov topot teško odjekivao zrakom, a zemlja se tresla od udaraca. Kao što se otapa led na rijeci i počinje pucati tako je ovdje nestajala tišina.

Marshall osjeti kako mu se mišići koče, a disanje postaje ubrzano i neujednačeno. Promatrao je kako se stado konja miče, ali je ujednačenim korakom nastavio prema mjestu na kojem ga je čekao konj.

Iznenada začuje iza svojih leđa udaljeni ali snažan glas.

— Marshall! — Ime bijaše izgovoreno s određenim naglaskom. — Marshall!

Stane, pa se okrene. Unatoč udaljenosti prepozna lik staroga poglavice, na ulazu u šator.

Dugo su se promatrali bez riječi. Onda se Marshall počne vraćati prema indijanskome selu, u susret Trčećoj Antilopi. Iznenada tišinu naruši gromoglasan prasak puške.

Nije bio siguran odakle dolazi, jer se jeka odbijala nekoliko puta uzastopce od susjednih stijena. Prije no što je jeka zamrla jedan oštar glas počne izdavati naredbe. Marshall se nije trebao okrenuti

da vidi što je izazvalo zvuk iza njegovih leđa. Znao je da je njegova konjička četa krenula naprijed.

Unakrsna vatra zagluši njegov glas. Konji koji su do tada kaskali dali su se u puni galop s jedne strane, a krajem oka zamijeti da indijanski konji na drugoj strani počinju stampedo.

Starac se baci na zemlju, a Marshall potrči prema četi koja mu je dolazila u susret. Iz sela su dopirali krici i povici.

Zatim više nije vidio ništa, obavljen prašinom što su je digli njegovi jahači dok su u divljem trku prolazili mimo njega.

III

Ležeći na zemlji pokuša zaključiti što se događa. Njegovi su ljudi potjerali indijanske konje prema zapadu. Unatoč zaglušujućoj grmljavini stada, Marshall je mogao čuti krikove i jauke iza svojih leđa. Zemlja je snažno podrhtavala pod ritmičkim udarcima kopita konja koji su prolazili kroz selo.

Uspravi se na koljena i osjeti snažnu bol u lijevoj strani, osobito bedru. Dok je pokušavao ustati, prijede rukom preko bolne noge i zaključujući da nije ranjen. Jamačno ga je srušio jedan od podivljalih konja, pa je bol posljedica pada. Ispred njega starac je još ležao na zemlji ali se micao. Kad mu je Marshall prišao, nesigurno ustane. Šutke su se promatrali neko vrijeme, a zatim se zapute prema indijanskim šatorima.

Pucanje je gotovo prestalo, a ulaz u selo bio je zakrčen vojnicima. Poneka bi puška još zapucala, ali izvan sela. Marshall pogleda svoga pratioca, a onda potrči. Vikao je nešto, ni sam ne znajući što, kako bi privukao pažnju svojih vojnika. Na sreću, u njemu najbližoj skupini jahača ugleda trubača. Svom snagom potrči prema njemu, iako su ga

grudi sve jače boljele. Posljednje metre prevali posrćući i gotovo se sruši na jahača s rogom, uhvativši se za njegov stremen. Čovjek izgubi ravnotežu i skoči s konja. Istoga mu se trena u ruci nađe revolver.

Marshall je nemoćno odmahivao glavom, boreći se da dođe do daha.

Jahač ga naposljetku prepozna.

— Kapetane! — uzvikne zapanjeno.

Marshall ponovo odmahne glavom, pokušavajući nešto izgovoriti. Kašljao je čvrsto sklopljenih očiju i polako disao. Napokon je pogledao jahača.

— Povlačenje... — promuca s naporom — daj im znak za povlačenje...

Čovjek ga je promatrao kao da ne razumije što mu govori.

— Povlačenje! — vikne muklo po treći put. Zatim se okrene prema nekolicini najbližih jahača koji su ga bez riječi promatrali i podigne ruku u znak povlačenja.

— Natrag! — zapovijedi oštro. — Prekini paljbu i povuci se natrag!

Posljednje njegove riječi zagluši truba. Najprije se oglasila znakom za prekid vatre, zatim za povlačenje. Truba je nekoliko puta ponavljala poruku vojnicima i Marshall opazi kako jahači zatežu uzde i osvrću se, sumnjajući da su dobro razumjeli zapovijed.

Čovjek spusti rog, ali mu Marshall oštro naredi:

— Nastavi!

Stajao je nedaleko mjesta na kojem je sjedio s trojicom Siouxa, nešto bliže šatoru staroga poglavice, sada nakrivljenom i izobličenom.

Poglavičin je ridan nestao, a većina šatora bijaše uništena ili osjetno oštećena stampedom. A stampedo je, tek sada shvati Marshall, izazvao juriš njegove čete.

Vojnici su se lagano vraćali prema zbornome mjestu. Zalutali indijanski konji besciljno su turali rubom logora. Na zapadnoj strani sela njegovi su vojnici sakupili stotinjak indijanskih konja.

Zatim je počelo zapomaganje. Čuli su se kričavi jauci žena i plač djece. Jedan se šator srušio, a žena s malim djetetom u posljednjem je trenu ispuzala van.

— Poručniče Moorehead! — vikne Marshall.

Truba se prestala oglašavati, a i pucnjava je stala. Umjesto poručnika javi mu se kaplar, čije je ime zaboravio. Dok mu je kaplar prilazio, Marshall iza njega opazi starca kako ukočeno korača prema njemu. Ostali su jahači još držali karabine spremne za pucaње.

— Kapetane — javi se kaplar. — Jeste li dobro?

Marshall ništa ne odgovori nego pogledom obuhvati prizor pred sobom. Onda oštro upita:

— Ima li ranjenih? Bilo vojnika bilo Indijanaca.

— Tri stara Indijanca su poginula prilikom stampeda, zatim nekoliko ratnika tamo iza logora. — Na kaplarovu licu zaigra osmijeh. — Na našoj strani svi smo neozlijeđeni.

— Brzo pregledajte sve indijanske šatore i izvedite ljude koji su ostali u njima, pa ih otpratite do našeg logora. Uzmite oružje i držite odvojene muškarce od žena.

Kaplar kimne.

— Royce! — Marshall se napokon sjetio mladićeva imena.

— Kapetane?

— Gdje je narednik Henry... Na zvuk glasnog zapomaganja Marshall se okrene. Žena koja je naričala držala je na grudima dojenče i neprekidno ga njimala, a niz lice su joj tekle suze.

— Kakvu ste hranu pronašli u šatorima? — obrati se odmah zatim kapetan Royceu.

— Praktički nikakvu, kapetane. Ubili su nekoliko konja, ali ih još nisu raskomadali. Nekoliko je stotina konja pobjeglo, a s njima i pola ljudi, žena i djece. Čini se da su bili spremni za pokret.

— Spremni za pokret? — Colin podigne obrvu.

– Da, gospodine. Njihovi su zamotuljci bili spakirani i očito je da su namjeravali ostaviti šatore.

– Svi?

– To je teško reći, ali veliki je dio pohitao preko ravnice čim su se konji uzbudili.

Starac im se pridružio i šutke slušao što govore.

– Jesi li čuo kaplara, stari? – upita Marshall. – Kako se osjećaš?

– Dobro. Čini mi se da je došlo do rascijepa među Indijancima, Coline. Znam Vranu. Odvratan je i siguran sam da nam je pripremao zasjedu. Trčeca Antilopa vjerojatno u tomu nije želio sudjelovati, ali je ipak ostao ovdje. Pretpostavljam da su njegovi ljudi bili spremni za polazak. On sâm nije mogao odoljeti da te ne zovne, Coline.

Marshall je zamišljeno pratio vojnike koji su iz šatora izvlačili žene i starce. Dakako, i djecu. Na čistini se sakupilo više od pedesetak ljudi. Jedan je pas počeo zavijati i nije prestao sve dok nije prasnuo revolver. Zatim je nastala tišina, ako se izuzme plač djece.

– Sve sam pogrešno uradio, stari – reče polako.

– Tko je ispalio prvi metak?

Kapetan kao da nije čuo pitanje.

– Trebao sam natjerati njihove konje da se razbježe – nastavi zamišljeno. – Da sam to uradio, ne bi se ovo dogodilo. Mnogo je ljudi stradalo, stari, tamo u ravnici.

– Nisi mogao ništa uraditi da to spriječiš, Coline. Morao si se s njima boriti ili sve konje ubiti njima naočigled. Uradio si ono što si smatrao potrebnim i časnim. Pokušao si ih nagovoriti da se vrate – mirno je govorio starac.

– Tko je ispalio prvi metak? – upita sada Marshall. – Metak koji je pokrenuo stampedo.

– Moorehead je naredio juriš – ponovo se oglasi starac. – To sam vidio.

– Je li itko pretražio poglavičin šator?

Pošto su i kaplar i starac zaničali, Colin pobrza prema šatoru obloženom kožom. Royce je podijelio vojnike u male skupine koje su obilazile selo. Rijeka indijanskih žena i djece neprekidno se slijevala prema čistini. Bilo je i staraca, ali nijednog mlađeg muškarca.

Dok je koračao prema poglavičinu šatoru, Marshall povuče za rukav jednog starca.

– Jesu li ostavili sve žene, djecu i starce? – upita ga na jeziku Siouxa.

Starac je nešto nečujno promrm-ljao, ali nije podigao pogled. Kad je Marshall ponovio pitanje, starac ga pogleda ali ne odgovori. Jedan vojnik gurne mu cijev karabina pod rebra, ali ga Marshall ošine pogledom i naredi da pusti starca. Uspravan i ponosit, starac šutke nastavi prema čistini. Prateći njegov lik pogledom, Marshall ugleda skupinu žena i djece, zbijene jedne uz druge krupinih i uplašениh očiju.

Čekaju da budu strijeljani, pomisli iznenada i odustane od namjere da pregleda šator. Umjesto toga se okrene i lagano pride Indijancima.

Šutke je stajao ispred njih, proučavajući im lica, jer nije znao što bi im rekao. Naposljetku im na njihovom jeziku objasni da će se pod pratnjom vratiti u rezervat, a poslije će im se pridružiti i njihovi muškarci. On sâm namjerava razgovarati sa starim poglavicom Trčecom Antilopom i s Vranom i obećaje da više neće biti borbe. Uvjeravao ih je da se nemaju čega plašiti. Dok je ovo govorio, pogled mu je neprekidno lutao s jednog lica na drugo, u potrazi za nekim koje bi prepoznao. Na kraju zaključujući da pred sobom nema ljude Trčece Antilope. Starac ih je sve poveo sa sobom.

Još mu nije bilo jasno kako im je pošlo za rukom da tako brzo pob-

jegnu... razumljivo, ako nije točno ono što pretpostavlja kaplar Royce. Kimne Indijancima, a zatim se vrati do glavnog šatora ispred kojeg je još stajao starac.

— Ono nisu pripadnici plemena Miniconju — zamišljeno će Marshall. — Poznam neke od njih.

Starac kimne.

— Ako mu ne pronađemo tijelo u ruševinama šatora, znači da je uspio pobjeći u brda. Uvjeran sam da je pobjegao.

Pretraživanje šatora i privođenje ljudi koji su u njima ostali trajalo je do sredine jutra. Dan je bio vedar, ali veoma hladan. Marshall opazi u daljini narednika Henryja i njegove ljude kako tragaju među stijenama iza kojih su nestali mladi Indijanci.

Malo zatim Henry ga po jednom vojniku izvijesti o onom što se događa u brdima. Ratnici Siouxa i dobar dio njihovih žena utaborili su se na jednome brijegu iza stijenja i postavili stražu koja čuva dva jedina prilaza do njih. U ravnici su ostavili četrnaestoro poginulih ratnika. Pripadnici vojske nisu pretrpjeli nikakvih ozljeda niti gubitaka.

Uzjahavši Marshall u pratnji Wilkinsa i staroga čovjeka pregleda indijanski logor. Ustanovili su da su Indijanci bili dobro opskrbljeni odjećom, toplim vunanim i krznanim ogrtačima ali ne i hranom. Pronašli su tridesetak djelomično raskomadanih konja. Želudac im je bio izvađen i rasparan, očigledno korišten za zagrijavanje starih ljudi noću. Ostaci vatre ukazivali su da nisu imali dovoljno drva i da su se više nadimili dima no naužili topline. No, zato su pronšli zastavice Sedmoga konjičkog puka, kao i košulje i pojase vojnika, značke i skalpove.

Starac je s nekoliko Indijanaca uspio uspostaviti dodir, pa je saznao da su ih poglavice okupile sigurnosti radi i da su namjeravali poći prema rijeci Powder upravo kada im je četa došla na trag. Starac nije mogao saznati zašto su se zaputili prema rijeci.

Kad su napokon pregledali cijelo selo i sve zarobljenike sakupili na čistini pod stražom, Marshall i starac pridružili su se Mooreheadovu kuriru i odjahali prema rubu sela i podnožju brda gdje se nalazio ostatak čete. Kapetan je vidio da je četa razvijena i spremna za borbu, kako bi spriječila Indijance da izidu u ravnicu.

Takav raspored čete naredio je poručnik, a novije izvidanje terena očito još nije obavljeno. Možda je narednik Henry poslao u izvidanje najiskusnije ljude, kako bi pronašli drugi put preko brda i održali kontrolu nad snagama Siouxa koje se povlače.

Oglasi se prasak puške i to triput uzastopce. Njih trojica se hitro odmaknu, kako bi predstavljali što manju metu Siouxu koji možda prati njihovo napredovanje kroz ušicu puške. Marshall požali što njegovi vojnici nisu opremljeni dalekometnim puškama kakve ima pješadija. Sada je osobito značajna preciznost na daljinu. U tom bi slučaju vojnici mogli iz veće udaljenosti zadržavati Siouxe zaleđene u njihovu položaju i istodobno ostati izvan domašaja njihovih karabina. Njemu bi to omogućilo da se još jednom pokuša približiti starom poglavici i izgladiti situaciju prije nego što počne prolijevanje krvi.

Ne uspije li doći do Trčeće Antilope, svi će izginuti. Poznavao je ponos i nepovjerenje poglavica, koji se odupiru bilo kakvim prego-

vorima i nagovorima da se vrate u rezervate i radije pođu u smrt. Prije samo nekoliko tjedana poglavice Siouxa Crveni Oblak i Crveni List vratili su se sa svojim ljudima u rezervat. O tome je maločas govorio stariji poglavica Vrana sjeti se Marshall. Istina je da su oni razoružani, kako je on rekao, i više nisu narod, ali su zato još živi.

Eto, do toga je naposljetku došlo, pomisli. Prilike neće ići najbolje, nego nagore, a to znači da im je kraj blizu. Možda je čak i neizbježan, pa se svi njegovi pokušaji da im pomogne čine još uzaludnijima.

Dolazi vrijeme u životu jednog naroda, pomisli sjetno, kada ne možeš ništa uraditi kako bi mu pomogao da ne propadne. Ako ga oslobodiš propasti jednom, samo ćeš ga još više oslabiti i pripremiti za veći, neizbježni bol koji mu predstoji.

Do vraga, pomisli, zašto sam ja morao ostati na životu a ona umrijeti? Ja sam zapravo najveći krivac za njenu smrt, jer sam je doveo ovamo.

— Negdje duboko u sebi dobro je znao da mu smrt Bika Lijepoga Glasa nije pomogla, kao ni to da mu je on oduzeo život za njezin. Ništa mu ne može pomoći, a bezumno ubijanje još više sve pogoršava.

Sjeti se riječi staroga Siouxa: »Sada smo obojica mrtvi, Marshall.« Je li lakše biti mrtav kada si živ, upita se dok mu je pogled lutao obzorjem, ili kada zaista više nisi među živima?

IV

— Stampedo indijanskih konja spriječio je ovoga puta ubijanje —

prozbori napokon glasno, obrativši se starcu pokraj sebe. — Dode li ponovo do pucnjave, uslijedit će krvoproliće — nastavi zabrinuto.

— Bojim se da ih iz brda nećeš izvući bez pucnjave — reče starac.

Sunce je odskočilo visoko na nebu, no iznad planinskih vrhova gomilali su se oblaci. Zrak je bio hladan ali bez vjetrova. Konji su postali nemirni. Osim njihova njištanja ništa se nije čulo. Marshall je izmijenio samo nekoliko rečenica s poručnikom, svjestan da u ovom trenutku ne smije dati oduška svome gnjevu. Smatrao je njega odgovornim za ono što se zbilo, ali nije želio sada o tome raspravljati.

— Još nisam dio svega ovoga — reče tiho starcu. — Osjećam i mislim, a ruke su mi hladne kao i tvoje, stari. Govorio sam s trojicom Siouxa maloprije, dozivao staroga poglavicu, ali neprekidno u sebi osjećam neku prazninu. Kao da ne donosim odluke ja. I ne razmišljam, nego djelujem i radim slijedeći neki nepoznati nagon duboko zapreten u meni. Bojim se da samnom nešto nije kako valja.

Starac je neko vrijeme šutio.

— Govoriš besmislice — reče naposljetku.

— Mislim samo na nju, stari — nastavi Colin muklo. — Neprekidno mi je u glavi ona i sve što je s njom povezano, tako da mi se čini kao da nisam ovdje. Shvaćaš li?

Starac odmahne glavom.

— Kakvo je vrijeme, stari? I kakav je ovo kraj? A tko su one žene, djeca i stari Siouxi što su se sjatili tamo dolje na čistini? Utaborili smo se ovdje u namjeri da izvučemo Indijance iz planine, a Trčeca Antilopa i njegovi ljudi grabe naprijed prema rijeci Pow-

der. Ja ih puštam i on to zna. Zna i zašto, stari. Prije mraka početak će ponovo padati snijeg – nastavi Colin umorno. – Ganjajući ih prema Big hornsu i ne želeći ih ubijati puškom, ubit ću ih vremenom.

– Naša izvidnica može još motriti na njih – reče starac – Ako ne želiš krenuti sa četom naprijed i napasti ih dok se kreću, ne znam što bi drugo u ovim okolnostima mogao uraditi. Čini mi se da nemaš suviše veliki izbor.

– Očekuje nas, znači, još jedna noć čekanja. A do sutra će biti kasno.

On i starac sjedili su pokraj male vatre u trenutku kad su im se približila tri jahača. Narednik Henry i dva vojnika zauzdaju konje, a narednik sjaše. Marshall osjeti da mu je drago što poručnik nije s njima.

– Zaustavili su se, kapetane – izusti narednik jednostavno.

Marshall pogleda u naoblačeno nebo, zatim u mladićevo lice. Tamnoputo i snažno, ulijevalo je samopouzdanje. Svaka riječ koju je izgovorio bila je dobro promišljena i čvrsta.

Okrzne pogledom ostale jahače, zatim ponovo pogleda prema planinskim vrhovima.

– Možemo zaobići vrhove, zar ne? – upita Marshall narednika. – I stići ih prije mraka?

Čovjek sporo kimne.

– I stari poglavica promatra nebo, kapetane – bilo je sve što je rekao.

– Koliko ih je?

– Četrdeset ili pedeset, možda i malo više. U svakom slučaju, više no što se na prvi pogled čini. Uglavnom starci i žene. Kreću se veoma sporo, a sada su stali. I to na lošem mjestu, barem po mome mišljenju.

– Zemlja je suha i smeđa isprepletana brežuljcima na kojima utočište nalaze bizoni – nadopuni ga Marshall, koji je dobro poznavao tu zemlju. Za Siouxe je ona sveta, izvor bizona kako su vjerovali.

– Dobra četa na konjima lako bi ih sasjekla na komade – nastavi narednik. – Tamo je hladno, mnogo hladnije nego ovdje. Početak će umirati kroz nekoliko sati.

Marshall nazre tračak suosjećanja u Henryjevim očima, suosjećanja koje je pokušao prikriti.

– Misliš kako je vrijeme da počnem izdavati zapovijedi, Henry?

– Ne, gospodine, to ne mislim.

– Misliš!

Marshall stisne usnice i zagleda se u malu vatru.

Čudno je – nastavi zamišljeno – kako neki nagon tjera čovjeka prema visokim brdima u trenutku kada predosjeća svoju smrt. – Ponovo pogleda narednika. – Jesi li jeo? Bilo bi dobro da nešto prigrižeš.

– Ne treba, kapetane. Nisam gladan.

– A tvoji ljudi? – upita Marshall i pokaže rukom na dva vojnika.

– Uvijek su spremni.

– Daj im voljno pa se vrati ovamo. Ti, starac i ja moramo se brzo nešto dogovoriti. Što misliš, koliko ratnika ima Trčeca Antilopa?

– Petnaestak, po mom sudu. Siguran sam da očekuju da ćemo poći za njima.

– Tada ćemo im ispuniti očekivanja, naredniče. Želim natjerati poglavicu na razgovor. Licem u lice. Ne znam zašto, ali čini mi se da je to sada najvažnije od svega.

Narednik ispruži ruke prema vatri.

– Ako želite čuti moje mišljenje – reče ozbiljno – ne vjerujem da ćete ga natjerati da se ikada više vrati u Rosebud. On nema više što izgubiti.

Zašutjeli su. Narednik se zaputi prema svojim vojnicima. Isprati ih do vatre oko koje bijahu okupljeni ostali vojnici, zatim se vrati i priveže svoga konja pokraj Marshallova, za držak njegove sablje. Kapetanove se usne razvuku u osmijeh. Sablja jedino služi za vezivanje konja i davanje znaka za juriš, a i to veoma rijetko. Posljednja bitka koja je započela vitlanjem sablje zrakom bila je ona kraj Yellowstonea. Bitka koja je završila kada su Crveni Oblak i Crveni List zajedno sa svojim ljudima pošli natrag.

A sada je došlo vrijeme umiranja.

– Mi smo u studenome – javi se starac kao da mu čita misli – i ovo nije vrijeme kada se kreće na takav put. Istina, on ima konje pa će mladi ljudi neko vrijeme preživjeti, ali stariji neće izdržati hladnoću. Nebo ne obećava ništa dobro i ja sam uvjeren da Trčeca Antilopa namjerava ostati tamo gdje jest.

– Ako nas vrijeme ne zavarava s oblacima – ubaci Colin.

– Nitko se tomu ne može nadati, Coline. Nitko!

Prišao im je i narednik Henry i šutke slušao o čemu razgovaraju.

– Ako kroz jedan sat krenemo s pedeset ljudi – upita Marshall zamišljeno gledajući vatru – mislite li da bismo ih stigli za dana?

– Siguran sam da bismo – odgovori Henry. – Morat ćemo se boriti s njima, kapetane – doda nakon kraće šutnje. – Trčeca Antilopa i njegovi ljudi napustili su Rosebud. Poglavica ne može podni-

jeti ni naš miris, koji ga podsjeća na ropstvo. Što se više primiće vrhu Medicine, to je čvršći u odluci da se ne vrati u rezervat. Način na koji se ponaša jasno pokazuje da mu nije stalo do toga kako će umrijeti.

I Marshall je bio siguran da je stari poglavica namjerno odabrao visoka brda za svoj samoubilački marš. Jamačno smatra da ga je Marshall obmanuo time što je došao pregovarati pod okriljem bijele zastave, a u pratnji čete koja se ubrzo dala u juriš na indijanski logor. Misli da me je možda od početka pogrešno ocijenio ili da sam dosad čekao kako bih završio posao koji sam započeo s Bikom Ljepoga Glasa, pomisli Marshall tmurno.

– Misliš li da su s njim tamo gore samo njegovi ljudi? – upita narednika.

Narednik kimne.

– Siguran sam da je tako. On i Vrana se ne vole. Zajedno su se zaputili na rijeku Powder samo zato što se osjećaju sigurnijima ako ih je više. Pitam se gdje se Vrana nalazio od prošloga ljeta. Možda je bio s Ludim Konjem.

– Vjerojatno je došao ovamo da Trčecu Antilopu povede Ludome Konju, ma gdje on jest – javi se starac.

Marshall zatrese glavom.

– Ne. Trčeca se Antilopa od njih odvojila prije nego što smo stigli ovamo. Narednik ima pravo. Vrani dajem samo jednu noć. Uhvatit ćemo i njega i njegove ljude. – Pogleda narednika. – Henry, pošalji jednog čovjeka natrag u indijansko selo. Neka kaplar Royce spali šatore i sve osim hrane, tako da napravi veliku i na daleko vidljivu vatru. Nekoliko vojnika neka

ostane čuvati zarobljenike u našem logoru u pješčanome koritu, a ostatak ćete neka dode ovamo.

Henry ustane, za njim Marshall i starac, pa se svi šutke zapute prema konjima. Marshall je bio siguran da starac razmišlja što on smjera.

— Siouxe ćemo veoma teško izvući iz njihovih skrovišta tamo u brdima — glasno će Marshall. — Vjerujem da ih ima koliko i nas, ne računajući ljude Trčee Antilope.

Starac i narednik su šutke čekali nastavak njegova objašnjenja.

— Dovesť ću ovamo cijelu četu i rasporediti je na način na koji se raspoređuje pješadija — nastavi mirno. — Sakupit ćemo konje u jedno stado na južnome boku, a grupa konjanika bit će spremna za juriš. Dakako, mora biti dobro sakrivena, jer u protivnome plan neće uspjeti. Indijanci će izići iz zaklona da bi se dočepali konja. To je jedino što ih može odatle izvući osim otvorena napada.

Znao je da se taj plan u potpunosti temelji na tome da se dobije dojam kako su konji potpuno nezaštićeni. Već je dulje vremena proučavao položaje ljudi u podnožju, a i stijene iza kojih su se skrivali Indijanci. Dalje na istoku opazio je prirodno udubljenje i bio uvjeren da je izvrsno zaštićeno izbočenim stijenama i teško pristupačno. Marshall je bio uvjeren da se indijanski neborci baš tamo skrivaju. Poručnik Moorehead nije ni pokušao izvesti bočni manevar, što potvrđuje da je mjesto nepristupačno.

— Navest ćemo ih na pomisao da se želimo dočepati žena i djece — doda glasno.

Starac i narednik se začuđeno zgedaju.

— Što mislite, gdje se nalaze ostali Indijanci osim ratnika? — upita Marshall.

— Tamo u onaj dobro zaštićenoj udubini, tako da ne možemo do njih — javi se narednik i potvrdi Marshallovo mišljenje. — Oštre ih stijene i duboki usjek odvajaju od ravnice.

— Mogli bismo im prići s druge strane, odozgo — reče Marshall mirno. — Zaobišli ste stijene kad ste pošli u izviđanje u brda, zar ne?

Narednik kimne.

— Mi bismo mogli poći istim putem, pa zaobići stijene i dobiti na nišan žene i djecu. Dovoljan je samo kratak manevar da se okrenemo u suprotnom smjeru i otvorimo vatru na indijanske borce. Moramo ih izvući iz stijena i natjerati da se pokrenu. Znam da nemaju mnogo municije, osobito ne za dužu borbu.

Dok je narednik uzjahivao, reče:

— Konji će ih dovesti u iskušenje da iziđu iz klanca.

— Osobito ako budu napadnuti odozgo — nastavi Marshall. — Jedan vod će zaobići stijene, kao da kreće u potragu za Trčecom Antilopom.

— Ja mogu povesti vod, kaptane. Bio sam u izviđanju — reče Henry.

— Dobro.

Marshall je zatim do u pojedinosti razradio položaj, raspored i kretanje jedinice koja će krenuti u brdo. Zatim su sva trojica zajedno odjahala ravnicom do mjesta na kojem je poručnik Moorehead držao položaje. Poručnik, kaplar i dva vojnika sjedili su uz vatru. Jedan se jahač odvojio od podnožja stijena i približavao vatri. Nakon izviđanja došao je javiti poručniku

da su Indijanci u klanu potrošili gotovo svu municiju.

– To nam ide na ruku, kapetane – reče narednik ne krijući zadovoljstvo.

Kapetan ukratko iznese plan operacije poručniku Mooreheadu. Poručnik će upravljati onim dijelom koji će, skriven, štititi stado konja, a zatim će se vratiti u indijansko selo i nadzirati spaljivanje šatora i odvođenje zarobljenika u vojni logor dolje u ravnici.

Marshall i starac promatrali su kako poručnik i narednik jašu prema selu.

– Nemoj biti suviše strog, Coline – posavjetova ga starac blago. – Možda nije on kriv za ju-riš.

– Ali on je dao znak, njegova je zapovijed – procijedi Marshall kroza zube. – Taj mladić je obavijen mirisom smrti, stari. Siguran sam da uživa u ubijanju Indijana.

Starac ne odgovori ništa. On i kapetan šutke su neko vrijeme proučavali nebo, a onda se kao po zapovijedi okrenu prema stijena-ama obojenim crvenom sunčevom svjetlošću i klanu u kojem bijahu zbijeni Siouxi. Obojica su dobro znala da su njihovi ogrtači i zimski oprema ostali u šatorima. U dubini klanca nema sunca, koje se već uvelike pomaklo prema zapadu i čak ovdje u podnožju daje malo topline, a s druge strane nailaze prijeteci oblaci koji donose novi snijeg.

Iz klanca se samo na dva mjesta uzdizao slabašni dim vatre, a iz udubine u kojoj se nalaze starci i žene ni sa jednog jedinog. Ne samo da nemaju više municije, shvati Marshall tužno, nego ni goriva za vatru.

– Coline – starac kao da mu je ponovo čitao misli – svi smo mi sada obavijeni mirisom smrti.

V

Operacija koja je planirana mora uspjeti otprve. U tome leži njezina slabost. Marshall je toga bio svjestan. Ako ne izvuku Siouxe iz stijenja kratkom i brzom borbom, morat će održavati položaje cijele noći. A četa nema ni bolničara a kamoli liječničku pomoć. Budu li prisiljeni dugo ostati na položaju, prijeti i njima hladnoća.

Ubrzo nakon poručnikova odlaska namirišu dim što se širio iz smjera sela. Šatori su gorjeli, a u početku se začulo i nekoliko hitaca iz klanca. Vidjevši da nema odgovora s druge strane, pucnjava utihne.

Prije početka operacije Marshall je održao kratak razgovor s vodama jedinica.

– Indijanski će izvidnici vidjeti naše jahače u brdu, kapetane – reče jedan od voda.

– Oni nemaju izvidnika – objasni Marshall. – Naša je izvidnica prošla mimo njih i vratila se ovamo da nije primijećena. Tamo gore sve je otvoreno i nema mogućnosti za borbu iz zasjede. Indijanska se snaga razbila u dva dijela i svaka drži svoj krajnji završni položaj, je li vam jasno?

– Zašto ih onda ne pustimo da se gore smrznu, kapetane? Dovoljno je da ih pustimo neka zadrže svoje položaje i to će se dogoditi.

Sve su se glave okrenule prema čovjeku koji je ovo izgovorio.

– Valja samo iskoristiti vrijeme koje nam ide na ruku, kapetane –

nastavi čovjek. — Siouxi ne poduzimaju ništa, pa zašto bismo mi morali?

Marshall naposljetku prepozna čovjeka: kalpar, veteran ljetnje borbe. Nekoliko ljudi udaralo je čizmama o zemlju da zagriju noge.

Čovjek kao da je naslutio o čemu razmišlja, pa upita. — Sjećate li se borbe u preriji, kapetane?

— Sjećam. — Marshall kimne. Nakon kraće šutnje nastavi: — Nećemo dopustiti da hladnoća uradi ono što bismo morali uraditi sami, kaplare. Želite im se osvetiti za ono što ste proživjeli prošlog ljeta, ali morat ćete se pomiriti s ovim što će se danas dogoditi, kao i svi mi.

Na čovjekovu se licu zrcalilo nerazumijevanje.

— Oprostite, ali ne shvaćam, kapetane.

— Reći ću samo to da će ih i manje umrijeti ako sada napadnemo. Želim da tako bude.

Kolona je ravnomjerno napredovala prema sjeveru, ne mijenjajući smjer. Sunca više nije bilo, ali svjetlost je još bila dobra i omogućavala izvrsnu vidljivost.

Starac, koji je jahao usporedo s Marshallom, iznenada ga upozori na tragove na zemlji. Shvati da je to trag Trčee Antilope i njegovih ljudi, koji su iznenada krenuli prema vrhu Medicine. Budući da je dobro poznavao ovaj kraj, znao je da se kolona kreće dugačkim zaočilaznim putem i da je Indijanci u klancu ne mogu vidjeti. Doduše moglo bi se dogoditi da nalete na njihovu izvidnicu. To bi dovelo do puškaranja i ubrzalo početak pucnjave dolje u ravnici, ali ne bi bitno utjecalo na operaciju u cjeolini. Čim akcija u dolini bude završena, on će poći za Trčecom Antilo-

pom i stići njega i njegove ljude prije mraka. Tako bi se sve okončalo i ne bi bilo potrebno provesti još jednu noć u čekanju.

Okrene se i rukom daje jahačima znak neka požure. Promjena brzine kretanja privuče pažnju narednika Henryja, koji je jahao na čelu i on zastane i sačeka kapetana.

— Sada se možemo kretati brže — reče Marshall, pa upita: — Koliko je još do mjesta gdje se ulogorio stari poglavica?

— Manje od sata jahanja, kapetane.

— Tada naredi galop, naredniče.

— Želim da što prije stignemo tamo. Nije više važno hoće li nas opaziti ili ne, jer možemo odmah započeti akciju.

Skrenuli su na stazu bizona, a razmak između čela i začelja kolone se osjetno smanjio. Marshall, koji je do tada jahao u sredini, prijeđe na čelo. Put je postajao sve uži, a žbunje sa strana bilo je tako zaraslo da se kretanje ponovo usporilo.

Iznenada Marshall daje znak da kolona stane. Onda on i narednik istegnu vratove i osluhnu.

U dolini je vladala tišina. Dio čete koji je ondje ostao još čeka njihov znak kako se bijahu dogovorili u slučaju da nešto ne iskrсне. Ovoga puta nije. Znači, Indijanci se nisu dali namamiti konjima.

Iznenada se jedan od indijanskih izvidnika Oglala odvoji od kolone i skrene nalijevo, oštro presijecajući žbunje i grmlje. Marshall u početku nije vidio ništa, zatim opazi jedva primjetno kretanje, a potom dvije prilike. Narednik pođe za izvidnikom, a drugi se Indijanac obrati Marshallu.

– Nisu izvidnici – odvrati na neizgovoreno Marshallovo pitanje.
– Sakupljaju drva za vatru.

Marshall kimne, pa nastavi promatrati. Dvije prilike su krenule prema koloni i prije nego što je narednik došao do njih. Oglala je jahao iza njih s uperenom puškom. Henry ih je mimošao i odjahao malo dalje, a onda načinio krug i počeo se vraćati prema koloni.

Kad su Indijanci prišli bliže, Marshall je vidio da su prilike koje su sakupljale drva žene. Ruke su im neprirodno visjele i on opazi da su im prsti zgrčeni.

– Hladnoća – promrsi pa glasno upita: – Jesu li ruke svih vaših ljudi ovakve?

Nisu odgovorile. Žene su samo podigle glave, a u očima im se zrcalio strah.

– Kapetane! – Jedan od vojnika skrene mu pažnju na narednika – Gledajte!

Henry je promijenio smjer kretanja i jahao prema udaljenome bilu brda. Jedna se prilika brzo kretala ispred njega. Zatim je narednik podigao sablju, zavitlao njome zrakom, pa je spustio. Marshallu se učini da je čuo nekakvu galamu iz daljine.

Istodobno začuje uzdah i pogleda dvije žene ispred sebe. Jedan se vojnik počeo smijati i on ga ošine mrkim pogledom. Zatim ponovo upre pogled u daljinu.

Narednik je zastao i promatrao tragove na zemlji. Poslije nekog vremena nastavi jahati, podigavši ruku prema Marshallu. Ljudi su shvatili znak, pa hitro zauzeli poprečni položaj i počeli lagano kaskati naprijed. I Marshall krene naprijed ostavivši dva vojnika da čuvaju žene.

– Nisam želio pucati, kapetane – reče Henry.

– Da, znam.

Naposlijetku je pucnjava, barem s indijanske strane, počela jenjavati. Marshall je čekao, osjećajući napetost u cijelu tijelu.

Dim u dolini polako se razišao, pa se jasno vidjelo da je indijanski logor uništen. Siouxi su, dakako, sve to promatrali iz zaklona, znajući što ih čeka. Marshall se nadao da će to u njima probuditi želju za borbom. Nije htio narediti svojoj jedinici da puca i otezao je s početkom akcije sve do posljednjeg trenutka, kako bi Indijancima dao priliku da izidu iza stijena.

Čekao je da dode planirani trenutak, zatim ga odložio. Nakon petnaest minuta odgodio ga je i po treći put.

Indijanci nisu istrčali za konjima i on naposljetku pogleda starca do sebe. Obojica su znali da je došao trenutak. Starčeve usne bijahu čvrsto stisnute, oči bezizražajne. Marshall ga je neko vrijeme šutke promatrao, zatim hitro ustane i dade znak za pucnjavu.

VI

Unatoč snažnoj grmljavini pušaka odozdo su se mogli čuti krici. Zrak je bio težak od dima i pun mirisa baruta. Marshall pride rubu stijene i zagleda se dolje. Jedan Indijanac ležao je blizu ivice donje udoline, a ostali su se povukli u zaklon i nije ih mogao vidjeti. Njegovi su vojnici i dalje pucali, ali više nije bilo meta i Marshall osjeti kako ga preplavljuje olakšanje. Znao je da pucnjava zvuči zloslutno, ali da stvarnog ubijanja nije bilo.

Odluči izdati prvu od serije prije do u tančine razrađenih i dogovor-

enih zapovijedi. Za vrijeme sastanka vođa uoči odlaska na položaje naredio je da se vatreni napadi prekidaju i nakon određenog vremena ponovo započinju. Nadao se da će te prekide Siouxi iskoristiti kako bi se pokušali izvući iz svojih položaja.

Na položaju najbližem stadu konja prestalo se pucati, da bi se nakon nekog vremena ponovo počelo ali u drugom smjeru. Marshall kimne sam sebi. Taktika je dobra i za sada se sve odvija kako je bilo zamišljeno.

Iznenada, nalik na predmete koji ispadaju, iz otvora u stijeni na zaravan, izjuri niz prilika i strelovito nastavi trčati prema konjima. Pucnjava promijeni ritam i puške najbliže Indijancima okrenu se prema njima. Istoga časa Indijanci su stali na pola puta do konja. To načas zaustavi pucanje. U zlokobnoj tišini što je zavladała dolinom čulo se samo zavijanje vjetra.

Siva trupa poručnika Mooreheada nije se pojavila na zaravni.

— Vrano! — vikne Colin Marshall što je mogao glasnije. — Lijek ne pomaže, poglavico! Ne možeš se okretati unazad. Ljudi tu umiru. Izidi i dopusti svojim ženama i djeci da žive. I starcima.

Računao je da se stari poglavica nalazi u klancu zajedno sa svojim ratnicima i namjerno ga pozvao tako da ga svi čuju. Želio ga je natjerati na javne pregovore.

— Vrano — nastavi još glasnije — moji vojnici neće više pucati. Izidi i pogledaj mi u oči. Ova pucnjava ne vodi ničemu i ti to znaš. Jedina nada leži u ljekariji koja se zove mir. Ako kreneš prema rudarskom logoru bit će velikog ubijanja i bit će veće štete nego što su spaljivanje šatora i ubijanje konja.

Izidi da razgovaramo, poglavico Vrano!

Prišao je što je mogao bliže rubu stijene i zagledao se naniže pun iščekivanja. Tišina je vladala i dalje, a prešutnim dogovorom poštovali su je svi. Nesvjesno Marshall počne brojiti nepokretne prilike što su ležale u dolini Sedam.

Otvorio je usta da ponovo pozove Vranu, ali u posljednjem se času predomisli. Među Indijancima se, očigledno, nešto događalo. Vrana se jamačno dogovara sa svojim poglavicama ili ratnicima prije nego što će donijeti odluku. Što više vremena prođe, to će im se neizbježnijom činiti odluka o popuštanju.

Odjednom tišinu propara snažan ženski glas na jeziku Oglala Siouxa.

— Uzeli su nam sve — vikala je žena odozdo. — Sve! Ali neki njihovi glasovi govore za nas. Mnoga su nam djeca umrla ovdje od hladnoće. — Nakon duže stanke glas se ponovo javi. — Postoje obećanja koja će Žute Noge možda poštivati. Nema ničega u tomu da vidim svoje mrtvo dijete ukočeno od leda. Ništa.

Glas zamre u krik, krik punom bola.

To je taj faktor nade, pomisli Marshall ogorčeno, faktor sićušne, gotovo beznačajne nade suprotstavljen smrznutom djetetu. Međutim, taj ženski glas zapanjio je i Marshalla, i sve koji su poznavali Siouxe. Njihove žene, nemaju pravo glasa prilikom vijećanja, a sada bi mogle spriječiti Vranu da se pojavi.

— Sve je drukčije i za njih — reče starac. — Morat će razgovarati s tobom, Coline. — Kako Marshall nije ništa odgovorio, starac

nastavi. – Došlo je njegovo vrijeme da umre, Coline, i on to zna bolje od mladih ljudi, koji su čuli što si mu vikao. Nešto se dolje događa. Starac ušuti, no nakon kraće šutnje dometne: – Moraš spriječiti svoje da počnu sada pucati.

– Znam, stari, znam.

– Ne šalim se, Coline!

– Do vraga, znam! Stari, molim te, šuti!

– Moraš me shvatiti, Coline. – Starac je ovoga puta bio uporan.

– Znam što je jutros natjeralo konje u stampedo, a ljude na juriš.

– Da, svakako.

– A sada ti na neki način ponavljaš ono što se zbilo. Možda onaj prokleti poglavica zna isto što i mi. Smrt one sedmorice dolje bila bi posve beskorisna, a siguran sam da je jedan od njih muž one žene što je vikala.

Marshall osjeti da je iz nekog razloga starac obuzet strahom i da zato neprekidno govori. Prisili sebe da ga ne sluša i nastavi promatrati, bojeći se da ponovo ne začuje glas one žene.

Premda je vjetar stao, hladnoća je postala veća. Rubovi Marshallova ogrtača ukočili su se od njegove zamrznute pare, pa su ga grebli po licu. Znao je čitati ovu šutnju, a i po starčevim je riječima mogao zaključiti da će pucnjava koja će uslijediti sada biti posve beskorisna i jalova. Bitka koja nije još pravo ni počela već je završena. Jedini izazov za bitku koji je preostao bijahu osjećaji što su ih u vojnicima pobudili ostaci konjičkoga puka koji više ne postoji. Košulje, sedla, zastavice i drugo.

Ma što se bude zbilo, to neće biti prava bitka. Pitanje je hoće li uspjeti i povesti Siouxe sa sobom i vratiti ih u rezervate, ili ih ubiti. Da, ili

ih pustiti da umru. Ako im preostane umiranje, mogli bi ga usporiti pljačkanjem rudarskog logora i povlačeći za sobom u smrt još nekolicinu bijelaca...

– Eno, Coline! – iznenada začuje starčev promukli šapat.

Osjetivši da se dolje nešto zbiva, svi su se vojnici nagnuli preko ruba. Iza jedne stijene ukaza se prilika u kojoj Marshall istoga trena prepozna poglavicu Vranu, s kojim je toga jutra već razgovarao. Sioux načini nekoliko koraka, pa zastane i mirno se zagleda u vojnike kao da ne mari što su u njegove grudi uperene pušćane cijevi. Zatim se polako okrene i podigne glavu, a onda rastvori ogrtač s ornamentima u koji bijaše umotan i pusti ga da padne podno njegovih nogu.

Marshall ustane, tako da ga je Sioux odozdo mogao dobro vidjeti. Onoga časa kad ga je stari Indijanac ugledao, njegovo se držanje izmijenilo. Uspravio se i ponosno podigao glavu.

– Zašto tvoje puške čekaju, kapetane? – vikne Indijanac – Ne tražimo da budemo ljudi svoje zemlje, više ne. Došlo je vrijeme da okončamo svoje muke, ali ne želimo da nas pohvatate kao stado konja. Možete nas ovdje ubiti, kapetane. Nikada se nećemo vratiti. Nikada!

– Glas postane za nijansu snažniji. – Nećemo natrag u svijet gdje se čak i naša vlastita braća bore protiv nas.

Marshall okrzne pogledom starca. Obojica su shvatila da Sioux zna da izvidnici Oglala rade za konjicu. U ljetnoj su borbi neka druga plemena, Shoshoni, Bannocki i još neki pomagali bijelcima, ali nikada Siouxi ili ostali Dakote. A sada je, kako je naglasio stari poglavica i dotle došlo.

– Reci vojnicima da pucaju, kapetane – ponovo se oglasi Vrana.
– Ubiti sve nas ovdje obećanje je bijelca kojemu mogu vjerovati. Možeš uzeti oružje od nas, ali tek kada budemo mrtvi.

Poglavica zakorači preko ogrtača kojeg je maločas ispustio i pride korak bliže stijeni. U ruci je držao pušku. Vojnici su ga pažljivo promatrali, čekajući Marshallov znak. Indijanci nisu davali od sebe ni glasa. Poglavica je stao kružiti malim zaravankom, podignute glave i s rukom na karabinu. Marshall opazi da mu se usne miču. Starac pjeva, pomisli. Nakon nekog vremena Vrana se zaustavi.

– Ubio si mi sedam ratnika ovdje, kapetane – vikne ponovo.
– Zar si se tako lako umorio od ubijanja? Što sada zadržava bijelog čovjeka? Ja sam mrtav i već sam govorio s onima koji su umrli prije mene.

Ponovo zavlada tišina. Zatim je naruši pucanj, jedan jedini. Marshall se ukoči. Poglavica Siouxa prestane hodati, zanjiše se, a puška mu ispadne iz ruku. Starac učini korak natrag, zatim se sruši na tlo. Oko beživotnog tijela još se mogao vidjeti tanak trag dima.

Tri vojnika izidu na zaravanak, oprezno se krećući i pogledavajući prema stijeni odakle je ispaljen metak. Kraj nepomičnoga tijela staroga poglavice, zastanu kao da ne znaju što da rade. Naposljetku jedan od njih podigne pušku sa zemlje.

– Mrtav je, kapetane – vikne, pogledavši prema vrhu.

– Ostavite ga da leži – odgovori mu Marshall – a vi ostanite gdje jeste. Siouxi će početi sada izlaziti.

Napetost u zraku postepeno se smanjivala. Vojnici odstupe nekoliko koraka, samo se onaj najbliži mrtvacu sagne kao da želi pretražiti poglavičinu odjeću.

– Ostavi ga! – naredi Marshall.
– Ne diraj ga!

Vojnik se polagano odmakne od leša. Marshall je čuo kako narednik Henry izdaje naredbe vojnicima.

– Dat ćemo im vremena da se pobrinu za svoje mrtve – reče Marshall glasno, pa i tiše dometne:
– Zatim ćemo se mi pobrinuti za njih.

Siouxi su počeli izlaziti iz klanca, krećući se veoma sporo. Jedna velika skupina silazila je uskom stazom prema zaravanu. Žene su nosile djecu u maramama vezanim preko leđa, a starija su djeca i starci nesigurno koračali ukočenih gotovo neupotrebljivih udova, izgrizenih mrazom.

Vjetar se ponovo digao vitlajući prašinu oko tužne povorke što je izlazila iz skrovišta. Indijanci su na kratko zastajali pred tijelom mrtvog poglavice, a zatim se nastavili sporo kretati preko ravnice u smjeru pougljenjenih ostataka svoga sela. Vojnici su formirali neku vrst žive ograde kroz koju se slijevala rijeka poluživih spodoba, polagano i ne obazirući se na vojnice. Marshall je naredio neka im dopuste da drže oružje, tako da nije bilo teškoća ni s ratnicima.

Nosili su svoje mrtve. Marshall zaključio da je pola indijanskih boraca ili ubijeno, ili ozbiljno ranjeno, ili onesposobljeno smrztotinama. Pitao se koliko je djece u onim maramama na majčinim grudima mrtvo.

Stari poglavica je želio borbu. Želio je biti ubijen, pomisli sjetno.

Ubio ga je netko od njegovih vlastitih ljudi. Nikoga nije ostalo da se bori, a ideja o borbi odvratit će im misli od ubijanja vremenom. On je znao što radi. Znao je nešto što drugi ne znaju. Nešto što ne zna ni Trčeca Antilopa. Da, nešto o onome što se događa na rijeci Powder i o Ludome Konju.

Dok su jahali natrag prema dolini, starac je neprekidno šutio.

— Prolazili smo ovuda u proljeće, stari — reče Marshall polako.
— Sjećaš li se? — Starac nije odgovorio. Kapetan nastavi: — Ulogorili smo se u blizini vrha Medicine, tamo gdje je trava visoka i sočna. Izvidnica je uočila tragove dima i mi smo pripremili zasjedu koja se nikada nije pretvorila u napad. Počeli su izlaziti na zaravanak, a mi smo u početku mislili da ih nema mnogo, da su lovci na bizon, ali to je bila samo njihova izvidnica. Poslije se pokazalo da ih ima ukupno tri stotine, ako ne i više. Naš je položaj bio izvrstan, ali da smo počeli pucati i da je nešto pošlo naopako, oni su imali dovoljno pušaka da nas izbrišu s lica zemlje. Obojeni i perima ukrašeni predstavnici plemena Čejena. Izgubili smo ih u brdima Bighornsa, prije nego što smo se pridružili Crookovoj armiji pred početak borbe. Sjećaš li se toga, stari?

— Jasnije mi je to u glavi nego ono što se maločas dogodilo, Celine — reče starac suho. — Ne osjećam se najbolje, mladiću.

Marshall pomisli: Bilo bi bolje da smo ih pustili neka se bore do posljednjeg daha ili da smo ih poubijali. Strašno je to, ali ipak tako mišlim.

Nije to rekao naglas i pokušao je odagnati iz misli povorku smrznutih ljudi što se tužno kretala ravni-

com. Umjesto toga usredotoči misli na predstojeću trku za Trčecom Antilopom i njegovim ljudima.

U podnožju brda našli su se opet svi zajedno. Marshall podijeli jedinicu na dva dijela. Jedan, predvođen narednikom Henryjem, krene odmah uzbrdo u potragu za Trčecom Antilopom. Manji dio, predvođen Marshallom, vrati se u podnožje i pridruži ostalima.

— Naredniče nema smisla truditi se da ga izvučete iz zaklona i prisilite na razgovor dok vas ne sustignemo s ostalim dijelom čete, — rekao je Marshall na rastanku.

Mladić, još pod dojmom onoga što se maločas dogodilo, samo kimne. Marshall je osjećao da želi nešto reći, znao je čak i što.

— Znam, naredniče, što te brine. Postarat ću se da ih dovoljan broj ljudi otprati natrag u rezervat.

Obojica su znala da su Indijanci, i oni prije pohvatani i ovi ovdje u velikoj opasnosti. Može se dogoditi da budu ubijeni prije nego što se vrate u rezervat. Ima ih mnogo a pozovu li pomoć za pratnju iz tvrđave Fetterman, moglo bi se dogoditi da bez pitanja budu poubijani. Postoji i druga mogućnost, pomisli Marshall. Mogao bih ostaviti Trčecu Antilopu tamo gdje jest i sve ljude upotrijebiti kao pratnju zarobljenim Indijancima.

U svakom slučaju, i on i narednik Henry a i starac dobro znaju da pukovnik ne želi Indijance natrag. Ne želi ih više nikada vidjeti, kako bi bio siguran da neće i dalje pljačkati rudarske logore.

— Naredeno nam je da ih istrijebimo — muklo će narednik — a oni nisu mrtvi, kapetane. Ako ih ne zaštitimo pri povratku, netko će ih ubiti.

-- Znam, Henry – potvrdi Marshall. – Možeš sve reći ako želiš i ako će ti biti lakše. Ja vodim ovu četu iz jedne neodlučnosti u drugu. Mi smo loša, bolje reći besmislena četa.

– Ne, kapetane – pobuni se Henry. – Ovo nije loša četa.

Marshall se zagleda u krupnoga mladića s pitanjem na licu.

– Većina je Siouxa još živa, kapetane – nastavi narednik.

Ali ja mogu reći zbogom karijeri, pomisli Colin. Ovime se završava karijera Colina Marshalla, kapetana američke konjice. Ovo je moja posljednja vodeća uloga u armiji, pomisli bez tuge.

– Možda me može utješiti saznanje da nisam prvi konjički oficir koji je uradio pravu stvar i za to dospio pred vojni sud – reče napokon.

Narednik se osmijehne.

Odmahne glavom. To više ionako nije važno, a on mora požuriti u brda za Trčecom Antilopom. Za njega nema više izbora.

– Naredit ću ljudima da se vrate u Fetterman – reče glasno – a zatim otprate Indijance u rezervat.

Narednik kimne, pa okrene konja i dade znak svojoj jedinici da pođe za njim.

Marshall pričekao da jahači zamaknu u brdo i onda povede svoju kolonu šutke prema ravnici.

Vjetar je puhao sve jače, a na zaravanku nije bilo traga ni konjima ni jahačima. Samo su uz podnožje brda bila poslagana tijela mrtvih Indijanaca. Dobro umotana nalikovala su malim humcima.

Indijanci zaista vode računa o svojim mrtvima, pomisli Marshall. Izbrojio ih je dvadeset.

Poveo je vojnike kroz spaljeno selo, dajući znak da ubrzaju kretanje premda su spaljeni šatori predstavljali prepreke. U selu nije bilo nikoga.

Jašući na čelu kolone, jedan do drugoga, stranac i Marshall nisu govorili. Nisu se čak ni gledali. Iza leđa Marshall začuje glasan smijeh vojnika.

– Dok je čovjek mlad – reče iznenada – smijemo se svemu i često smo okrutni jer ne razumijemo sve što se događa. Čuo si mladiće? – obrati se starcu.

– Jesam – odvrati ovaj kratko.

– Ponekad smo tužni zbog onog što radimo, ali ne možemo promijeniti ništa – nastavi Marshall zamišljeno. – Bilo da ubiješ Indijanca kako bi se dočepao njegovog skalpa ili to uradiš zato što znaš da naposljetku mora umrijeti, i to mrziš, uvijek radiš isto. Ubijaš! Međutim, time ubijaš i sebe, ali ne možeš postupiti drukčije. Sve to nimalo ne uljepšava ovaj život.

– Sigurno da ne. – Starac se hrapavo nasmije. – Ni Indijancima, ni meni ili tebi. Nikome.

Marshall se okrene i pogleda starca u lice. Iako se smijao, oči su mu bile bezizražajne, a jedino je njih vidio iznad visoko podignutog ovratnika ogrtača.

– Kad bih doista u to vjerovao, stari, prihvatio bih ubijanje kao pražnjenje revolvera i ne bih o njemu razmišljao.

– Svatko mora umrijeti.

– Ali ljudi se bore da bi živjeli. Naposljetku, zato smo i mi ovdje.

– Jesmo li?

– To je jedino što nam preostaje – završi Marshall razgovor vrlo tiho.

Iznenada se sjeti da je s Carly sve bilo drukčije. Njihovi razgo-

vori, šetnje, sve što su zajedno radili imalo je posebno značenje i važnost. Prije nego što su se upoznali i poslije njene smrti, ništa više nije tako. Ništa mu nije važno. Ne samo da je se sada sjećao kao takve, nego je njene vrijednosti bio svjestan i prije, dok su sve to proživljavali i radili. Znao je cijeniti svaki trenutak proveden s voljenom ženom i radovao mu se kao dragocjenom daru.

Poslije nje sve mu je postalo nevažno. Ne, ne odmah poslije njene smrti. Tek poslije smrti Bika Ljepoga Glasa. Tada je za nj sve bilo završeno.

Prene se. Ne, nema smisla sada razmišljati o tomu, pomisli predbacujući samom sebi što je slab.

Kad su izbili na put što vodi do njihovog logora, opazi da su Indijanci već stali u kolonu spremni za povratak u rezervat. Dugačka, porijedena povorka stajala je na putu kojim je jučer došla njegova četa. Zrak se ovdje činio lakšim i manje hladnim nego u brdima. Vjetar je posve stao, a u trenutku kad su ušli u logor, počeo je pršiti snijeg.

VII

Poručnik Moorehead na čelu svoje jedinice krenuo je južno od glavne kolone, dok je dio pod Marshallovim vodstvom krenuo ravno prema vrhu Medicine.

Jahali su brzo, koristeći posljednje sate svjetlosti prije mraka ne bi li se što prije pridružili jedinici narednika Henryja. Marshall je želio da se, ako je kako to moguće, četa ulogori Indijancima na vidiku prije mraka. Pošto su dobar dio opreme bili ostavili dolje u logoru,

kretali su se mnogo brže i lakše iako je neprekidno sniježilo.

Ljudi su nosili samo toplu odjeću, municiju i hranu za jedan dan, kako za sebe, tako i za svoga konja, a uobičajenu su dodatnu opremu, užad za sputavanje konja, kolce, rezerve namirnica i osobnu opremu, ostavili u logoru. To je znatno ubrzalo tempo.

Poručnik Moorehead ih je sa svojom jedinicom štitio s boka, a ujedno će spriječiti Indijance da ne pobjegnu prema sjeveru. Marshall nije nipošto želio da Trčecoj Antilopi i njegovim ljudima ostavi otvorene izlaze iz obruča.

Neposredno prije mraka Marshall se približio naredniku Henryju i njegovim vojnicima. Izvidnica je ušla u trag Siouxima, koji su se sklonili na brežuljcima s kojih obično silaze Bizoni. Marshall je naredio da se ulogore tako da pokažu svoju prisutnost. Ispred njih krajolik bijaše ispresijecan nizom brežuljaka bez ikakva raslinja. Na sjeveru počinju prava brda. Siouxi nisu imali kamo krenuti. Više se ne mogu povlačiti.

Mrak je pao, a Indijanci nisu naložili vatru. Očito je da više nemaju ogrjeva. Tlo je na ovoj visini klizavo od snijega i mraza, a suhoga granja nema.

— Ono malo ogrjeva što imaju štede za kraj — zamišljeno će starac. — Konji će im poslužiti za jelo, ali će ubrzo početi umirati od hladnoće.

Marshall pogledom potraži izvidnika Wilkinsa, ali ga ne ugleda. Zatim tiho odgovori starcu:

— Nećemo dugo čekati, jer bismo svi umrijeti. Želim prići Indijancima i još noćas razgovarati sa starim poglavicom. Gdje je Wilkins?

– Wilkins?
– Ti, Wilkins i ja moramo na put. Smjesta. Nemoj ni pomišljati na spavanje, stari.

Starac nije ništa odgovorio. Okrenuo se i pokušao pronaći Wilkinsa. Prelazio je pogledom preko lica vojnika pokraj vatre, ali nije ga ugledao.

– Neću čekati sutra da naredim neka se isprazne revolveri i rastjeraju njihovi konji – ponovo progovori Marshall. – Do jutra bi ih premalo ostalo na životu da bi se to isplatilo.

Starac ne odgovori.

– Naredniče Henry! – pozove Marshall.

Mladić se okrene i zastane, očekujući.

– Naredi neka zapale umjerenu vatru – nastavi kapetan. – Neka sakupe ogrjev koji je svaki vojnik ponio sa sobom i razumno upotrijebi. Osim toga, neka ljudi natjeraju konje da se cijelu noć kreću pokraj vatre. Vatre za kuhanje, tri ili četiri, neka budu male. Nemamo dovoljno ogrjeva da bismo bili rasipni.

Narednik kimne.

– Preuzimaš zapovjedništvo nad logorom do svanuća – nastavi Marshall odlučno. – Ja ću se vjerojatno dotad vratiti.

Na mladićevu licu zaiskri čuđenje.

– Vratiti, kapetane?

– Idem tamo gore. Sa mnom će poći stari i Wilkins. Budemo li čekali jutro, pucnjava će početi prije razgovora. Svaki nam je trenutak dragocjen, i njima i nama. Želim da pronađeš Wilkinsa. Nemam vremena za čekanje. Moramo krenuti, jer se sada naprosto ne želim zaustaviti. Zastanemo li da popričamo i razmislimo, možemo sve pokva-

riti. Donio sam odluku i želim je provesti. – Okrene se prema starcu, koji je šutke prisustvovao razgovoru. – Već si spreman za pokret?

Starac kimne, pa reče:

– Nećemo moći jahati, Coline. Konji će ići pokraj nas. Što mu još možeš reći, Coline?

– Samo to da će njegovi ljudi bolje prezimiti s nama nego pokušavajući se pridružiti Ludome Konju na rijeci Powder.

– Samo to?

– Samo to – glasio je kratak odgovor.

– I to ti je toliko važno, – Coline?

– Barem toliko – odvrati Marshall mirno. Nakon kraćeg razmišljanja dometne: – Možda zato što sam mu ubio sina, premda bih želio o sebi stvoriti bolje mišljenje... da je sve to u vezi s ljudskim osjećajem. Jedan narod umire, a ne bi morao umrijeti, nije li tako?

– Neće umrijeti ako se pridruže Ludome Konju – reče starac.

– Mislim da hoće – odvrati Marshall kratko.

Zatim ustane i pride konju koji je bio vezan s još tri životinje. Provjeri je li dobro osedlan, a onda ga pogladi po vratu i obriše mu s nozdrva nakupinu inja. Zagledavši se u mrak, pokuša odrediti položaj Siouxa. Snijeg je smanjivao vidljivost na nekoliko desetina metara. Čak i da su Indijanci upalili vatru uz takve vremenske prilike ne bi bili vidljivi.

Ponovo pride ostalima, razmišljajući o izvidniku Wilkinsu. Istini za volju, nije Wilkins bio taj koji je izazvao onda nevolje. Bio je to mladi vojnik koji je samo dva tjedna poslije onog nesretnog događaja poginuo u bici kod Slim But-

tesa. Ali Siouxi će se sjetiti Wilkinsa, koji bijaše sve započeo spaljivanjem šatora. Kako se ono zvao vojnik? Pokuša se sjetiti. ...Da, redov Robert Leader.

Naposlijetku ugleda Wilkinsa kako prilazi vatri. Odmah je upita:

– Misliš li da možeš poslati jednog od indijanskih izvidnika poručniku Mooreheadu, Wilkins?

– Odmah sada, kapetane?

Marshall kimne.

– Snijeg će padati cijelu noć, kapetane, progunda Wilkins.

– Znam.

– Čovjek neće moći čitati tragove – nastavi izvidnik.

– To neće biti ni potrebno, Wilkins, kao što i sam znaš. Želim znati gdje se Moorehead ulogorio sa svojim ljudima. Postoje samo dva ili tri prolaza kroz ova brda, a poručnik je odabrao donji put. Indijanac se kreće veoma brzo u ovome kraju, čak i noću i usprkos snijegu – naglasí. – Pošalji jednoga za poručnikom, zatim dodi ovamo. Dovedi i konja, jer ćemo poći u šetnju.

Izvidnik ne reče ništa. Samo kimne, pa nestane u mraku.

– Čini mi se da u njemu ima havajske krvi, Coline – reče starac.

– On nije Sioux, stari. Wilkins ima u sebi crnačke krvi. Bio je vojnik u Sedmom puku Iowe kad su za vrijeme rata istjerali Siouxe iz Minnesote. Onda je pobjegao na sjever, postao slobodan čovjek i dvanaest godina utrošio boreći se protiv Indijanaca osobito Siouxa, kako bi dokazao da je jednako dobar kao i svaki bijelac. Toliko je time obuzet da i ne misli da oni imaju pravo biti ovdje – završi Marshall.

– Oglale misle da je on djelomično Sioux.

– Da to zaista vjeruju, još bi ga više mrzili. – No, nema veze. – Odmahne rukom. – On je najbolji izvidnik s kojim sam ikada surađivao, a čovjek s dobrim mora prihvatiti i ono loše.

– A ti to radiš?

– Da.

– Čak i kad je u pitanju onaj mladi vojnik? Što se s njim dogodilo?

– O čemu govoriš, stari?

Marshall je dobro znao o čemu je riječ, ali nije želio o tomu sada raspravljati. Kad se ono bijaše dogodilo, on je predvodio patrolu. Poznavao je Wilkinsa bolje nego ijednog od njih, a onaj mladić, bio je obična budala.

Dok su, čekali da se Wilkins vrati zaposlio je starca s priprema za predstojeću noć. Kad su počeli marš prema sjeveru u brda gdje ih čeka Trčeca Antilopa i njegovi Miniconjui, snijeg nije više padao gusto, nego u nježnim kristalnim pahuljama.

– Znate, kapetane – naruši Wilkins tišinu dok su lagano koračali stazom – ako stari poglavica najprije ugleda mene, može se lako dogoditi da pucnjava počne prije nego što stignete razgovarati.

– Misliš da su jutro pucali u tebe, Wilkins? Poslije razgovora s poglavicom Vranom tamo u dolini? Misliš li da je to uzrokovalo početak okršaja?

– Ne kapetane.

– Dakako da nije. Nemoj sebi davati veću važnost no što je imaš – nastavi Marshall oštro. – Tamo gore ne daju ni šuplji novčić ni za tebe ni za mene. – Osmijeh mu zai-gra oko usta prije nego što je dodao: – Pogotovu sada.

– Ipak, kapetane, drago mi je što je u tvrđavu Fetterman poslan

kurir s izvještajem o onomu što mi ovdje poduzimamo.

— Gore ih nije ostalo dovoljno da bi cijeli puk imao posla ubijajući ih — reče Marshall cinično.

— Ali oni nemaju pravo biti ovdje, kapetane. — Čovjek je bio uporan.

Marshall ne odgovori.

Ravnomjernim korakom osvajali su bijelu tamu. Marshall i Wilkins naprijed, vodeći svoje konje za uzde, a starac iza njih. Snijeg se gomilao, ali zbog svoje mekoće nije otežavao hod. Tu i tamo u snijegu su još bili vidljivi tragovi Siouxa, premda prekriveni svježim slojem snijega. Noć je bila tiha, bez daška vjetra.

Bilo je hladno, tako hladno da im je hladnoća ujedala ono malo dijelova lica što su joj bili slobodno izloženi. Marshall je osjećao tupu bol između očiju, ali je uporno koračao pokraj Wilkinsa i smišljao što će reći starome poglavici.

Reći će mu da je Bik Koji Sjedi pošao na sjever i da je dosad najvjerojatnije već prešao granicu Kanade. Na rijeci Powder ostao je samo logor Ludoga Konja, pa se ne isplati prevaliti toliki put s izgladnjelim i promrzlim ljudima. Poglavica Vrana nije više među živima a njegov se narod vraća u rezervat. Prema tome, nema nikoga tko će njega, Trčecu Antilopu, i njegove ljude odvesti do Ludoga Konja. Ako on uopće i jest na rijeci Powder. Wakan Tanka nema više dobrih lijekova. Nije sada vrijeme za brda i to on, stari poglavica, mora znati.

Da, zna, pomisli Marshall sjetno, ali i ja znam sve što će Trčeca Antilopa na to odgovoriti. U beskraj će se ponavljati iste riječi, besmislene rečenice... o rezervama hrane, obe-

ćanjima posrednika za Indijance, o vojsci i svemu. A starac je doista jedan od razumnih Indijanaca premda, istini za volju, nema za što biti osobito razuman. Osim toga, tu je i problem što ga stvaraju Siouxi koji rade za konjicu kao izvidnici, a Antilopin narod jamačno to već zna. Može zamisliti reakciju staroga poglavice. Njegov bijes, tih i suzdržan.

Ali on je danas napustio bojno polje i dobro zna da ja to znam, razmišljao je Marshall dalje. Ako ubije samo jednog od mojih vojnika, bit će to dovoljno da naoruža njegov ponos ali više neće biti prilike za razgovor sve dok ne umru od hladnoće i gladi u ovim brdima, ili dok ih mi ne ubijemo.

Iz razmišljanja ga trgne dodir Wilkinsove ruke na ramenu.

— Još samo nekoliko desetaka metara — tiho će izvidnik. — Oslušnite, kapetane, i čut ćete micanje konja.

Marshall kimne i zastane osluškujući. Nakon nekog vremena začuje meke zvukove, jedva čujne. Bili su to indijanski konji vezani za motke.

— Poći ću naprijed i izvidjeti teren, kapetane — reče Wilkins.

Marshall prihvati uzde njegova konja, dok se izvidnik gipkim mačjim korakom stao prikradati stijenama iza kojih se nalazio indijanski logor. Kapetan je šutke promatrao kako njegov lik nestaje u mraku. Jedan od njihovih konja zarže, a starac mu pride bliže. Indijanski se konji više nisu čuli. On i starac šutke su čekali da Wilkins ponovo izroni iz mraka.

Sada, dok su stajali nepokretni, još su jače osjećali hladnoću. Marshall je osjećao kako mu se ruke grče, a bol u čelu postala je gotovo nepodnošljiva.

— Jesi li smislio što ćeš reći Trčećoj Antilopi, Coline? — upita ga starac tiho.

— Jesam. Jednostavnije je da pokušam sebi predočiti koliko ću vojnika spasiti od ubijanja ili ranjavanja budem li govorio dovoljno brzo i uvjerljivo. — Načas ušuti, zamišljeno se zagledavši u tamu, a onda nastavi: — Crveni Oblak i Čejeni su nam se pridružili, to i sam znaš, samo zato da bi preživjeli zimu kako bi se na proljeće mogli ponovo naći s Ludim Konjem ili Bikom Koji Sjedi. Taj ih je razlog natjerao da nam dadu priliku. No, siguran sam da oni iz Washingtona neće podržati našu farsu čak ni tako da nam pošalju dovoljno zaliha hrane i odjeće. — Ponovo ušuti i pogleda starca. — Što mu onda mogu reći? A on je jedan od onih rijetkih koji ne zna ništa o ponovnom vraćanju u ravnicu u proljeće — završi gotovo ljutito.

Starac je šutio, a po izražaju njegova lica vidjelo se da je nezadovoljan. Iznenada obojici postane još hladnije. Zatim kroz tišinu noći do njih dopre njištanje indijanskih konja, sve jače i jače. Znali su da se Wilkins približio logoru i da su ga konji osjetili.

— Došao je do konja, Coline — reče starac.

Kapetan kimne i napregne oči ne bi li vidio nešto u mraku. Uzalud, tama je bila neprobojna. Pokuša odrediti koliko je vremena prošlo otkako je Wilkins otišao. Dok je nestrpljivo čekao da se izvidnik vrati, sjećanja na onaj događaj iz prošlosti nezadrživo navru.

Wilkins je prvi primijetio dim onog hladnog zimskog dana dok su čekali Crookovu naredbu za juriš. Zapalili su indijanske šatore, a

onda je uslijedila serija eksplozija zbog municije koju su Sioux i njima držali. Bio je to logor Ludoga Konja, poglavice za kojim su tragali zbog ubojstva Williama Judda Fettermana i cijele njegove trupe prije barem desetak godina. Kako su sa sobom nosili veće zalihe no obično, kretali su se znatno sporije i nisu uspjeli stići Ludog Konja do noći. A idućega je jutra lukavi poglavica sa svojim ljudima naprosto iščezao. Ponovo su ga vidjeli tek kod Little Big Horna, pet mjeseci iza toga.

Armija Indijanaca koju su onog proljeća ugledali pokraj vrha Buttesa starac i on, onda kada su bili dovoljno mudri da ne otkriju svoje prisustvo u zasjedi, bila je samo dio vojske koju je Ludi Konj organizirao, gotovo siguran da se Custer kreće prema Big Hornu, zanemarujući Terryjevu strategiju.

Ali trupe su bile izgladnjеле jer su intendant i izdali američku vojsku. Crook je pokušao kupiti dva vagona hrane, ali jedan je nestao bez traga, a drugi je na odredište stigao prazan. Ništa!

Onda je Wilkins dan prije borbe kod Rosebuda, vodeći Shoshone i Vraninog izviđača, otkrio golemo stado bizona koje kao da je bježalo pred lovcima Siouxa.

Taktika Ludoga Konja bila je mudra, ali na kraju nije ostvario ono što je naumio. On se nije pojavio na poprištu borbe i poslao je samo mali dio svojih snaga na bojno polje, nadajući se da će izazvati vojsku, povući se i prisiliti ih da pođu za njim u raznim smjerovima. Zatim se namjeravao s glavninom svojih snaga oboriti na pojedine dijelove vojske i dokrajčiti ih. Da nije bilo Crooka i izvidnika kakav je Wilkins, to bi mu i uspjelo.

Te noći uoči borbe Wilkins bi-jaše predložio da sakupe stado konja u podnožju brda i dovedu Siouxe u kušnju. Marshall se uspeo na uzvisinu s koje je mogao vidjeti konje. Zajedno s njim bili su major, Wilkins i još dva pješadijska oficira. Major je znao što će se dogoditi.

— Ima ih više od šest tisuća, majore — rekao mu je Marshall tom prilikom. — Neki od naših izvidnika pripadaju tome narodu. I Ludome Konju.

— Sjajno! — bilo je sve što je major rekao.

— Znao sam da će vam biti drago, majore.

Wilkins se nasmije, a major ga pogleda. Obojica su dobro poznavala Siouxe, ali su prema njima gajili posve drukčije osjećaje i poštovanje.

Zakupljeni mislima, neko su vrijeme svi šutjeli. Gledali su u dolinu osvijetljenu mjesecinom, svjesni da će se idućeg dana pretvoriti u bojno polje. Wilkins je izvadio svoj kolt iz korica, znajući da je pun, no morao se s nečim zabaviti pa ga je ponovo provjerio. Major je prislonio dvogled uz oči i pažljivo proučavao dolinu. Zatim odloži dvogled i slobodnom rukom izvuče cigaru.

— Uzmi, Marshall — ponudi kapetana i pripali mu cigaru sa svojom. Marshall opazi da mu se ruke snažno tresu. Trenutak su se netremice zagledali jedan u drugoga, onda majorovo lica ozari osmijeh.

— Tamo na Muzičkoj akademiji u Deadwoodu, Marshall — reče iznenada — ona djevojka nas nije željela svojim ponašanjem sablazniti. Skinula se dogola zato što je željela tebe, zaista te željela. Nije mogla ni slutiti, dakako, o onome što se dogodilo s Carly. Smatrala je

pretpostavljam, da će pokazati kako ima mašte ako se odjene u indijanskog ratnika, a potom skine dogola pokazujući ti lijepe grudi i pjevajući pjesmu o predaji američkoj konjici.

Marshall munjevito skrene pogled na Wilkinsa. Ovaj ga je promatrao svjestan da kapetan još vjeruje kako je on organizirao tu farsu s tom djevojkom, ali ne reče ništa.

— Kako bih samo želio sada tamo biti, majore — primijeti Wilkins čežnjivo. — Da, baš tamo u Deadwoodu s onom krasoticom.

Major se nasmije.

— Siguran sam da sada ne bi želio biti nigdje drugdje nego ovdje gdje jesi, Wilkinse — primijeti podrugljivo. — Ti voliš ubijati Indijance, čak više nego spavati s lijepim ženama.

Wilkins se samouvjereno isprsi.

— Znaš, Marshall, to je bilo prije samo šest tjedana — reče major. — Samo šest tjedana.

— Radije ne bih o tome razgovarao, majore — primijeti Marshall suho.

— Bolje i to nego da pričamo o sutrašnjem danu.

— Zaista? — Marshall podigne obrve.

— Da, Marshall. Pretpostavljamo da će u borbu s nama ubaciti samo dio svojih snaga. Ako smo pogrešno ocijenili okolnosti, sutra u ovo doba sigurno nećemo biti ovdje i filozofirati o ljudskim vrijednostima.

— Ludi Konj je dobar vođa u ratu, majore. A kao i kod svih dobrih ratnika i njegovi su planovi predvidivi. Pokušat će nas razbiti u stotinjak malih jedinica. Misli da je svaki konjički zapovjednik Nelson Miles.

Major se nasmije.

– Ili George Custer.

– Majore – umiješa se Wilkins

– možete li mi načas pozajmiti dvogled?

– Zašto?

– Da bolje vidim dolinu.

– Nemaš što vidjeti, Wilkins. Baš ništa.

Major pogleda izvidnika, povuče dim iz cigare i ponovo se zagleda u dolinu obavijenu mrakom. Jedan oblak prekrrio je mjesec, pa je vidljivost bila svedena na minimum.

– Znaš, Marshall – obrati mu se major ponovo. – Da sam nekoć imao oči kao sada, mogao sam spasiti mnoge živote za Uniju. Jednom sam zarobio ranjenog Johna Singletona Mosbyja, a on me uvjerio da je poručnik Jameson. To je bilo u operacijama Shenandoah, pošto je Custer doslovce shvatio Grantovu naredbu da puca u sve konfederacijske južnjačke borce. Objesio je dvojicu, ubio još četvoricu, a Mosby je prestao pljačkati vlakove s plaćama dovoljno dugo da se покаže kako je odmazda bila djelotvorna. Razgovarao sam s njim ali to nisam znao sve dok četiri godine poslije toga nisam o svemu tome nešto pročitao.

– Ne biste bili sjajan heroj, majore – reče Marshall.

Major se nasmije, pa upita:

– Koliko ti je godina, Marshall?

Često me je to pitao pa nisam znao radi li to zato što nije upamtio moje godine ili zato kako bi naglasio da sam stariji od njega. Ili je razlog tome to što se počeo opijati.

– Trideset i šest – odvrati mirno.

– Znači, obojica smo dovoljno stari da se stidimo onoga što radimo – reče major. – Smišljamo

uzvišenu strategiju da ne budemo ubijeni dok pokušavamo uništiti nešto što bismo obojica željeli sačuvati više nego išta drugo na ovom od boga zaboravljenom području.

Svi su šutjeli.

– Zvuči dramatično, Marshall, zar ne? Kaži mi, Wilkins – obrati se major izvidniku – jesi li ikad uradio nešto da bi spasio svoj život i poslije se toga stidio?

– Nikada me nije bilo stid ubijati Indijance, majore – hladno odgovori izvidnik i pritom me pogleda. – Dovoljno je sjetiti se onoga što su oni radili.

– Misliš kapetanu Marshallu? – upita major. – To ipak nije promijenilo njegovo mišljenje i osjećaje o onome što mi radimo Siouxima.

– U tom slučaju moram priznati da nimalo ne razumijem njegovo gledište. Da su ubili moju ženu i s njom uradili ono što su uradili s njegovom, nikada im se ne bih mogao za to osvetiti, niti ih dovoljno poubijati, pa da živim i ti suću godina. U svakom slučaju, meni nije bio potreban ni tako krupan razlog.

– Ti si principijelan čovjek Wilkins. – Majorovo je lice bilo bezizražajno. – Marshall – obrati se zatim kapetanu – siguran sam da dijeliš moje mišljenje?

Kapetan mu nije odgovorio. Umjesto toga obratio se izvidniku.

– Wilkins, hoćeš li uraditi nešto za mene? – Kad je izvidnik kimnuo, nastavi: – Pronadi starca. On je tamo gdje su konji vezani. Zamoli ga da ti dade malu čuturu iz mojih bisaga. Umotana je u slamu. Molim te, donesi je ovamo.

– Dobro, kapetane.

– U bisagama se nalazi i moj dvogled – dobaci Marshall za

njim. — Ako želiš, slobodno ga uzmi.

— A što bih njim mogao vidjeti, kapetane?

Marshall mu ne odgovori i izvidnik uroni u mrak. Oficiri nisu obraćali pažnju na majora i kapetana, koji su u tišini nastavili pušiti i promatrati dolinu koja je ponovo bila osvijetljena mjesečinom.

— Marshall — progovori major iznenada — nemoj dopustiti da te ubiju. To bi me rastužilo.

— Dat ću sve od sebe da se to ne dogodi, majore — odvratila kapetan s blagom primjesom podrugljivosti.

— Znaš li što se događa sa čovjekom koji zna da će umrijeti?

— Ne, ne znam.

— Odjednom ti nije stalo ni do koga osim do sebe samoga.

— Ovaj razgovor nije baš zabavan, majore.

— Znaš li kakve ti pojedinosti tada dolaze u sjećanje, Marshall?

— nastavi major ne obazirući se na sugovornikove riječi. — U tvome sjećanju oživljava niz slika o onomu što si vidio i doživio: vojnik koji ubija Siouxa da bi mu oteo kožnati pojas, vagon pun mladića izbezumljenih od straha što će se s njima dogoditi kad padnu bijelcima u šake, mlada Indijanka koju je uzastopce silovalo toliko vojnika da je posljednji od njih vodio ljubav s mrtvim tijelom...

Marshall je šutio, želeći da se Wilkins, što prije vrati s čuturicom u kojoj je konjak. Ostavit će je majoru, kome je piće očito potrebno, otići odavde. Takvi mu razgovori smetaju.

— Cilj opravdava sredstva nije filozofija koju pošten vojnik može prihvatiti — nastavi major. — Znam što ćemo sutra uraditi, kao i

to da ćemo to uraditi na najbolji mogući način. Ti i ja smo dobri u svome poslu, a ove lijepe riječi i ljudska opravdanja ne čine nas ništa boljima od Custeru ili onog izvidnika Wilkinsa.

— Mi nemamo Custerove probleme s dizenterijom, dezenterijom, — reče Marshall, jer je to bila istina — a da smo živjeli kao Wilkins, možda bismo mogli shvatiti pa i prihvatiti, njegova gledišta i razmišljanja. Postoji više načina da se živi, a ne samo kao vojnik — dometne značajno.

Major ga kratko pogleda, zatim ponovo upre pogled u dolinu pred sobom. Dugo je šutio. Oblak je ponovo sakrio mjesec, tako da je staza kojom se trebao vratiti Wilkins također bila obavijena mrakom. Major je nešto mrmljao a Marshall pokušava osluhnuti bat čizama.

— Marshall?

— Da, majore?

— Kako uspijevaš s tim živjeti?

— Sa čime?

— Sa saznanjem što su uradili tvojoj ženi?

Neko je vrijeme vladala šutnja. Marshallom su harali najrazličitiji osjećaji. Srdžba, tuga, pa čak i mržnja koje je dugo potiskivao.

— Žao mi je, Marshall — reče major neočekivano blago. — Iskreno mi je žao.

Začuju kako se Wilkins vraća. Marshall pruhvati čuturu iz njegove ruke, pa je pruži majoru.

— Hvala, Marshall — ganuto će ovaj. — Sada će mi biti dobro.

— Da, majore.

— Marshall, molim te provjeri znaju li svi vojnici svoje dužnosti, a osobito oni koji će u zoru paziti na konje. Ja ću još malo ostati ovdje gore.

Kapetan ga prodorno pogleda, zatim se okrene i nestane u mraku. Wilkins ga je slijedio.

Bila je to noć uoči bitke kod Rosebuda, kada su Siouxi bili posve zatečeni onim što je vojska uradila. Da to nije uradila, stradalo bi mnogo više ljudi, i Siouxa i vojnika. S druge strane, da sve nije teklo po planu, Ludi Konj bi morao svoje ratnike poslati na bojno polje. Bitka bi bila još veća, ali bi možda i njega uhvatili, pa ne bi došlo do masakra kod Little Big Horna, niti bi Ludi Konj sada bio na rijeci Powder. Tako ne bi bilo ni svega ovoga, razmišljao je Marshall. Sve čega se sjeća jest lik majora, njegov osamljen lik u noći uoči velike bitke. Lik čovjeka koji se boji, mrzi sve i ponaša se kao uklet. A čini se da sve i jest ukleto, zaključujući bijesno.

– Major nema dobar želudac da probavi ubijanje – rekao je Wilkins one noći. Kako je Marshall šutio, doda: – Ili za umiranje.

– Major se samo pita čemu sve to služi – progovori napokon kapetan.

– Nema se što pitati, kapetane. Indijanci ne pripadaju ovamo, mi pripadamo. Eto, zar to nije jednostavno?

– Da, veoma jednostavno – odvratila Marshall hladno.

* * *

Iz razmišljanja ga iznenada trgnu zvuci. Marshall i starac se pogledaju. Znali su što to znači. Wilkins je odavno otišao u izviđanje. Hladnoća je postala neizdržljiva, pogotovu za njih koji su stajali na mjestu. Marshall se uzalud pokušao usredotočiti na nešto ne bi li zaboravio bol u čelu i grčeve u rukama. Pogleda staroga čovjeka, čije su oči bile sklopljene.

Iznenada iza svojih leđa začuje novi zvuk i hitro se okrene. Njihovi su se konji pomakli, a iza njih iz mraka izrone dva jahača s puškama uperenim u Marshalla i starca.

Marshall odmah prepozna ratnike Siouxa.

I starac se okrenuo. Obojica automatski posegnu za revolverima, ali se na pola puta zaustave.

Jedan od jahača nešto reče.

Marshall pogleda starca.

– Sada ćeš imati priliku za razgovor s poglavicom, Coline – reče starac.

– Ako nas ne ubiju zbog naše zimske opreme i ne ostave ovdje – podrugnu se Marshall.

Ratnici im dadu znak neka pođu naprijed. Marshall i starac poslušaju, pa krenu uskom stazom što je vodila u indijanski logor.

VIII

Ovdje nije bilo šatora, a zaklone su napravili od ostataka ubijenih konja. Marshall odmah opazi da su vatre male i da daju malo topline, a Siouxi sjede šćućureni oko njih. Snijeg oko svake grupe ljudi bio je crn od konjske krvi.

Kapetan je pogledom tražio Wilkinsa, ali nije vidio ni njegov trag. Njihovi pratioci vodili su ih ravno kroz glavni dio logora, ako se to uopće može nazvati logorom. Dok su prolazili, osjećali su na sebi poglede staraca, djece i žena. Na njihovim se licima zrcalio strah pomiješan s boli.

Unatoč hladnoći, snijegu i mraku, težak miris gladi i umiranja prožimao je cijelu atmosferu.

Nije to bio toliko miris koliko fizička svijest što pogađa kako njih tako i vid.

Začudo, grč u grudima koji ga je držao od trenutka kad su im ratnici prišli s leđa nije ga spriječio da misli i da se prisjeća. Prepoznao je jednog starijeg Siouxa, nekoliko ratnika, krupne oči mlade djevojke... Iznenada mu pred očima iskrsne tužna povorka Vraninih ljudi, povorka spremna za povratak u Rosebud. Istina, ostali su im konji i oružje, ali bolje bi možda bilo da ih je razoružao on nego oni tamo u agenciji. Neće to biti ni malo lijep prizor, pomisli tužno.

Posebno izdvojen od ostalih zaklona stajao je mali improvizirani šator od drvenih motki i bizonskih ogrtača, podignut na brzinu i vrlo slaba zaštita od hladnoće. Pokraj male vatre bez plamena u tom su zaklonu sjedila dva Indijanca.

Marshall ih namjerno nije pogledao u lica, jer je znao da jedno od njih pripada starome poglavici Trčecoj Antilopi. Tek kad je naposljetku stao točno ispred improviziranog šatora, polako okrene glavu i najprije susretne pogled mlađeg poglavice, koji uvijek prati staroga. Zatim mu pogled polagano klizne prema izboranome licu staroga poglavice čije su ga oči pažljivo promatrale.

Trenutak su netremice zurili jedan u drugoga, a onda Trčeca Antilopa dostojanstveno prozbori: – Prešli smo velike udaljenosti zajedno, Marshall, pa ipak smo uvijek daleko jedan od drugoga.

Marshall je šutio.

– Tvoj je izvidnik mrtav – nastavi Indijanac. – Dao sam svojim ratnicima upute da samo tebi dopuste ulaz u moj logor.

Marshall kimne. Wilkinsova ga je smrt pogodila više nego što je bio voljan priznati. Iznenada postane svjestan da mu je užasno hladno.

– Znao sam da ćeš doći – govorio je dalje poglavica, ne skidajući pogleda s Marshallova lica.

– Kako je izvidnik umro? – upita napokon kapetan bezbojnim glasom.

– Pošto je svojim nožem ubio jednog od mojih čuvara, drugi od mojih noževa ubio je njega.

Marshall i starac na brzinu izmijene poglede pune razumijevanja.

– Imaš li još ljudi u blizini našeg šatora, Marshall? – upita starac oštro.

– Mislio sam da me bolje poznaješ.

– Više nikoga dobro ne poznajem.

Marshall samo odmahne glavom.

– Mene ne možeš pobijediti ni ti, Marshall, ni sve tvoje žute noge, ali vi ste namamili naše ljude da postanu izdajice. – U starčevu glasu zazvuči gorčina. – To su pripadnici Dakota, Oglala, Šošona, čak i Čejeni... svi se oni bore za vas bijelce. Ja ću se boriti do smrti, do posljednjeg daha... ali sada se moram boriti s vlastitom krvlju, a to je užasno. – Na licu mu se pojavi izražaj gađenja. – Što želiš, Marshall? – upita iznenada.

– Spasiti tebe i tvoj narod.

– Dozlogrdilo mi spasavanje od tvoje vlade. Starac se ponosno isprsi. – Časnije je umrijeti ovako, na naš način, nego se dati potkupiti i dokraja poniziti od ljudi koji samo vještro barataju riječima i obećanjima.

– U Rosebud su sada stigle nove zalihe hrane i odjeće – reče Marshall blago. – Dopusti da primirje zavlada barem toliko da spasiš žene i djecu.

– Naš narod se više neće razdvajati – odvratila poglavica čvrsto.

– Ovo ništa što imamo bolje je ovdje na slobodi i u zajedništvu nego sve ono što obećavate a što se tamo u rezervatu pretvara ni u što. Ne uzdat ćemo se u svoje snage. – Odlučno podigne ruku, označavajući da je razgovoru došao kraj. – Idi, Marshall, više nemamo o čemu govoriti.

Marshall je dobro znao da se stari poglavica osjeća poniženjem što je njegov narod spao na tako niske grane; ponižavajuće je i sramotno da ga jedan stranac i njegovi ljudi vide u takvu izdanju. Znao je da se nema što reći. Sve je kazano za posljednja dva dana, puškama i hladnoćom. Stari je poglavica razočaran pregovorima s bijelcima u više navrata, kad je žrtvovao svoj ponos radi sigurnosti naroda, a ništa nije dobio zauzvrat. Odatle ta odlučnost i beskompromisnost sada kada su došli do samoga dna.

Odjednom, Marshall shvati kako je njegova želja da dođe do Trčee Antilope cijelo vrijeme bila zapravo osobna želja, traganje za nečim što ni sam nije mogao u potpunosti shvatiti. Nečim što je uspostavio sa starim Sullivanom, ljudima poput Crookova pomoćnika Bourkea u borbi prošlog ljeta... To je ono nešto u njemu što je i Carly s vremenom shvatila i što ga na neki način vezuje i za toga starog poglavicu Siouxa.

Oni znaju da svi njihovi naponi ne vode ni ma čemu, ali u njihovu međusobnu razumijevanju uvijek postoji svrha što stvara osjećaj časti, dostojanstva, pa čak i ponosa s kojim oni jedan drugome mogu pogledati u oči. Možda, pomisli Marshall zanesen razmišljanjima, ja i dalje čekam da vidim tu svjetlost, taj mig u njegovim očima. A ako ga nema...

– S prvim znacima zore, Marshall – prene ga odlučni glas staroga poglavice – dodi ovamo sa svojim vojnicima i sve nas poubijaj. To je sve što za nas možeš sada uraditi. Uzeli ste nam našu zemlju, a sada uzmite i naše ljude. Ne preostaje nam ništa nego da časno umremo.

Marshall je neko vrijeme šutke gledao preda se, a zatim se veoma polako uspravi iz klečećeg položaja. I starac ustane zajedno s njim. Obojica se okrenu da napuste mali zaklon.

– Marshall! – zovne starac.

Marshall se okrene, ali starac ne reče ništa. Onda pogleda mlađeg poglavicu, koji je cijelo vrijeme šutio. Zatim ponovo pogleda staroga poglavicu u oči.

– Molim vas da tijelo moga izvidnika položite na njegovog konja i vezete. Želim ga pristojno sahraniti – reče odlučno.

– Marshall – ponovo progovori Trčea Antilopa – želim s tobom nasamo razgovarati. Važno je.

Ostaci ratnih boja još su se vidjeli na starčevu izboranu licu, produbljujući bore na njegovim obrazima i dajući mu smrtnički izražaj. Ispod svih tih boja probijalo je smrtničko blijedilo umornoga i ispijenoga starca.

– O čemu?

– Vrana je mrtav, Marshall. – Bila je to više tvrdnja, a ne pitanje.

Marshall kimne i načas sklopi oči. Dok su razgovarali mala se vatra potpuno ugasila i sada su stajali obavijeni mrakom. Ipak, zahvaljujući slaboj mjesecini Marshall je mogao vidjeti lice staroga poglavice.

– Ostali su se vratili u Rosebud – reče kapetan. – Samo ste ti i tvoji ljudi ovdje. A rudarski su lo-

gori svi zatvoreni. Nema ničega od čega biste mogli živjeti.

– Postoje drugi...

– Ludi Konj? – Starac nije ništa odgovorio, pa Marshall doda:

– On ti ne može pomoći.

Nakon nekog vremena starac se ponovo javi:

– Želim s tobom nasamo razgovarati, Marshall. – Obratio se zatim mlađem poglavici i ovaj je odmah ustao i izišao iz improviziranog šatora.

Marshall šutke pogleda u svoga pratioca. Starac kimne, pa i on nestane u mraku.

– Neće mu se ništa dogoditi – reče poglavica.

– I ne očekujem da hoće – uzvraća Marshall, pa se približi Indijancu i ponovo klekne kraj njega.

Šutjeli su dugo, sve dok se prostor oko poglavičinog šatora nije posve ispraznio i glasovi Indijanaca iščezli. Naposljetku su se Marshall i Trčeca Antilopa našli licem u lice sami ispod bizonske kože pokraj vatre od koje je ostala samo slaba žeravica. Snijeg je i dalje pršio.

Marshall više nije mislio na hladnoću, ali saznanje o Wilkinskovoju smrti neprekidno mu je lebdjelo u podsvjesti. Naposljetku prvi progovori.

– Postoji li išta čime bih te mogao uvjeriti da se vratiš sa mnom? Obećajem da nitko u vama neće gledati zarobljenike. Neću vas razoružati, niti vam oduzeti konje.

Stari poglavica polako kimne.

– Vratiti se na tvoju riječ u koju imam punu vjeru jedno je, dati moj narod u ruke tvojoj vladi kojoj više ne mogu vjerovati potpuno drugo. Ne, Marshall, nema ništa što bi ti rekao u što ja ne bih povjerovao, ali vjerovati tebi ne znači za nas

ništa. Više nam škodiš time što si takav kakav jesi, nego da nikad nisi ušao u naš svijet. – Starčev glas neznatno zadršće. – Ti me siliš da vjerujem kako među bijelcima ipak ima onih kojima se može vjerovati, a to me zasljepljuje da vidim ono što moja priroda i bog žnaju kao istinu. Ne, Marshall.

– Vremena se mijenjaju – bio je uporan kapetan. – Ne možemo obećati mnogo, jer većina onoga što započnemo ostane nedovršeno ili se zloupotrijebi, ali prilike se poboljšavaju. Javno pokazivati nedostatak povjerenja i vjere, kako što to radi Ludi Konj, služi samo zato da se dolijeva ulje na vatru i stvore novi razlozi za ubijanje. Besmisleno ubijanje. Poglavice poput tebe su one koje su razvile onu savjest što postoji u ljudima moje vlade. Bez takvih i tebi sličnih nikakva nada ne postoji. Nikakva! – Nastojao je da mu glas zvuči uvjerljivo. – Moraš vjerovati da je došlo do promjene nabolje.

Sioux je disao polagano i duboko, ne skidajući pogleda sa sugovornikova lica.

– Što se prilike više mijenjaju, Marshall, to se meni čini da se mijenjaju na gore ... ili se samo naizgled mijenjaju na bolje, a u biti ostaju iste. Ako je ljudima poput tebe potreban netko kao što sam ja ili meni slični da bi podržali tvoju vjeru, onda žalim bogove u koje vjeruješ. Najprije sam izgubio vjeru u vaše pisane dokumente, a onda u vaše vlastite bogove što su nam oduzeli bizone. – Starac zastane da predahne. – Zatim sam svu vjeru uložio u vinčesterke koje smo dobili zajedno s obećanjima o školi za svaku grupu naše djece. Prihvatio sam ih. Bio sam svjestan da mi kao narod više ne možemo

opstati, pa sam se pokorio sudbini i prihvatio ponudu bijele braće. Vjerovao sam da će vinčesterke u našim rukama jamčiti da je sve to stvarnost, ali odviše je vinčesterki u rukama koje nisu naše, a još manje nama sklonih, odviše riječi izgovorenih o školama, hrani i zemlji koje se nisu obistinile. Na posljetku sam shvatio kako obećanja bijele braće nisu pokušaj da naš narod sraste s vašim, Marshall. Bilo je to nastojanje da se naš narod istrijebi i da više ne postoji – završi stari poglavica sumorno.

Marshall zine, ali ga starac kretanjem ruke spriječi da progovori.

– Ne govori mi o onom što ti osjećaš! Ja to znam i vjerujem ti. Da su druga vremena – primijeti s bolnim uzdahom – pozvao bih te da nam se pridružiš i postaneš dio moga naroda, ali mi više nismo narod. Tvojoj vladi uvijek uspijeva ostvariti ono što naumi. Najviše što ti mogu dati sada je poziv da postaneš dio nas, a to je premalo.

– Na trenutak spusti glavu na grudi, a onda je ponovo podigne i nastavi: – Ti si više jedan od nas, nego što si oficir svoje armije. Za to postoje mnogi razlozi, mnogi.

Marshall kimne, pa reče:

– Želio si razgovarati sa mnom nasamo, ali zasigurno ne o ovomu.

– Da, riječ je o nečem veoma važnome. Istina, sada možda to više ne znači mnogo, ali ipak je važno.

– Prije nego što mi to kažeš moram ti reći da si mi pričinio najveću čast u životu kad si mi ponudio da budem dio vas, makar samo dušom. Siguran sam da znaš da ja to i jesam, već mnogo godina. Međutim, kad bih se kojim slučajem zaista pridružio vama, to bi samo umanjilo moju vrijednost u tvojim

očima, nije li tako? I sam si toga svjestan. I ja se s nostalgijom sjećam vremena bizona i godina kada je zemlja bila zelena, trava sočna, nebo vedro, a ova brda puna života, ali za nas je taj život završio. Postoji samo nada za budućnost.

Trčeca Antilopa ispruži ruke prema gotovo ugašenoj žeravici. Marshall zapazi da su prsti izobličeni od smrzotina. Promatrao je pažljivo njegovo lice i uoči da starac vješto prikriva užasnu bol koju mora trpjeti. Znao je da su i starčeva stopala postala beskorisna, uništena hladnoćom.

– Budućnost? – prozbori Sioux na engleskom. – Na jeziku Dakota takva riječ više ne postoji. Naša je budućnost bila vezana za budućnost bizona, a što se s njima dogodilo? Što se dogodilo s mojim sinovima? I s tvojom ženom?

Marshall je šutio.

– Marshall?

Colin samo kimne.

– Znam da su mi svi sinovi umrli, a znam i kako... za sve osim za jednoga. Za njega znam samo to da je strado od tvoje ruke, a znam i zašto. No, nikada te nisam pitao na koji je način umro. – Starčev glas ponovo zatitra – i što si uradio s njegovim tijelom.

Marshall je dugo šutio. Kad je napokon progovorio, glas mu bijaše potpuno bezbojan.

– Jednako malo znam i ja o smrti svoje žene. No, moja mi mašta ne da mira i trpim užasne boli, Trčeca Antilopo. Ne znam na koji je način moja žena umrla, ni kako su s njom postupali prije smrti, a ipak kao da istodobno sve to znam... i ne želim o tomu govoriti, isto kao što ne želim govoriti o smrti tvoga sina. – Pogleda starca

u oči. — Tražiš od mene više nego što ti mogu dati. Ubio sam ga, i premda sam uvijek žalio svakoga u čijoj sam smrti imao nekakvog udjela, nimalo ne žalim što sam tvome sinu Biku Lijepoga Glasa oduzeo život — nastavi hrabro. — Eto, to kažem tebi njegovu ocu. Nemoj zahtijevati da ponovo prolazim kroz agoniju onih dana.

Starčeve su riječi, međutim, izazvale u njemu navalu sjećanja i ona ga u trenu preplave poput nezadržive bujice kojoj se nije mogao suprotstaviti. Osjeti kako mu misli i osjećaji u divljem kovitlacu struje tijelom i toga časa on više nije bio ovdje, na koljenima pred starim indijanskim poglavicom, nego na svojoj farmi. U luđačkoj potrazi najprije za njom i zatim, kako ga je sve više napuštala nada, za njenim mrtvim tijelom. I sada osjeti zebnju pri pomisli da nikada nije pronašao Carlyn leš.

— Nikada nisam vidio leš svoje žene, Trčeca Antilopo — izgovori muklo.

— Ni ja svoga sina.

— Ja jesam. — Marshallov je glas sada zvučao hladno, gotovo okrutno. — Vidio sam ga mrtvoga i ostavio ga pod otvorenim nebom, bez plašta i znamenja s kojima sahranjujete svoje mrtve, odjevena u haljinu moje žene, koju ona bijaše odjenula meni za ljubav...

Glas mu prepukne od navale sjećanja, ali i od suosjećanja prema starom poglavici. Svojim mu je riječima nanio bol, a nije zato došao ovamo. Došao je da bi pregovarao razumno i mirno, u nadi da će izbjeći besmisleno ubijanje. Nije smio popustiti osjećajima. Morao je bolje obuzdati bijes i osjećaje što graniče s mržnjom, a koji se u njemu jave kad se god sjeti Carly i onoga što se s njom dogodilo.

Iznenada ustane, načas pogleda staroga poglavicu, pa se okrene da bi izišao iz šatora.

— Marshall!

Starčev glas iza njegovih leđa zvučao je umorno, hrapavo i slabo. Zastane, ali se ne okrene.

— Kad su nam bogovi još bili skloni i vremena dobra, jahali smo zajedno ovim brdima tragom bizona. Ja sam jahao bijelog konja s oznakama Wakan Tanka na boku — Starčev je glas bio pun sjete. — Orlovi su letjeli vedrim nebom, trava je bila zelena i sočna. Lovili smo zajedno. Nebo je bilo plavo i jasno, osvijetljeno suncem. Bila je jesen. Oni su još držali staru tvrđavu Reno, ali postojala je nada da moj narod može opstati i ja sam toga dana strelicom pogodio tri bizona. Voljeli smo jedan drugoga kao prijatelji, Marshall. Podnožja brežuljaka bijahu obojena purpurnom svjetlošću zalazećeg sunca — govorio je starac sanjarski — a mi smo svi vjerovali da ćemo živjeti vječno.

— Sjećaš li se, Marshall — nastavi starac jednoličnim glasom — velikog jelena što smo ga toga dana ugledali među bizonima? Protumačili smo njegovu pojavu kao čudo, veće no što smo ga ikada doživjeli. Kao dar prirode i bogova. Ja sam jahao bijelog, a ti sivog konja s oznakom armije. Toga dana nisi izvadio vinčesterku iz navlake. Oblaci su bili nježni i pahuljasti, nalik na božje prste, a zemlja se tresla od topota bizona.

Marshall se ne okrene. Crte lica bijahu mu zgrčene, u nastojanju da spriječi čudnu vlažnost što ju je osjećao u očima. Nekoliko je trenutaka stajao nepomičan, ledima okrenut poglavici, zatim hitro izide iz šatora i pridruži se starcu koji ga je čekao.

Wilkinsovo je tijelo bilo vezano preko sedla jednog od konja. Indijanc pruži Marshallu uzde njegovog konja, a starac prihvati uzde svoga i Wilkinsova.

Dva Siouxa na konjima povelu su ih iz logora. Marshall nije bio siguran jesu li to ona ista dvojica koja su ih dovela u logor, ali nije razmišljao o njima, ni o starcu pokraj sebe, ni o opasno klizavom tlu kojim su se kretali...

Naposljetku su ih Indijanci ostavili. Čuo je kao kroz maglu kako im starac nešto govori, a zatim su on i Marshall pošli naprijed a Indijanci su ostali iza njih i promatrali kako odlaze.

Spuštali su se pažljivo vodeći konje. Nisu se osvrnuli.

— Što ti je rekao, Celine? — upita starac nakon kraće šutnje.

Marshall odmahne glavom, ali ništa ne odgovori. U mislima je ponovo proživljavao one trenutke kad je bio previše obuzet nadom da bi priznao dokaze što su mu ih davali srce i oči da Carly više nije živa.

IX

Ležao je na tvrdoj zemlji, osjećajući kako hladnoća probija tkalinu hlaću i hladi mu bedra. Iznad njegove glave plivali su oblaci, brzo i nisko, u smjeru zapada. Okrene se i pogleda svoga konja, koji je podigao glavu i zamahivao grivom, pa načas zadrži dah čekajući da životinja zarže. Ne dogodi se ništa sličnog. Konj je samo ispuštao paru kroz nozdrve. Marshall se malo pomakne naprijed, lagano puzeći. Znao je da su petorica Siouxa ulogorena ispred njega, i to vrlo blizu.

U čudesnoj svjetlosti kasnoga poslijepodneva napokon je ugledao ono za čim je daniima tragao. Puna tri dana obilazio je kraj oko rijeke Powder, staru cestu Montane između tvrđave Fetterman i napuštene tvrđave Reno i napokon je prije nepunog sata opazio oblak prašine. To je bio prvi znak da je na dobrom tragu. Sada su mu Indijanci pred nosom. Ulogoreni su tu dolje, na indijanskome teritoriju, i zato su bezbrižno zapalili vatru. S podignutom puškom puzao je dalje, sve bliže i bliže Indijancima.

— Najprije njihove konje — promrmlja poluglasno. — Da, konje.

Zaključio je da su u pitanju vjerojatno ljudi Ludoga Konja, unatoč smjeru u kojem putuju. Znao je dobro gdje se nalazi. Iznad tjesnaca koji se spušta u suho korito rijeke. Dva dana jahanja istočno od podnožja Bighorna premda bi se gledano s ove udaljenosti po jasnom sunčanom danu reklo da je planina mnogo bliže. Njih je pet, pomisli. Petorica od samoga početka. Imaju pet konja, a jedan ostavlja čudan trag. Da, sve se uklapa.

— Prestani, prestani odmah! — promrmlja bijesno.

Prisili se da više ne razmišlja i da polagano nastavi puzati. Nadao se da će konj još neko vrijeme biti miran. Uvijek je bio slab prema životinjama, suviše ih je mazio, a cijeli dan napornoga jahanja izmučio je njegova sivca i životinja sada vapi za pažnjom. Zastane i osluhne. Kako je i dalje vladala tišina, oprezno nastavi puzati prema tankom tragu dima.

Sada je znao da su se ulogorili u blizini, ulijevo od stare tvrđave. Bliže su no što je mislio. Teren se spuštao u blagoj padini, a dolje u

usjeku nedaleko tvrđave petorka je zapalila vatru. Zaštićeni su stijena, a na obližnjoj livadi pasu njihovi konji.

Oduvijek je dobro čitao tragove. Dobro sam izučio taj zanat, pomisli gorko. A oni nakon tri dana lutanja nisu postavili stražu. Smatraju da su izabrali sigurno mjesto, pa su pomalo neoprezni.

Zašto sam odjenuo stare vojničke hlače, upita se iznenada. Jamačno su bile jedine koje sam mogao pronaći u onome što je ostalo od spaljene kuće.

Na trenutak mu pred očima iskrsne ženino lice, ali ga s naporom izbriše i usredotoči pažnju na ono što se događa u usjeku.

Nečujno nastavi put prema izvoru dima koji se nošen blagim povjetarcem sve više osjećao u zraku. Iznenada stane, osjetivši napetost u cijelome tijelu. Začuo je udaljene glasove. Točnije rečeno dva su glasa razgovarala indijanskim narječjem.

Miniconju, pomisli. Pripadaju Miniconju, ogranku Slouxa prema kojemu su uvijek neprijateljski raspoloženi i žive odvojeni od većine, ili dolaze iz rezervata Rosebuda. Tamo su Indijance kada je došla zima, a zalihe se stanjile, pustili u slobodan lov izvan rezervata.

Ako se sva petorica nalaze oko vatre, najprije ću se pobrinuti za njihove konje, odluči.

Sada, kada su tri dana lutanja i traganja bila za njim, morao se prisiliti da razmisli i pažljivo planira svaki pokret. Poput raka je puzao niz padinu, iznenada promijenivši smjer. Nije se više kretao prema yatri nego prema maloj livadi na kojoj jamačno pasu konji.

Nije se prevario. Na livadici je stajalo pet životinja i grizlo suhu

travu. Odmah zapazi konja koji je čudno kaskao i osmijeh mu preleti licem. Za ova tri dana pratio je njegove tragove i sada je bio siguran da ovdje nema pet Indijanaca. Ozlijeđeni konj ne bi mogao nositi jahača, pogotovu ne na ovako velikim udaljenostima. Konja ima pet, zaključio, ali jahača je manje. Možda su čak samo dvojica ili trojica.

Krene ponovo u smjeru vatre. Nije se uspravio, ali nije više bio ni toliko oprezan kao dotad. Odlučno i ni načas ne zastavši, smanjivao je razmak što ga je dijelio od indijanske vatre.

Približavao se rubu stijene ispod koje su se smjestili Indijanci. Uskoro će ih ugledati. Sunce je bilo na zalazu i usjek je prekrila sjena. Na trenutak zadrža dah, pa nastavi puzati. Napokon se našao na rubu stijene.

Iznenada osjeti grč, a pred očima mu se zamagli. Znao je da mu je vid zamagljen od iznenadne navale suza. Onoga časa kad je ugledao ulogorene Indijance, opazio je boju koju je tako dobro poznavao i volio. Bilo je to kao da pred sobom vidi lice Carly kad je ugledao njenu haljinu koju je volio više od ostalih. Jedna od osoba pokraj vatre bila je odjevena u tu haljinu.

Ona je živa!

Kroz iznenadnu slabost koja mu je prostrujala tijelom ipak je zadržao svijest o onome što se događa.

Nagonski pogleda u nebo, premda mu je u očima i dalje titrala plava, jedinstvena plava boja. Tada se sjeti da dolje sjede tri muškarca i ona. Razmišljao je na koji način bi se spustio u logor. Sva ta razmišljanja, dakako, bijahu pomućena divnom spoznajom da je ona

živa. Napokon je mogao odahnuti i odbaciti strah koji ga je mučio puna tri dana dok je vjerovao da je Carly ubijena.

Više nije mislio na konje. Važna je samo ona. Mora je spasiti nepovrijedenu. Ponovo se zagleda dolje, u malu skupinu oko vatre i pogledom potraži ženu.

Oni njega nisu opazili, ali je on u djeliću sekunde shvatio svoju užasnu zabludu i, ne vodeći računa ni o čemu, podigao pušku i potrčao naprijed.

Plavu haljinu njegove žene bijaše odjenuo jedan Indijanac!

Marshal krikne i nastavi vikati nešto što ni sam nije razumio dok je s podignutom puškom jurio prema Indijancima. Još u trku ispali nekoliko metaka.

Znao je da ih je zatekao. Sioux u plavoj haljini svalio se na leđa, pogođen u grudi. Ostali su potrčali u raznim smjerovima u potrazi za zaklonom. On prijede pogledom preko trojice Indijanaca koji su bježali, zatim spusti pogled na ubijenog mladića u haljini njegove žene.

Indijanac ga pogleda očiju suženih od boli. Ležao je nepomično dok mu je krv oblijevala grudi, a iz lica isticao život. Vidio je da Indijančev pogled putuje po njegovom licu i tijelu, da je prepoznao vojničke hlače američke konjice.

Ponovo podigne pušku i pričekaj da ga mladić pogleda u oči. Zatim opali. Pa još jednom. Miniconju Sioux više se nije micao, a krv je šikljala po mekoj plavoj tkanini.

Colin Marshall se zagleda u daleke bregove. Zatim se okrene mrtvome Indijancu i pažljivo zagleda u nabore plave haljine što je pripadala njegovoj ženi.

Dok je uz njega koračala glavnom ulicom Deadwood Cityja, ulicom zakrčenom ljudima i stokom, promatrao je grad njenim očima. Napadno našminkane žene naginjale su se kroz prozore svratišta i dovikivale muškarcima izazovne riječi, a on je osjetio kako se ona ukočila. U njenim je očima pročitao pitanje je li cijeli kraj ovakav i u tome je času spoznao da je pogriješio što ju je doveo ovamo.

* * *

Ponovo se sagnuo i, ne gledajući Indijančevo lice, rukama nježno dodirivao meku plavu tkaninu. Suze mu ponovo zamagle pogled. Gledao je haljinu, ali nije mogao razabrati ništa osim boje, a uskoro ni nju. Pao je mrak.

* * *

Stajala je šutke, duboko i sporo dišući, s osmijehom na usnama. Kućna haljina rastvorila se upravo toliko da otkrije nježnu udolinu između bujnih grudi. On ju je naprosto gutao očima, moleći usrdno u sebi da ga shvati, ali duboko u sebi svjestan da ona nikad u toj kući neće moći gledati svoj pravi dom. Pogriješio je što se vratio ovamo.

— Tišina je ono što ne razumijem, Coline — rekla je napokon meko. — Možeš li to shvatiti? Ne da je ne volim... — njene su ga oči preklinjale da je ne shvati pogrešno — nego je naprosto ne razumijem i pomalo me plaši. Ova tišina i Indijanci — dometne plaho.

— I oni su ljudska bića — reče on pomalo glupo.

Ona se nasmiješi i kimne.

Daj mi vremena, Coline, dragi — rekla je blago. — Vrijeme je ono što mi je potrebno.

Ponovo se zagledao u lice Siouxa podno svojih nogu. Sada ga je vidio jasno i načas mu je srce prestalo kucati. Dobro je poznavao to lice, isto kao i lice njegova oca. Klekne i dodirne mladića. Ispod plave haljine mladić je nosio vojničku bluzu američke konjice. U džepu košulje pronašao je potvrdu o dobrom vladanju, što je prije šest tjedana bila izdana u posredništvu Spotted Tail na ime Bika Lijepoga Glasa i što ju je potpisao agent Howard, kojega je Marshall odlično poznavao.

Mladić kojega je maločas ubio sin je poglavice Trčeca Antilopa!

Stajao je neko vrijeme pogrbljen pod teretom osjećaja, koje je pokušavao na neki način srediti. Znao je da mu je žena mrtva i da vjerojatno više nikada neće vidjeti njeno tijelo. Znao je i to da ju je ubio sin onog poglavice Siouxa koji mu je bio prijatelj dulje od jedanaest godina.

Vatra je dogorijevala, ali Indijanci bijahu pripremili dovoljno drva za cijelu noć. Bacio je nešto suharaka na vatru, a zatim svoje stvari prenio na mjesto izvan kruga svjetlosti na koji je vatra bacala svjetlost. Položio je ogrtač od bizona na zemlju, pa ponovo napunio pušku.

Njihove je stvari ostavio tamo gdje su ležale, a Indijanca nije ni dotakao. Pripremio je sebi jelo, tiho se krećući oko vatre i uvijek s puškom u blizini. Pojeo je hladnu slaninu, malo mahuna i napio se vode. Ubijenoga Indijanca nije ni pogledao. Najčešće je zurio u mrak, koji se lagano stao spuštati nad malim logorom.

Kad je vatra ponovo počela jenjavati, krene prema mjestu na koje

bijaše položio ogrtač. Pušku i kutiju s municijom položi na zemlju, nadohvat ruci. S ovog je položaja mogao vidjeti livadicu na kojoj su indijanski konji pasli zajedno s njegovim.

Kratko se osvrne prema vatri i napokon letimično pogleda Bika Lijepoga Glasa, a onda ponovo upre pogled u mrak. Noć je bila bez zvijezda i mjesecine. Ljudi Ludoga Konja kreću prema sjeveru, pomisli.

Većina poglavica se slaže da bi im Ludi Konj najveću uslugu uradio da je mrtav. Pošto je Crook nagovorio neke Čejene i Siouxe da se pridruže njegovoj armiji, svi su Siouxi na neki način mrtvi. Ova četvorica krenula su na zapad, prema ostacima tvrđave Reno. Bizona nema, a konji su im izgladnjeli. Jamačno su se onamo zaputili da bi prezimili. U ravnicama nema drugih Siouxa, osim možda pojedinih skupinica kao što je bila ova.

Razmišljajući o trojici odbjeglih Indijanaca, zaključio da će se zacijelo vratiti po konje. Prije jutra početak će sniježiti, a oni to dobro znaju.

Pripremio se za dugu noć čekanja, ne pogledavši više vatru koja je još samo tinjala, ni ubijenoga Indijanca.

Da, mogli bi prezimiti u staroj tvrđavi. Dio zgrade s dimnjakom još stoji premda su ostali dijelovi, osobito vojarna, posve uništeni i neupotrebljivi. Tvrđava je napuštena prije osam godina. Oh, nebesa, pomisli zar sam već tako dugo ovdje? Da, i Carly je to znala.

Ne, pusti ta razmišljanja, prekori sam sebe, jer se mora ponovo počela vraćati.

Sve je pripremio za čekanje i sada mu preostaje samo da zuri u mrak, pa su ga tmurne misli ipak obrvale.

Pokuša se usredotočiti samo na stvari koje su Indijanci ostavili oko vatre, ali nipošto nije mogao zaboraviti da ondje leži Bik Ljepoga Glasa i da je baš on bio taj koji je njegovu Carly... Oh, morat će se suočiti s njegovim ocem! Od početka je znao da će morati reći Trčecoj Antilopi.

Ponovo mu se pred očima pojavi slika koja ga neprekidno proganja od onoga dana kad se vratio sa zadatka i kada mu je McMaster rekao za Siouxe: zgarište, rupa na krovu, goli i pocrnjeli zidovi bijaše sve što je ostalo od njihove kuće, ljubavnoga gnijezda što su ga s mnogo pažnje svili. Trčao je po zgarištu, spotičući se o ugljevlje koje je mirisalo na paljevinu premda su prošla najmanje dva dana otkako se ohladilo, i dozivao njeno ime. Vikao je poput ludaka i dok je preko livade trčao prema potočiću, njenu omiljenu mjestu zbog kojega su se i odlučili podignuti kuću baš ondje. Vikao je i zvao premda je duboko u sebi znao što se dogodilo čim je oko kuće ugledao tragove nepotkovanih konja. Znao je da su došli i spalili mu kuću, znao je što su njoj uradili... a poslije je ubili.

U tome je času umrlo nešto i u njemu. Svi ljudski osjećaji nestadoše u hipu, ostavljajući pustoš i prazninu...

Trgne se i zatrese glavom, kao da se želi osloboditi more. Načas je bio povjerovao da je još živa. Polako se okrene i pogleda plavu haljinu, ali brzo odvрати pogled. Međutim, slika mrtvoga Siouxa u plavoj haljini ostala je u njemu, izazivajući tjelesnu bol i tjerajući ga u lu-

dilo. Zurio je u mrak ali nije vidio ništa. Čekao je da mu se oči ponovo priviknu na tamu.

— Eto što su ti uradili tvoji prokleti Indijanci, Coline — nepromišljeno bijaše rekao, utrljavajući sol na živu ranu.

McMasters je sahranio svoju ženu i sina tu u Platti, kako nazivaju ovaj kraj, i mrzio je Indijance. Ponekad se Marshallu činilo da mrzi i njega zato što ih on brani.

Unatoč tragediji koja ga je tu snašla, ostao je u ovom kraju, jer samo ovdje osjeća smisao života premda ga okružuje smrt. Ne, možda me ne mrzi, mislio je Marshall. Možda je onoga puta na jezeru kad su ugledali jelene samo pogrešno shvatio mržnju u njegovim očima. Da, jelenu se zimi možeš približiti na korak-dva prije nego što te otkrije njuhom ili vidom, osobito kad snijeg pada gusto kao što je padao onoga dana.

Zaplakao sam tada poput djeteta, sjeti se, dok sam stajao kraj McMastersa koji me čudno promatrao i govorio da mi je kuća izgorjela. I da je ona nestala. Bez traga.

Carly!

Upravo se bijaše vratio iz patrole. Napustio je četu prije nego što je stigla u Fetterman, jer je umirao od čežnje za njom. Ta, šest je dana bio od nje odvojen. A sada sam zauvijek, pomisli bolno.

„Znaš što Siouxi rade ženama, Coline“, rekao je McMasters i te su ga riječi dovodile do ludila. Potrčao je prema konju i tjerao ga do iznemoglosti, kako bi što prije otišao odande.

No, od sjećanja se ne može pobjeći.

Užasnut spoznajom što su joj uradili, nije mogao da se ne sjeti udjela bijelaca u tome razaranju. Čuo je da su trgovali viskijem s Indijancima zapadno od Fettermana... vojni posrednici, namjerno navodeći Siouxe da nešto urade i tako im pruže dobar izgovor da ih ponovo napadnu.

Ma što pokušavali prijatelji uraditi za taj narod, sve je to uzalud, jer su prijatelji Indijanaca samo lutke u rukama armije, ureda za posredovanje i svih onih kojima je glavni zadatak da Indijance što prije unište.

Bilo je vrijeme da pronađe drugo mjesto. Da, Carly, drugo mjesto.

Prije vjenčanja, govorio joj je o praznicima u Evropi, ali odveo ju je u Deadwood i to sebi nikada neće oprostiti. Kapetan Colin Marshall i gospoda Marshall, nekada Caroline Greene iz Fairmount Parka, Philadelphia, stigli su u taj divlji gradić i već prvoga dana u hotelu prisustvovali vjenčanju mladoaga kopača zlata.

Mlada je bila uplašena, artiljerijski major koji je kod Chancellerville pijan pucao u vlastite vojnike, a mladoženjina braća, njegovi ortaci u poslu, namjeravali su to biti i te prve braćne noći. Zato je djevojka bila tako uplašena da je jedva hodala. Carly je razrogačenih očiju promatrala djevojku, ljude koji su se ponašali poput životinja, dvije prostitutke koje su im pravile društvo i govorile da sada, kad je mlađi brat našao sebi ženu, one gube posao i s ostalom braćom. Oh, bože, Carly je već onda znala u što se uvalila! U kakav je kraj došla saviti svoje ljubavno gnijezdo.

Poslije je čuo da je zbog te djevojke stariji brat ubio mladoženju i da su se svi posvađali. Mlada je žena izgubila moć govora i s ostalom dvojicom braće krenula u Kaliforniju, spavajući i s jednim i s drugim.

Carly se silno trudila da zaboravi to vjenčanje i prvi dan dolaska u novi zavičaj.

* * *

Udaljeni zvuk, jedva čujan, trgne ga iz sna. U prvome času nije znao gdje se nalazi. Ležao je sklopljenih očiju, ali se nije mogao sjetiti. Okrene se da pogleda svoju ženu i tada pri slaboj iskri svjetlosti indijanske žeravice ugleda Siouxa u njenoj haljini.

Srce mu je divljački udaralo. Sjetio se svega. Uspravio se i zgrabio karabin, pa se zagledao u mrak. Počelo je snježiti, a tamo kod konja nešto se pomaklo. Više nije mislio na svoju ženu.

* * *

Nikome nije govorio o ovome... razmišljao je dok je polako koraćao pokraj starca, a iza njih su topali konji od kojih je jedan nosio mrtvoga Wilkinsa... ali sve je to živo u njemu isto toliko koliko i onda kad se dogodilo. Sve ga je to na neki način napravilo imunim i na umiranje. I sada mora obaviti ono što mu je dužnost: mora povesti oficira i pratnju, pa se vratiti i uhapsiti Indijanca koji je ubio izvidnika.

Trčeća Antilopa to zna, ali nije to spomenuo. Ništa se, zapravo, nije promijenilo. Vidjeli su se i uvjerali se da još jednako osjećaju jedan za drugoga, ali da to ništa ne mijenja na stvari. Niti će kada izmijeniti.

– Rekao mi je da dovedem četugore i da sve ubijemo – reče iznenada – Činilo mu se da je prošla cijela vječnost otkako ga je stari bio upitao: »Što ti je rekao, Coline?« Čuvši da njegov pratilac škrguće zubima, okrene se i izreče samo jednu jedinu riječ: – Stari?

– Čuo sam, Coline.

– Ubio sam ostale one noći – nastavi Marshall glasno, odsutno zagledan u daljinu, o onom o čemu je do maločas razmišljao – a zatim sam odveo njihove konje u brda i spalio sve što im je pripadalo. Svoj četvorici. Sačuvao sam samo potvrdu Bika Lijepoga Glasa i poslije je predao njegovu ocu.

Starac ga pogleda kao da je sišao s uma.

– O čemu to govoriš, Coline?

Marshall se trgne i nakašlja.

– O onome što se dogodilo u prošlosti, stari – reče tiho. – Život je skup, vrlo skup.

Starac nešto progunda. Marshall ga nije razumio, ali kimne.

– Bilo bi bolje da su u ovu patrolu poslali nekoga kao što je Chivington – reče zamišljeno. – Ionako neće više biti nikakvih razgovora ni pregovora. S tim je završeno.

– Preostalo je samo ubijanje?

– Ja sam kriv što je Wilkins mrtav. Poginuo je bez ikakva razloga, ni za što.

– Bio je pokvaren čovjek, Coline.

– Da, ali ipak čovjek. Sada preostaje da se odlučimo hoćemo li ubijati ili nećemo, ali razgovora više neće biti.

Duboko ga je potresla beskorisnost njegova pokušaja da uspostavi ravnotežu između osjećaja što ih oduvijek gaji prema Siouxima i njihove konačne sudbine.

Osjeti gorčinu pri pomisli kako životni tijek potiskuje prošlost, čini je mutnom i jedva prepoznatljivom. Povremeno se čak nije mogao sjetiti ni lika voljene žene, a kamoli onih Indijanaca...

Znao je da prošlost odlazi i da sadašnjosti nema. Golema gorčina bijaše sve što mu je ostalo, a i ona se pomalo pretvara u ravnodušnost.

On i starac šutke su prešli ostatak puta do mjesta gdje su vojnici bili ulogoreni. Snijeg je stao. U hladnoj noći svaki se zvuk jasno čuo.

X

– Vidio sam ono što se imalo vidjeti, naredniče – govorio je Marshall. – Nemaju gotovo ništa. Očekivao sam veći broj ratnika. Starac je gotovo paraliziran od hladnoće. Nije ustao dok sam bio s njim, a siguran sam da ne bi mogao hodati.

– Govorite o Trčecoj Antilopi, kapetane?

Marshall kimne, pa upita:

– Da li se vratio Oglala izvidnik, onaj kojega je Wilkins poslao s porukom poručniku Mooreheadu?

– Nije. Sumnjam da će se vratiti prije zore, jer će veći dio puta morati pješaćiti. Znate i sami da je tlo klizavo.

Marshall ispruži ruke prema maloj vatri dok je promatrao kako vojnici vode konje u krug oko velike vatre. Hodali su dvojica po dvojica i prisiljavali životinje da se kreću i povremeno osjete toplinu vatre. Sjetio se da za hladnih noći slično rade i stočari, jer bi im se u protivnom goveda smrzla.

– Jeste li razabrali kakav je plan staroga poglavice? – upita narednik.

– Nema on nikakvog plana, Henry. Samo neodređenu zamisao o tomu da svoje ljude povede prema rijeci Powder, jer je čuo da se tamo nalazi Ludi Konj s velikim zalihama hrane i odjeće. Priča se čak da tamo ima i bizona, ali starac duboko u sebi zna da su to sve same priče i zato je zatražio neka dovedem vojnike gore da ih odmah tamo ubiju.

Narednik je šutke zurio u plamen.

– Nemaju sa čime uzvratiti paljbu kada bi i mogli izboličenim prstima potegnuti obarač.

– A Wilkins?

– Stradao je u borbi, od noža, dok se borio s jednim od indijanskih stražara – odgovori Marshall suho. – Rekao sam mu da im se ne približava, ali on nikada nije mogao odoljeti porivu za ubijanjem.

– Imao je izvrstan smisao za orijentaciju – reče narednik Henry nakon kraće šutnje. – Mogao si mu vezati oči i odvesti ga bilo kamo zapadno od tvrđave Lincoln, a on bi znao gdje se nalazi i gdje može naći vodu ili hranu. Bio je najbolji izvidnik s kojim sam ikada radio.

Marshall kimne, pa oklijevajući progovori:

Sutra ujutro bit će mi potrebni kaplar i nekoliko vojnika. Poći ćemo do indijanskog logora da uhapsimo stražara koji je ubio Wilkinsa. Nisam o tome razgovarao s poglavicom, ali on zna što može očekivati. Uvjeran sam da nam neće praviti neprilike. Pošalji mi Roycea, naredniče. S nama će poći i starac.

– Nećete povesti četu gore, kapetane?

Marshall je već prije bio pažljivo razmislio o svemu, pa sada zaniječe glavom.

– Ne, neću. Pustit ću ga da sa svojim ljudima ili, bolje rečeno, ostatkom svojih ljudi, dođe do rijeke Powder. Ako uopće može prevaliti toliki put. Nije ljudski pustiti ga da se muči kad mu je kraj ionako blizu, ali ja bih radije spriječio ubijanje ako mogu.

– Kraj mu neće biti blizu ako stigne do Ludoga Konja, kapetane – pripomene narednik, pažljivo promatrajući kapetana. – Tada ćemo imati još jednog poglavicu koji će se svim silama boriti protiv nas kad grane proljeće.

– Ne vjerujem da će biti tako, jer sam uvjeren da će ga Ludi Konj izbaciti, zajedno s njegovim ljudima.

– Zašto?

– Gdje je bio stari poglavica prošloga ljeta, naredniče? – upita kapetan umjesto da odgovori.

– U rezervatu. Kakve to ima veze s ovim?

– Nije osobno sudjelovao u onome što se događalo za vrijeme žestokih borbi ljeti. Od njega su zahtijevali da se pridruži indijanskim snagama kod Little Big Horna, ali on to nije uradio.

Narednik je šutio i čekao da čuje što će kapetan ispričati.

– Možda je stari Oglala poglavica Vrana nastojao pomiriti Trčecu Antilopu i Ludoga Konja, ali sumnjam da bi u tome uspio čak da su mu namjere odista bile časne, a bojim se da nisu. U svakom slučaju, to sada nije bitno. Vrana koji je sudjelovao u borbi sa Sedmim konjičkim pukom, sada je mrtav. Trčeca Antilopa nije imao s

tim nikakve veze, niti je želio imati. Sve u svemu, mislim da će stari poglavica biti sretan ako ga Ludi Konj ne ubije čim ga ugleda.

— Zašto ste onda željeli razgovarati s njim, kapetane — začudi se narednik — kad sve ovo odavno znate?

— Mislio sam kako želi da ga prisilimo neka nam se pridruži, pa sam mu htio pružiti priliku — odvрати Marshall zamišljeno. — Međutim, kad sam ga večeras vidio, shvatio sam da mu više nije ni do čega. Živi u mrtvoj prošlosti i toga je svjestan. Iskustvo ga je naučilo da ne postoji nada za budućnost. S njim je gotovo svršeno i on to dobro zna. Zna da su svi praktički mrtvi i da će uskoro predstavljati gomilu kosti koje će sakupljati kao što je McMasters ponijeti poput smeća, ne bi li očistili ovaj kraj. Nije blefirao, a neće to pokušati ni sa Ludim Konjem.

Narednik dohvati veliki lonac i natoči šalicu kave.

— Možda sam pokušao iskupiti svoju savjest, naredniče — nastavi Marshall meko. — Shvaćam da to više nije važno.

Prihvati šalicu koju mu je mlađić ponudio i ugodna toplina prostruja mu smrznutim dlanovima. Onda prisloni šalicu uz usne, tako da mu je para što se dizala s crne tekućine grijala donji dio lica.

— Znači uskoro se vraćamo, kapetane? — ponovo progovori narednik.

Kapetan kimne, pa muklo reče:

— Otpratit ćemo one koji su se počeli vraćati u rezervat. Vranine ljude. Dakako, prije ćemo uhapsiti Wilkinsovog ubojicu i odvesti ga u zatvor — dometne suho. — Kad se indijanski izvidnik vrati sa svoga zadatka dopusti mu da se odmori,

a potom ga ponovo pošalji s porukom poručniku Mooreheadu. Neka mu javi da nam se pridruži dolje u ravnici. Sastat ćemo se na mjestu gdje smo se prije tri dana bili ulogorili.

— Dobro, gospodine.

— A sada bih se rado i ja malo odmorio, naredniče. Oči me užasno peku.

Marshall se umota u krzno od bizona i još više približi maloj vatri. Ujednačeno kretanje vojnika s konjima oko vatre spriječilo ga je da čvrsto usne. Nalazio se u polusvijesti. S vremena na vrijeme bi se trgnuo i tada bi mu se činilo da je proteklo mnogo vremena kojega nije bio svjestan.

Događaji ove noći miješali su se s onima iz rujanske noći prošloga ljeta, kad su se poglavice Američki Konj i Ludi Konj borili s američkom vojskom. Američki Konj i njegovi ljudi bijahu zadržani u klanu kod Slim Buttesa. Odbili su da se predaju vjerujući da će im Ludi Konj priskočiti u pomoć. On je to i uradio, ali su ga puške američke pješadije spriječile da svojoj braći pride dovoljno blizu kako bi im zaista pomogao. Indijanci su počeli gubiti konje. General Crook je osobno zapovijedao operacijom, a on, Marshall, predvodio je malu konjičku izvidnicu koja je zaobilaznim putem došla do klanca. Tada su na suprotnoj strani na nedalekom brijevu opazili Ludoga Konja, koji je odatle upravljao borbom na padinama. Prepoznavši čuvenog poglavicu njegovi su vojnici sasuli brdo žestokom vatrom. Bilo je predaleko za domet pištolja i karabina i zato je jedan dio indijanske konjice uspio pobjeći.

Bila je to prava vojna akcija s pješadijom i konjicom, ukupno tri

puka s topovima i mnogo kola za opskrbu.

Bitka je završena idućega jutra pod teškim pljuskom, kada je jedna četa došla Indijancima iza leđa.

Marshall se sjeti divovske povorke koja je zatim krenula prema Deadwoodu, da bi proslavila pobjedu. Slavilo se cijeli dan, a indijanski izvidnici u službi armije povremeno su donosili izvještaje o Ludome Konju i njegovim ratnicima.

Marshall je u mašti vidio velikog poglavicu na njegovu bijelom konju kako s brda promatra vojnike koji su ubijali životinje za proslavu i razmišlja o tomu da još jednom napadne ili ne. Američki Konj, koji je bio ranjen u borbi što je prethodila predaji, umro je prije nego što su stigli u Deadwood.

– Kapetane!

Istoga časa kad je čuo nečiji glas kraj uha Marshall se probudi i širom rastvori oči. Nebo je još bilo mračno ali se na obzorju probijala slaba jutarnja svjetlost. Narednik je stajao nagnut nad njim, a kraj njega izvidnik Oglala, tako dobro umotan u ogrtač da mu se nije vidjelo ništa osim očiju.

– Da, naredniče?

– Izvidnik se upravo vratio. Pronašao je poručnika Mooreheada i njegove ljude mrtve!

Marshall hitro pogleda izvidnika.

–

Čovjek kimne, pa progovori na Oglala narječju:

– Svi mrtvi. Otet i svi konji i zalihe. Zimski ogrtači, uniforme. Sve nestalo.

– Skalpirani? – upita Marshall osjetivši sve jaču zebnju.

Indijanac ponovo kimne.

Marshall se okrene prema naredniku Royceu.

– Time je objašnjeno što se u logoru Trčee Antilope nalazilo samo nekoliko ratnika. Naredniče, naredite ljudima da se pripreme za pokret!

– Poći ćemo gore?

– Najprije će nas izvidnik povesti tamo gdje je pronašao Mooreheada i njegove ljude, a zatim ćemo u brda – reče odlučno.

Narednik Henry je bez riječi zurio u kapetana, a na licu mu se zrcalila nedoumica.

– Da, naredniče – reče Marshall, jer je znao što narednika muči – promijenio sam odluku. Uštedjet ćemo Ludome Konju posao. Neće morati svoju braću otjerati sa svoga praga. U njegovu je glasu bilo i podrugljivosti i gorčine.

Tražio je od mene da ih poubijam, razmišljao je Marshall, a sada imam čvrst razlog da to uradim. Istina, to neće biti ono što bih želio, ali zar to itko i može? Ne, ne može, pomisli obuzet gorčinom.

Proklet on! Prokleti svi oni! I prokleti i svi mi, bijesno će u sebi.

XI

S izvidnikom i malom skupinom ljudi Marshall se zaputio preko sjeveroistočne padine i brežuljaka do mjesta na kojemu su ležala tijela poručnika Mooreheada i ljudi njegove jedinice. Tragovi su bili jasno vidljivi. Marshall svrne pogled s ubijenih vojnika i stane proučavati tragove. Nepotkovani indijanski konji i široki trag što ga ostavljaju kotači, zaključci. Sve prekriveno svježim nanosima snijega, ali jasno vidljivo. Dakako, lako je odrediti i smjeri njihova kretanja.

Marshall pozove indijanskog izvidnika, pa ga upita:

– Što kažeš na ove tragove?

Napeto je očekivao odgovor.

– Osam konja, možda i više. Možda i kola. Borba je kratko trajala, kapetane. – Izvidnik podigne ruku prema sjeveru i zagleda se u obzorje. – Bila je zasjeda. Poručnik je odabrao loše mjesto za svoj logor.

Marshallu je bilo jasno da se mladi poručnik, zbog neznanja i slabog iskustva, našao na položaju na kome ga se moglo lako napasti iz zasjede. Zemlja je bila odviše smrznuta i kliska da bi se mogao povući na istok i tako obraniti od napada, a Indijanci su se sakrili iza stijena na zapadu i nečujno im prišli. Čak ni dobar stražar nije ih mogao otkriti na vrijeme.

– Kada si ih pronašao? – ponovo se obrati Indijancu.

– Prije svanuća, kapetane. Mrtvi su cijelu noć. Hladni duže vremena.

– To znači da je Trčeca Antilopa znao za ovo kad sam sinoć s njim razgovarao – promrmlja Marshall jedva čujno. – Jamačno su poručnika uhvatili prije mraka.

Promatrao je leševe da nije sjahao. S vojnika bijaše skinut svaki korisni komad odjeće, uključujući i uniformu i čizme, oduzeto oružje. Posvuda se na bijelu snijegu mogla zamijetiti smrznuta krv, trag skalpiranja.

Dok je tako stajao i zurio, vojnici su pokrivačima koje su u tu svrhu ponijeli pokrili svoje mrtve drugove. Marshall je znao da ih je ukupno šesnaest, iako ih nije brojio.

Jedan mu vojnik priđe.

– Zemlja je prilično smrznuta, kapetane – reče ukočeno.

– Možete li identificirati ljude, kaplare?

– Bojim se da ne možemo, kapetane. Nisu im mnogo ostavili. Znamo ih sve, ali teško je dati sve točne podatke.

– Pripremite izvještaj o tome kojoj je jedinici svaki od njih pripadao, a ostali vojnici neka posvjedoče vašu identifikaciju svakoga od poginulih. Zatim ćete ih ovdje pokopati.

– Zemlja je užasno tvrda. Smrznuta je – ponovi čovjek.

– Pokopat ćete ih ovdje! – Nije imalo nikakve svrhe vraćati u tvrđavu zimom i skalpiranjem unakažena tijela. – Službenu sahranu i komemoraciju obaviti ćemo drugi put. Označite dobro ovo mjesto. Vaši će ljudi obaviti taj posao, a zatim ih povedite do starog logora u suhome koritu dolje u ravnicu. Ondje će se okupiti cijela četa i odande krenuti natrag u tvrđavu Fetterman. Ostavit ću vam i izvidnika Oglalu.

Kaplar je šutio i trepcućim očima zurio u Marshalla, koji je zurio u poredane leševe. Onda reče:

– Dobro, kapetane.

Marshall posljednji put kimne, izda neke naredbe izvidniku, a zatim okrene konja i odjaše u smjeru jugozapada. Nijednom se nije osvrnuo.

Sada, kad se našao sam nije se više mogao obuzdati. Naježi se pri pomisli na prizor koji je maločas bio zatekao na obronku. Pokuša se sjetiti kako je tekao sinoćnji razgovor sa starim poglavicom, ne bi li otkrio da je znao za zasjedu. Možda je starac bio onako ravnodušan prema smrti zato što se s njom pomirio već tada kada su njegovi napali Mooreheadov logor.

Pokuša se sjetiti je li u malome logoru vidio dio Mooreheadove

opreme, konja ili nešto drugo što su Indijanci uzeli sa sobom. Starac je to znao, zaključio naposljetku, ali je bio dovoljno pametan da zna kako on, Marshall, još o tomu nije mogao biti obaviješten.

Govorio je o Carly, o Biku Ljepoga Glasa, o lovu na bizone i bijelome konju, o drugome svijetu... a napao je dio njegove čete kao da pljačka i ubija rudarski logor koje ne poznaje.

Usred te misli Marshall zastane, svjestan da je zasjedu primio kao osobnu uvredu a ne kao uzimanje ljudskog života što napadu daje veći značaj okrutnosti i nemilosrdnosti nego išta što se može okrstiti taštinom konjičkoga kapetana, čak i onoga koji je u godinama krstarenja po ravnici stekao dobre prijatelje među Indijancima.

Ta, rudari nisu ništa manje značajni kao ljudi od vojnika moje čete, pomisli ukorivši sebe zbog sebičnosti. Nije pitanje tko je ubijen, nego tko je ubio. Nije čak bitno ni zašto, niti uzrok može značiti išta prilikom utvrđivanja i vrednovanja samoga čina ubijanja.

– Bit će bolje da više ne razmišljam o tomu – promrmlja poluglasno. – Cijelo vrijeme razmišljam o moralu svoje čete a stari lukavi Sioux tiho radi po brežuljcima. Zamolio me neka ubijem njega i njegove ljude, ali pri tome bijaše siguran da ću mu u tom slučaju praviti društvo. – Žestoko odmahne glavom kao da će time odagnati misli. – Staviš li srce na dlan otvoreno prema drugome čovjeku, možeš biti samo prevaren, Marshalle. On nikad nije zaboravio da si mu ubio sina – reče s gorčinom.

Konj počne posrtati i Marshall hitro sjaše, pa povede životinju us-

kom stazom prekrivenom debelim slojem leda.

Bio je dan pa je lako pronašao tragove do logora. Vratio se do sredine jutra, spreman da krene u pohod na indijanski logor.

XII

Približavajući se privremenom logoru opazi da narednik Henry pregledava oružje. Po danu se hladnoća, zahvaljujući svjetlosti, činila manjom iako je nebo bilo prekriveno tamnim oblacima koji su prijetili snijegom.

Primijetivši kapetana, ljudi zastanu u poslu, a narednik i starac krenu mu u susret.

Starac otvori usta da bi ga nešto upitao, ali ih zatvori čim je ugledao izražaj na kapetanovu licu. Marshall bez riječi kimne i pogledom obuhvati vojnike koji su spremali oružje.

– Ljudi su spremni za pokret, naredniče? – obrati se Henryju.

– Jesu, gospodine.

– Neka se postroje i krenu. Stari, ti i ja bit ćemo na čelu. Kad se približimo indijanskom položaju, raširit ćemo se, a vi ćete ljude pripremiti za oružani juriš u dva vala. Napad će biti bez prekida. Držim da ćemo moći jurišati na konjima, jer zemlja ondje nije ovako tvrda.

Ne sačekavši mladićev odgovor, okrene konja i krene putem kojim se prošle noći vratio iz indijanskoga logora. Nakon nekog vremena morao je sjahati i nastaviti pješice, vodeći konja za uzde. Starac ga je tada stigao. Iza svojih leđa čuo je ostale jahače, koji su jahali u parovima.

Starac, koji je sada hodao usporo s njim, i dalje je šutio, kao da čeka da Marshall prozbori prvi.

— Znao je da su njegovi iz zasjede napali Mooreheadove ljude... sinoć dok smo bili u logoru — reče kapetan kroza stisnute zube. — Svi su bili odavna mrtvi i smrznuti kad ih je izvidnik jutros pronašao. Oduzeli su im sve, konje, hranu, uniforme. Moorehead je naivno uletio u vješto pripremljenu stupicu.

— Tamo gore sinoć nije bilo naših konja, Coline, — podsjeti ga starac.

— Ne, nije — suglasi se Marshall i naglasi: — mi ih nismo vidjeli, ali to ne znači da ih nije bilo. Siguran sam da su ih sakrili. — Nastavi vrlo tvrdim glasom: — Natjerat ću ih da idu pješice do rijeke Powder, do Ludoga Konja... mislim, one koji ostanu živi nakon našeg napada.

— Nadam se da znaš što radiš, Coline.

Marshall ne odgovori. Kad je malo zatim zapuhao vjetar i snažno uskovitlao snježne pahulje, promrmlja.

— Samo nam je još ovo trebalo.

Vidljivost je bila smanjena na minimum i nije sezala dalje od ispružene Marshallove ruke, a nalazili su se na najstrmijem dijelu puta. I tada shvati zašto je starac za logor odabrao baš zaravanak na vrhu brijega. Zahvaljujući stijenama bio je dobro zaštićen od vjetra. Znao je da je stari poglavica više vodio računa o tomu nego o činjenici da to mjesto daje dobar borbeni položaj.

Zajedno s ovom mišlju u njemu se načas javi dvoumljenje. Je li njegova odluka da napadne indijanski logor ispravna? Zašto bi nakon svih ovih godina besmislenog ubija-

nja na obje strane baš ta zasjeda na poručnika Mooreheada predstavljala oštru prekretnicu u njegovom držanju prema Indijancima, odvojila prošlost od sadašnjosti?

Zar se unatoč svemu nije uvijek borio protiv neizbježnog procesa u kome cijeli jedan narod prestaje živjeti da bi načinio prostor drugom životu, životu za kojega je znao da može biti samo manje čaštan od onoga kojim se ovdje živjelo dok je zemlja pripadala Indijancima i bizonima? Čak i sakupljajući kosti podupiru taj proces i uskoro ovdje neće biti ni traga onima kojima je ovdje mjesto. I ma koliko to bilo čudno, njemu se sada učini da tako mora biti.

Osvrne se i opazi da ga kolona ujednačenim tempom prati. Znao je da im ostatak puta nakon strmog uspona neće predstavljati teškoće. Tada će moći uzjahati, trenutak-dva predahnuti i onda krenuti u juriš nimalo ne oklijevajući. Nipošto ne želi dati indijanskoj straži vremena da pozovu na uzbunu.

Zagleda se u stazu kojom su dolazili vojnici. Ljudi su jedva hodali po strmini, a konji su se otimali, njištali, padali... Ipak, postepeno su se jedan po jedan vojnici s konjem pojavljivali na zaravanku.

Ovdje, na otvorenome, vjetar je puhao još žešće. Indijanski je logor sada bio udaljen samo osam stotina metara i samo su snijeg i magla štitili četvrtinu od indijanskih pogleda.

— Naredniče — vikne Marshall kad su se svi skupili na zaravanku — neka vojnici provjere je li im oružje u redu! Bez razgovora. Zatim nastavljamo prema logoru. Kada vam dam znak, naredit ćete trubaču da označi početak juriša.

Dugo i snažno. Vojnici će biti postrojeni u otvorenim redovima, a kada dodemo do samoga logora, krilni će ga dijelovi stroja okružiti sa strana tako da nitko ne može pobjeći.

Starac je mirno stajao sa strane, promatrajući kapetana i slušajući što govori. Marshall je znao da očekuje objašnjenje.

— Ako bilo tko pokuša pobjeći ili pružiti otpor, ljudi će pucati — doda i dalje se obraćajući naredniku. — Zatim se popne na konja i pride starcu. — Ne moraš poći sa mnom, stari — reče tiho — ako to ne želiš.

Starac nije ništa rekao. Samo je uzjahao i pridružio mu se.

Kroz vjetar odjekne narednikova zapovijed ljudima da uzjašu. Zatim krenu.

* * *

Naprezao se da kroz snježne pahulje razazna obrise logora. Podignuti ovratnik štitio mu je nos i usta, a oči pretvorene u dva uska proreza lutale su zdesna nalijevo tražeći šatore napravljene od kože ubijenih konja. Srce mu brže zakuca kada u daljini napokon ugleda nizak obris improviziranog šatora.

Podigne ruku visoko iznad glave, pa je naglo spusti. Istodobno snažno mazne konja. Životinja se dade u trk.

Tišinu propara zavijajući zvuk, trube, pun prijetnje. Zemlja se počela tresti pod naletom brojnih kopita, a obrisi šatora od konjske kože postajali su sve jasniji.

Dobro je, pomisli Marshall s olakšanjem, nisam pogriješio. Evo nas u logoru Trčeće Antilope.

Gotovo divlje obode konja, koji počne galopirati, i ispod ogrtača

izvuče pištolj. Krajičkom oka opazi da su bočna krila čete opkolila logor sa svih strana.

Konj uleti u logor i u djeliću sekunde Marshall pogledom obuhvati sive ostatke vatre, izobličene šatore, razbijene motke i štapove...

U hipu shvati da je logor napušten.

Indijanci su otišli!

Začuje pucanj pištolja sebi zdesna. Rog je i dalje ponavljao besmisleni niz nota, znak za juriš.

U sredini logora Marshall zauzda konja, podigne ruku i juriš se pretvori u neorganiziranu gomilu jahača koji su se gurali prema njemu s oružjem napunjenim i spremnim za pucanje, ali sami nisu znali u što.

Marshall pogleda svoga pratilca, a zatim iz sebi samome neobjašnjivog razloga prasne u neobuzdan smijeh. Starac ga je jedan kratak trenutak zbunjeno promatrao. Zatim podigne lice, zabaci glavu, pa se i on počne smijati.

Marshall je znao da se smije sebi, svojoj konjičkoj četi koja je jurišala na opustjeli indijanski logor. Ipak, ispod toga smijeha ležala je tuga koja se nije mogla izbrisati. Šesnaest je ljudi poginulo tamo na snijegu.

Odjednom ugleda jahača kako galopira s istočne strane logora prema zapadnoj i onda se vraća. Bio je to izvidnik Oglala, drugi Wilkinsov pratilac.

Kad je malo zatim prišao Marshallu, za njim je dojahao i narednik Henry.

— Zapad — izjavi izvidnik. — Cijeli se logor preselio na zapad. Možda tri, četiri sata jahanja.

— Zaputili su se na rijeku Powder — reče Marshall.

— U zemlju Ludoga Konja — dometine Indijanac.

— Jesu li tragovi jasni? — upita kapetan.

Izvidnik kimne.

Marshall mamuzne konja i krene prema tragovima u snijegu. Dugo ih je proučavao prije nego što se ponovo obratio Siouxu.

— Tražim tragove konjičkih konja. Potkovanih. Razumiješ li?

Izvidnik načas sklopi oči, zatim kimne.

— Odjaši dio puta naprijed i pogledaj kakvi su tragovi. Mi ćemo za tobom.

Izvidnik okrene konja i odjaše, a Marshall da znak vojnicima neka ga prate.

Veći dio poslijepodneva šutke su jahali za izvidnikom, ali on nije našao trag potkovanih konja. Na posljétku u daljini ugledaju niz sićušnih likova kako se sporo kreću prema zapadu.

XIII

Učini mu se da su se Indijanci počeli kretati brže pošto su opazili iza sebe vojnike, ali kad im je prišao dovoljno blizu da može raspoznati pojedine likove, opazi da većina ide pješice i da to nisu ratnici nego najstariji i najslabiji. Dade znak vojnicima iza sebe neka uspore, a on sám pohita naprijed. Indijanci se sporo zaustave, podijelivši se u nekoliko skupina. Žene, djeca i starci bili su nemoćni, izglednjeli i promrzli i njegovo se srce načas stisne od sažaljenja.

Dva Indijanca na konjima lagano mu priđu.

— Marshall — Trčeca Antilopa razvuče njegovo ime na sebi svojstven način — ubij nas sada. Za Miniconjue to najbolje. Za Trčecu Antilopu najbolje.

— Želim da mi izručiš ratnika koji je ubio moga izvidnika — odvratí Marshall oštro — kao i sve koji su iz zasjede poubijali moju patrolu. Želim vaše oružje i municiju. Zatim ćete zajedno s nama u rezervat Rosebud.

Poglavica se okrene svome pratiocu. Neko su vrijeme brzo razgovarali, zatim se mladi Indijanac okrene i pođe prema ostalima. Marshall nije mogao točno vidjeti što oni rade, ali je zato okrenuvši se unazad opazio da je narednik Henry poredao vojnike u obliku slova V i tako Indijancima presjekao odstupnicu s tri strane.

Među Indijancima je vladala mrtva tišina dok se Sioux na konju vraćao Marshallu i spustio pred njega na snijeg, jedan po jedan, šest karabina. Stari je poglavica gledao Marshalla svojim izmučenim očima, ali ništa nije izustio.

Marshall okrene konja prema naredniku.

— Neka šestorica vojnika dobro pregledaju sve Siouxe — naredí. — Neka pretraže njihove konje s opremom i stvarima. Želim da mi predaju sve njihovo oružje, a osobito mi je stalo da pronađete opremu koja je pripadala vojnicima poručnika Mooreheada.

Zatim, dok su vojnici pretraživali Indijance, ponovo zauzme svoj položaj sučelice Trčecoj Antilopi. Opazio je da su se žene zbile jedna uz drugu i da im se u očima vidi strah.

Vojnici su nemilosrdno sabljama presijecali užad kojom bijahu vezani brojni zamotuljci na konjima. Po snijegu su se rasule razne stvari: zdjele, lonci, pokrivači, ljekovite trave, dijelovi odjeće. Indijanci su odmah sakupljali rasute stvari, kao da se stide da ta sirotinja

bude izložena podrugljivim pogledima vojnika.

Jedan vojnik vrškom sablje uperene u grudi jednog Indijanca prisili čovjeka da skine ogrtač. Pokazalo se da čovjek nije naoružan. Ostali su vojnici slijedili njegov primjer i stali redom pregledavati sve muškarce. Za vrijeme pretrage vladala je mučna šutnja.

Iznenada žene počnu pjevati, tiho i zavijajući. Marshall smjesta prepozna pjesmu smrti. Stari poglavica nešto vikne i glasovi umuknu. Ponovo zavlada tišina.

Iznenada Marshall opazi da se jedna grupa Indijanaca gotovo neopazice izdvojila i stala udaljavati. A onda, neočekivano, jedan od njih načini munjevit pokret rukom i zatim tišinu propara hitac.

Vojnici mu kao jeka odgovore gromoglasnom pucnjavom i Marshall se odjednom nađe u sveopćoj zbrci. Indijanci su trčali s jedne strane na drugu. Ogrtači su se vijorili zrakom dok su muškarci u bolnim, gotovo ukočenim rukama stizali drvene motke ili karabine.

Četa koja je dotad zauzimala položaj u obliku slova V pretvorila se u gomilu jahača koja je jurišala na sve strane. Marshallov se konj spotakne o jednog Siouxa u bijegu. Odasvud su dopirali krici i jauci pomiješani s ostrim povicima vojnika, koji su jurišajući na Indijance davali oduška gnjevu.

Pucnjava se ponavljala u valovima i zrak bijaše ispunjen dimom i mirisom ispaljena baruta. Marshall je pogledom grčevito prelazio preko vojnika, tražeći trubača, a onda je rukom zgrabiо jednog vojnika koji je prošao, pokraj njega i kriknuo:

— Prestanite pucati! — Povucite se! Daj znak za povlačenje! Prokleta truba, gdje je!

Žene su počele trčati prema vojnicima, vučući i kričeći kao u agoniji i podižući ruke.

Skamenjen načas užasnim prizorom kojeg su žene u tom trenutku predstavljale, Marshall se ubrzo trgne i odlučno podigne ruku dajući vojnicima znak da odstupe. Istodobno ugleda trubača. Usred sveopćeg masakra čovjek je pretraživao indijansku robu, u potrazi za plijenom. Marshalla obuze gađenje. Izvuče sablju i pride vojniku, pa ga ploštice sabljom udari po leđima.

— Daj znak da se obustavi vatra!

— zapovijedi mu oštro. — Brzo, ili ću te ubiti!

Prodoran zvuk trube polagano je nadjačavao sveopći pakao i pucnjava je počela jenjavati da bi na posljetku posve utihnula. S prestankom pucnjave činilo se kao da su se svi zaledili usred pokreta. Zemlja prekrivena snijegom nalikovala je slici krvoprilića usred kojeg se jedan Indijanac savijao u grču, srušio na tlo i počeo puziti prema nepomičnoj ženi, da bi trenutak poslije i sâm izdahnuo.

Marshall odmahne glavom, kao da želi odagnati tu užasnu sliku iz glave, a zatim stane odlučnim glasom izdavati naredbe vojnicima.

Većina Indijanaca nije bila pogođena, ali su se ranjenici skrivali ogrtačima. Žene su glasno naričale. Četa se sada odmakla od Indijanaca, ali ih je okupila u punome krugu.

Trčeca Antilopa, još uvijek na konju, stajao je u sredini kruga licem okrenutom prema sivome nebu. Izbjegao je Marshallov pogled kad je okrenuo lice k zemlji i počeo promatrati nepomična tijela na snijegu.

Narednik izvijesti kapetana da vojnici nisu pronašli ništa što bi pripadalo Mooreheadovoj jedinici. Promatrajući prizor pred sobom, Marshall načas zaboravi na poručnika.

Samo je jedan vojnik bio ranjen i starac ga je previjao. Uz to bijaše ranjen i jedan konj. Poginulo je šesnaest Indijanaca.

Marshall lagano dojaše do poglavice i pogleda ga. Starčevo je lice i sada bilo okrenuto prema nebu, a s usana mu se čula tiha pjesma.

Strpljivo je čekao da poglavica prestane pjevati. Trčeca Antilopa pogleda najprije svoje ljude, mrtve pa žive, a zatim se njegove oči sretnu s očima Colina Marshalla.

— Ratnik koji je ubio tvoga izvidnika je mrtav — reče tiho.

Podigne ruku izobličenu smrztinama i pokaže jednog od mrtvaca. Marshall kimne glavom i ne gledajući leš.

— Moji ljudi nisu ubili tvoju patrolu — nastavi Sioux dostojanstveno. — Nikada nismo sudjelovali u borbama, Marshall, a pogotovo nismo ubijali iz zasjede. Moji su ratnici pobjegli. Tvoji su ih ljudi kupili onom tekućinom koju im neprekidno prodaju i koja će nas uništiti prije nego svi ratni pohodi žutih nogu. A sada, Marshall, evo što imamo. Ništa.

Colin Marshall ne reče ništa. Neko je vrijeme šutke promatrao poglavicu, a zatim polako okrene konja i pogledom prijeđe preko Indijanaca. U sebi je brzo računao tko je od njih sposoban hodati, a tko ne. Bio je ukupno pedesetak muškaraca i žena, s nekoliko djece koja su bila dovoljno stara da mogu hodati. Trebat će im možda petnaest konja, uz one koje već imaju. Tada bi mogli krenuti zak-

ljučiti na kraju. Još jednom pogleda Trčecu Antilopu, a onda ode do mjesta gdje su stajali kaplar i starac. Promatrali su ga s iščekivanjem na licu.

— Neka petnaestorica vojnika sjašu — reče oštro kad je došao do njih. — Svoje osobne stvari i opremu smjestit će na druge životinje, a konje odvesti Indijancima i objasniti im da ih mogu koristiti.

— Vraćaju se u rezervat, kapetane? — upita narednik.

— Izostavi pojedinosti, naredniče — presiječe ga Marshall. — Reci poglavici da ćemo čekati dok se ne pobrinu za svoje mrtve.

Čovjek kimne, pa se okrene da pođe ali ga zaustavi kapetanov glas.

— Naredniče, pobrini se za indijanske ranjenike. Okrenuvši se starcu, doda: — Pođi s njim da pomogneš, stari.

— Smijem li samo nešto upitati?

Marshall kimne i pogledom da naredniku znak da je otpušten. Starac i on napokon su ostali sami.

— Oni nisu napali poručnika, zar ne?

— Nisu.

— On ti je to rekao, Coline?

— Da, ali nije mi trebao reći. Dovoljno je bilo vidjeti ono što su nosili u zamotuljcima. Zob što je poručnik bijaše nosio za konje mnogo je bolja od njihove hrane.

— Kad se vrate natrag u rezervat, sve će biti dobro.

Marshall ne odgovori. Okrene se i stane promatrati kako narednik provodi njegove naredbe. Petnaest ridana bilo je rasedlano, a vojnici su naložili vatru. Odnijeli su ogrjev i Indijancima, tako da su i oni naložili vatru na nekoliko mjesta. Zatim je petnaest ridana privedeno indijanskim konjima. Marshall je

promatrao kako narednik prilazi poglavici. Nije mogao čuti što govore, ali poglavica podigne glavu i pogleda Marshalla. Premda na ovoj udaljenosti nije dobro vidio, kapetan je znao kakav izražaj imaju poglavičine oči.

U međuvremenu su Indijanci pokrili svoje mrtve ogrtačima. Jedno su tijelo izdvojili, položivši ga na daske i pokrivši bijelim krznom. Krzno albina Siouxi smatraju svetim, pa Marshall zaključi da je pokojnik jamačno mlađi poglavica.

Poslije su Siouxi upakirali svoje stvari i složili ih na konje. Na većini konja sjedile su po dvije žene, a na ponekima i koji starac.

— Hoću li ih potjerati ispred nas, kapetane? — upita narednik.

— Naredite vojnicima da stanu u red i krenu.

— A Indijanci?

— Do vraga i Indijanci, naredniče! — prasne kapetan. — Uradite kako sam vam rekao!

Marshall je promatrao kako se četa lagano udaljuje, a zastavica vijori na vjetru. Zatim okrene konja i pride Indijancima. Pogleda poglavicu, ali nije znao što bi mu rekao.

Naposlijetku podigne ruku na pozdrav. Starac ga je napokon razumio. Polagano kimne, a zatim okrene konja u smjeru suprotnome od onoga kojim je krenula četa.

Marshall je stajao nepomično i promatrao kako povorka Siouxa kreće na zapad, prema rijeci Powder. Zatim pogleda nebo. Uskoro će pasti snijeg. Vrijeme je za povratak u tvrđavu Fetterman zaključi i snažno podbode konja.

XIV

Otađ su prošla dva mjeseca. Collin Marshall jahao je prema svome rezorenom domu prvi put nakon dugog vremena, razmišljajući o onome što se dogodilo kad se u studenom vraćao iz patrole. Duboko ga je potresla činjenica da je nevinnim ljudima oduzeo život. Činilo mu se da je to gore od onoga krvoprolića nad Antilopinim ljudima u brdima.

Baš nakon te bitke vraćali su se u tvrđavu i usput svratili u Deadwood da nabave hranu. U hotelu su zatekli sakupljače kosti, McMastersa i ostale, a ispred zgrade Mooreheadove sivce.

Šesnaest Siouxa stradalo je u blizini vrha Medicine zbog zlodjela koje je počinio McMasters!

Čim su ušli u restoran, vidjelo se da neće biti vremena za razgovor. Nešto u Marshallovim očima, odblesak saznanja, navelo je McMastersa na spoznaju da je otkriven. Posegnuo je za revolverom, a zatim je zavladao sveopći pakao. Pucalo se na sve strane, čula se lomjava stakla, a dim je ispunio prostoriju koja je odzvanjala od zveketa čaša i ljudskih krikova. Naposljetku su gotovo svi bili mrtvi, ali za Marshalla time slučaj nije bio završen.

Iz McMastersove su mu sobe donijeli zlatni medaljon njegove žene. Carlyna je je slika još bila unutra, a sudeći po svemu McMasters ju je nosio uza se. Zapanjen novim otkrićem, Marshall je pošao pogledati mrtvoga neprijatelja.

Bilo je to isto kao da bi pokušao zamrziti komad kamena, zaključi sada turobno dok je promatrao ostatke svoje kuće, u koju nije imao snage ući.

Poslije su otkrili da su kosti McMastersu služile samo kao kamuflaža ispod koje su se krili sanduci viskija. Marshall se pitao koji je od njih skalpirao Mooreheada kako bi sumnju bacio na Indijance. Slično je bilo i s Carly. Opljačkali su je, ubili, a zatim krivnju svalili na petoricu nevinih Siouxa iz rezervata.

Dok se vraćao prema tvrđavi, začuje uzvik stražara.

— Indijanci! Dolaze Siouxi! Sa zapada.

Marshall se okrene i mimo indijanskih šatora pogleda na cestu što se spuštala niz brdo. Povorka tužnih likova sporo se kretala zaleđenim putem. U liku na čelu povorke prepozna Trčeću Antilopu. Za ova dva mjeseca otkako se nisu vidjeli starac je nevjerojatno ostario. Umor i bol ocrtavali su se na starčevom licu, a konj ispod njega nije izgledao ništa bolje. Bio je to jedan od ridana njegove čete, ali ni nalik više konju kakav je bio prije dva mjeseca.

Ludi Konj ih je odbio, pomisli Marshall obuzet tugom. Bilo je to točno ono čega se bojao.

Zaustavi konja uz rub ceste kojom su dolazili Indijanci, i zadrži pogled na Trčećoj Antilopi. Čekao je da starac podigne glavu i da se samrtnički izražaj na njegovu licu pretvori u izražaj prepoznavanja.

Ali stari Sioux nije maknuo glavom, niti je podigao pogled. Prošao je pokraj Marshalla kao da ga nema.

Kapetan je stajao ukočen, čekajući da cijela povorka prođe. Vidio je kako se poglavica zaustavio pred ulazom u tvrđavu i tu čeka delegaciju kojoj će ponuditi predaju.

Marshall okrene konja, pa se i sâm zaputi prema izlazu. Indijanci su stajali nepokretno, zureći u zemlju. Ponovo prođe kraj poglavice, a onda nestane iza vrata. Nije se osvrnuo, ali je čuo kako se grupa oficira približava vratima da prihvate predaju Indijanaca. Još je jače čuo divlje udaranje svoga srca.

KRAJ

U PRIPREMI:

**J. Marc:
TOPOVI
SU UTIHNULI**

SPECIJALNO IZDANJE

LASO